

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA'DA HOMETGROWN TERÖRİZM VE RADİKALLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyzullah Uğur ERDEM

EYLÜL-2021

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AVRUPA'DA HOMEGROWN TERÖRİZM VE RADİKALLEŞME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Feyzullah Uğur ERDEM

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat ÜLGÜL

EYLÜL-2021

TRABZON

ONAY

Feyzullah Uğur ERDEM tarafından hazırlanan “Avrupa’da Homegrown Terörizm ve Radikalleşme” adlı bu Çalışma 14.10.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Doç. Dr. Murat ÜLGÜL	Başkan	☐	☐	
Dr. Öğr. Üyesi Vahit GÜNTAY	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Selim KURT	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRME
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Feyzullah Uğur ERDEM

01.09.2021

ÖNSÖZ

Terörizm, günümüzde hemen hemen herkesin aşına olduğu bir olgudur. Her ne kadar insanlık tarihi terör ve terörizme yabancı olmasa da, XXI. yüzyılda sahip olduğumuz iletişim araçları sayesinde terörizm hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Terörizm ilk bakışta tek bir olgu olarak algılansa da, terör eylemleri arasındaki tek ortak nokta şiddetin bir araç olarak kullanılmasıdır. Bunun dışında terör saldırıları biçim ve yöntem açısından zaman içerisinde değişiklik göstermekle birlikte, faillerine bağlı olarak farklı motivasyonlar da içermektedir. Bu bağlamda 2005 yılında Londra’da yaşanan bombalı saldırıların ardından terörün yapısındaki değişim fark edilmiş ve homegrown terörizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Homegrown terörizm yapısı itibari ile Batı ülkelerinde ve özellikle de Avrupa’da yaygın bir tehdit olarak görülmektedir. Özellikle de son yıllarda Avrupa’da gerçekleşen terör saldırılarının büyük bir çoğunluğu homegrown terörizm sınıflandırılmasına dâhil edilmektedir. Ayrıca terörizm suçlaması ile tutuklanan pek çok Avrupa vatandaşının da yine homegrown terörist olduğu göze çarpmaktadır. Bu kişilerin ise çoğunlukla Avrupa’da yaşayan ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler olması, homegrown terörizm ile göçmenler arasında doğrudan bir bağlantı kurulmasına yol açmaktadır.

Bu Çalışma’nın amacı, Avrupa’da devletlerin entegrasyon politikalarının ve göçmenlere yönelik tutumlarının homegrown radikalleşmeyi ve homegrown terörizmi nasıl etkilediği sorusunu, Avrupa’da en fazla Müslüman nüfusa sahip ülkeler olan Fransa ve Almanya örnekleri incelenmiştir. Almanya ve Fransa’nın göç tarihi, entegrasyon politikaları, İslam ile ilişkileri ve göçmenlerin yaşadıkları ekonomik ile sosyal sorunların homegrown terörizm ve radikalleşmeye olan etkisi detaylı olarak incelenmiştir.

Bu Çalışma’nın her aşamasında kıymetli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım Sayın Doç. Dr. Murat ÜLGÜL’e teşekkür ederim.

Eylül, 2021

Feyzullah Uğur ERDEM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Terörizmin Tanımı, Tarihi ve Zaman İçerisindeki Değişimi	5-26
1.1. Terörizmin Tanımı	6
1.2. Terörün Etimolojisi	6
1.3. Geçmişten Günümüze Terörizm ve Terör Örgütleri	11
1.3.1. Terörizmin Tarihsel Kökenleri	11
1.3.2. Fransız İhtilali ve Terörizmin Değişimi	13
1.3.3. Etnik ve Anti-Kolonyal Terörizm	15
1.3.4. Yeni Sol Terörizm	19
1.3.5. Dini Motifli Terörizm.....	22
1.3.6. Yeni Terörizm ve 11 Eylül 2001 Saldırıları	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. Homegrown Terörizm ve Radikalleşme.....	27-46
2.1. Homegrown Terörizm	27
2.1.1. ‘Yeni’ Bir Tür Terörizm.....	29
2.1.2. Homegrown Terörizmin Tanımı	31
2.2. Radikalizm ve Radikalleşme	34
2.2.1. Radikalleşme Nedir?	34
2.2.2. Radikalleşen Bireylerin Genel Profili	36
2.2.3. Radikalleşme Noktaları	37

2.2.4.	Radikalleşmenin Temel Nedenleri	38
2.2.5.	Radikalleşme Süreci ve Literatürdeki Mevcut Teoriler	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	Avrupa’da Homegrown Terörizmi ve Radikalleşmeyi Etkileyen Faktörler	47-71
3.1.	Avrupa ve İslam	48
3.2.	Fransa’da Homegrown Radikalleşmeyi Etkileyen Faktörler	50
3.2.1.	Göç Tarihi	52
3.2.2.	Entegrasyon Politikaları	53
3.2.3.	Laiklik ve İslam.....	54
3.2.4.	Sosyal ve Ekonomik Sorunlar	56
3.2.5.	Terör Olayları.....	57
3.3.	Almanya’da Homegrown Radikalleşmeyi Etkileyen Faktörler	60
3.3.1.	Almanya ve Göç.....	61
3.3.2.	Entegrasyon Politikaları	62
3.3.3.	Sosyal ve Ekonomik Sorunlar	64
3.3.4.	İslam ve Devlet İlişkisi.....	65
3.3.5.	Terör Olayları.....	66
3.4.	Fransa ve Almanya’nın Homegrown Radikalleşme Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi	69
	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
	KAYNAKÇA	76
	ÖZGEÇMİŞ.....	88

ÖZET

Terörizm günümüzdeki en önemli güvenlik tehditlerinden biri olup tarih boyunca farklı zamanlarda farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Geleneksel terörizm tanımının aksine homegrown terörizm kaynağı, işleyişi ve nedenleri bakımından farklılık göstermektedir. Homegrown terörizmi kendine özgü kılan, ikinci ve üçüncü nesil Müslüman göçmenlerin vatandaşları oldukları veya uzun süredir ikamet ettikleri ülkelerde radikalleşerek terör eylemleri gerçekleştirmeleridir. Bu bağlamda, 2005’den beri Avrupa’da gerçekleşen terör olaylarının büyük bir kısmı homegrown terörizm olarak sınıflandırılabilir. Bu çalışmada, Avrupa’da en çok Müslüman nüfusa sahip ilk iki ülke olan Fransa ve Almanya’nın göç ve entegrasyon politikalarının, göçmenlerle olan ilişkilerini nasıl etkilediği ve radikalleşmeyi ne ölçüde tetikleyerek homegrown terörizmin nasıl ortaya çıkmasına zemin hazırladığı üzerinde durulacaktır. Bunu yaparken, geçmişteki terör örgütleri ve terörizmin tarihsel süreci incelenerek homegrown terörizmin diğer terör türlerinden farkları ortaya konulacaktır. Bu sayede homegrown terörizm ve radikalleşmenin tanımı yapılarak, radikalleşen bireylerin genel özellikleri, radikalleşme noktaları ve radikalleşmeyi doğrudan etkileyen faktörler açıklanacaktır. Bu bağlamda radikalleşme sürecinin nasıl işlediği üzerinde durularak, radikalleşme ile radikalleşmeyi etkileyen devlet politikaları arasındaki ilişkiler incelenecektir. Bunlarla birlikte Fransa ve Almanya’nın göçmenlere yönelik tutumlarının ve politikalarının karşılaştırılmalı analizi yapılarak, her iki ülkenin göç tarihi, entegrasyon politikaları, din ile devlet ilişkileri ile göçmenlerin karşılaştığı sosyo-ekonomik sorunlar ile homegrown terörizmle arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Homegrown, Radikalleşme, Fransa, Almanya

ABSTRACT

Terrorism is one of the most important security threats today and has manifested itself in different forms at different times throughout history. Contrary to the traditional definition of terrorism, homegrown terrorism differs in terms of its source, functioning and causes. What makes homegrown terrorism unique is that second and third generation Muslim immigrants become radicalized and carry out acts of terrorism in the countries of their citizenship or long-term residence. In this context, most of the terrorist incidents that have taken place in Europe since 2005 can be classified as homegrown terrorism. In this study, it will be focused on how the immigration and integration policies of France and Germany, the first two countries with the largest Muslim population in Europe, affect their relations with immigrants and how they triggered radicalization and paved the way for the emergence of homegrown terrorism. While doing this, terrorist organizations in the past and the historical process of terrorism will be examined and the differences of homegrown terrorism from other types of terrorism will be revealed. In this way, homegrown terrorism and radicalization will be defined, and the general characteristics of radicalized individuals, their radicalization points and the factors that directly affect radicalization will be explained. In this context, by emphasizing how the radicalization process works, the relations between radicalization and state policies affecting radicalization will be examined. In addition, by making a comparative analysis of the attitudes and policies of France and Germany towards immigrants, the history of immigration, integration policies, religion and state relations of both countries, the socio-economic problems faced by immigrants and the relationship between homegrown terrorism will be analysed.

Keywords: Terrorism, Homegrown, Radicalization, France, Germany

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Ocak 2006 - Aralık 2010 Tarihleri Arası Avrupa Birliği İçindeki Hedeflere Yönelik Terör Saldırıları.....	28
2	Radikalleşme Modelleri	43
3	2016 Yılında Avrupa'da Tahmini Müslüman Nüfusu	49

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DHS	: İç Güvenlik Departmanı
DOD	: Amerikan Savunma Bakanlığı
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Organizasyonu
ETA	: Bask Anavatamı ve Özgürlük
Europol	: Avrupa Polis Teşkilatı
FBI	: Federal Araştırma Bürosu
FLN	: Ulusal Kurtuluş Cephesi
IJU	: İslami Cihat Birliği
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OAS	: Gizli Ordu Organizasyonu
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
TE-SAT	: Terör Durum ve Trend Raporu
U.S.C	: Birleşik Devletler Federal Yasası

GİRİŞ

Terörizm, sıkça karşımıza çıkan en büyük güvenlik tehditlerinden birisidir. Özellikle de 11 Eylül 2001'deki saldırılarından sonra küresel bir boyut kazanan terör saldırıları, 2005 yılında Londra'da gerçekleşen bombalı saldırılara kadar bir dış tehdit olarak algılanmaktaydı. Bu nedenle de terörle mücadele dış tehditlere odaklanmakta ve önlemler de buna dayanarak alınmaktaydı. 2005 yılındaki saldırılardan sonra ise terörizmin artık tamamlıyla bir dış tehdit olmadığı, aksine içeriden yani homegrown¹ olarak da gelebileceği ortaya çıkmıştır. Avrupa ülkelerinde doğmuş veya uzun süredir bu ülkelerde yaşamakta olan kişilerin, yaşamakta oldukları ülkelere yönelik terör saldırıları gerçekleştirebileceği ihtimali ile birlikte, terör yeni bir biçim alarak terörün nedenleri iç etmenlere doğru kaymıştır.

Homegrown terör tehdidinin ortaya çıkışıyla birlikte, neden Avrupa ülkeleri, kendi vatandaşları veya uzun süredir bu ülkelerde yaşayan kişiler tarafından saldırıya uğruyor sorusu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de homegrown terörizmle paralel olarak radikalleşme sürecine ve nedenlerine olan ilgi artış göstermiştir. Sonuç olarak yeni bir terör türü olarak adlandırabileceğimiz homegrown terörizmin geçmişteki terör olaylarıyla farklılığı ve radikalleşme sürecinin de her ne kadar dış etmenlerle bağlantısı olsa da asıl olarak ülkelerin içsel faktörleriyle alakalı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de asıl incelenmesi gereken noktanın uluslararası terör örgütleri ve ideolojileri değil, ülkelerin iç dinamikleri olduğu görüşü önem kazanmıştır.

Avrupa'da özellikle de Paris saldırıları sonrasında, göç krizi ve göçmen sorunu bir güvenlik sorununa dönüşmüştür. Çok sayıda insanın ve nispeten kısa bir sürede Avrupa Birliği'ne girmesi kamu düzeni ve ulusal güvenlik için ciddi bir tehdit olarak görülmüştür. Ancak 2001'den bu yana Avrupa'da göçün neden olduğu güvenlik sorunu zaten bilinmesine rağmen son yıllarda yaşanan terör saldırılarındaki artışla birlikte bu durum giderek önem kazanmıştır. Mevcut durumda Batı ülkelerine yönelik asıl terör tehdidi yeni göçmen veya mültecilerden değil, homegrown radikallerden gelmektedir. Tehdidin homegrown oluşu ile ilgili olarak, görünüşte iyi entegre olmuş Müslüman kökenli Avrupalı gençler İslam'ın aşırılıkçı ve radikal biçimlerine ve sonrasında ise şiddete yöneldiği için, bu durum Avrupalı yetkililerce büyük bir sorun olarak görülmektedir. Bugüne kadar

¹ Bu kavram 21. yüzyılda küreselleşme ile birlikte karşımıza çıkmıştır. "Homegrown" Türkçeye "yerel", "ev yapımı" gibi çevrilsede kastedilen anlamı karşılamamaktadır. Bu terim Batılı ülkelerde doğup büyüyen, buldukları ülkelerde eylem gerçekleştiren veya savaşmak için başka bir ülkeye giden kimseleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Demir, 2015: 3). Bu nedenle Türkçe literatürde üzerinde uzlaşılmış bir karşılığı bulunmasa da "homegrown" Türkçeye "yerelde-yetişen" şeklinde çevrilebilir.

gerçekleşen terör saldırılarının çoğu, Avrupa ülkelerinde doğan veya oraya çocukken gelen ikinci nesil göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir (do Ceu Pinto Arena, 2017: 21).

Bu tez Avrupa'daki en önemli güvenlik tehditlerinden birisi olan homegrown terörizmi ve buna neden olan İslami radikalleşmeyi inceleyecektir. Bu amaçla ilk olarak incelenecek olan Avrupa'da yaşayan bireylerin radikalleşerek homegrown terör eylemleri gerçekleştirmeye iten faktörlerin neler olduğudur. İkinci olarak radikalleşme ile devletlerin göçmenlere yönelik tutumlarının neler olduğu ve radikalleşme ile entegrasyon politikaları arasındaki ilişki nedir soruları cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Homegrown terörizmin nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılacak ve böylece Avrupa'da terörle mücadelenin sosyal ve politik kararlarla ve ülkelerindeki göçmen nüfus ile olan bağlantıları tartışılacaktır. Bu amaçla da Avrupa'da en fazla Müslüman nüfusuna sahip iki ülke olan Fransa ve Almanya örnek ülkeler olarak incelenecektir.

Terör kavramı kendi başına bir tartışma konusu oluşturmaktadır. Bu nedenle, ilk olarak homegrown terörizmin diğer terör türlerinden farkının daha iyi anlaşılabilmesi için, terörün ne demek olduğu, tanımı ve tarihsel kökenleri üzerinde durulduktan sonra tarih boyunca çeşitli terör örgütlerinden örnekler ele alınarak amaçları ve motivasyonları açıklanacaktır. Genel terör tanımında olduğu gibi Homegrown terör tanımı üzerinde de ortak bir uzlaşma söz konusu değildir. Özellikle de henüz yeni bir kavram olmasından dolayı çeşitli içeriklere sahip tanımlar bulabilmek mümkündür. Bu nedenle önde gelen terör uzmanları tarafından yapılan homegrown terörizm tanımları verilerek, diğer terör türlerinden farkları incelenecektir.

Homegrown terörizmi anlayabilmek ve nedenlerini açıklayabilmek için radikalleşme üzerinde durulacak ve radikalleşme tanımları ile birlikte radikalleşmenin nedenleri açıklanacaktır. Avrupa'da Müslüman göçmenlere yönelik politikaların ve tutumun ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan radikalleşmeye muhtemel tetikleyici bir etkisi olup olmadığı tartışılacaktır. Bununla birlikte küresel olarak Batı ülkelerinin, Müslüman toplumlara karşı tavrının etkisi ve uluslararası terör propagandalarının da bireylere olan yansımaları üzerinde de durulacaktır. Bu bağlamda, Avrupa'da en çok homegrown terör olayının ve yabancı savaşçının görüldüğü, aynı zamanda da en çok Müslüman nüfusa ev sahipliği yapan Fransa'nın siyasal kültürünün radikalleşmeyi nasıl etkilediği tez içerisinde incelenecektir. Avrupa'daki ikinci büyük Müslüman topluluğuna ev sahipliği yapan Almanya'nın ise ne derecede homegrown terörizmden etkilendiği, göçmen nüfus ile ilişkisi bağlamında açıklanacaktır.

Her iki ülkede de Müslüman göçmenlerin tecrübe ettiği sosyo-ekonomik zorluklar, ülkelerin göç tarihleri, entegrasyon politikaları ve İslam'la olan ilişkileri incelenerek, Fransa'nın asimilasyon politikasına ve Almanya'daki 'sözde' çok kültürlü ancak gerçekte daha çok dışlayıcı olan entegrasyon politikasına göre radikalleşmeyi ne denli etkilediği tartışılacaktır. Her iki ülkede gerçekleşen önemli terör olayları da incelenerek, saldırganların profillerinin homegrown terör

tanımına uyup uymadıkları ve eğer uyuyorsa hangi motivasyonlar ile eylemlerini gerçekleştirdikleri açıklanacaktır. Böylece her iki ülkenin ne kadar homegrown terörizme ve radikalleşmeye yatkın oldukları anlaşılacaktır. Son olarak ise, eğer varsa, iki ülke arasındaki homegrown terörizm farkları göz önünde bulundurularak, radikalleşmenin nedenleri ile ülkelerin entegrasyon politikaları ve göçmenlere yönelik tutumları arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır.

Avrupa'nın tamamında homegrown terörizm ve radikalleşme konusunun incelenmesi çok geniş bir inceleme süreci gerektireceğinden, bu tez Müslüman nüfuslarından dolayı Fransa ve Almanya'nın karşılaştırmalı analizini yapmayı ve bu iki ülke üzerinden soruları cevaplamayı hedeflemiştir. Bu amaç doğrultusunda, literatürdeki çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır. Avrupa'da terörizm ve terör saldırıları ve Müslüman nüfusunu gösteren istatistiki bilgiler ile radikalleşme konusunda yapılan deneysel çalışmalar gibi nicel veriler kullanılmıştır. Tezin büyük bir çoğunluğunda ise nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Makaleler, kitaplar gibi ikincil kaynaklardan yararlanılmış ve bazı durumlarda da kanun ve yönetmelikler gibi birincil kaynaklar da teze dâhil edilmiştir. Bunların yanı sıra konunun görece güncel olması nedeniyle, internet üzerinden haber servisi yapan haber siteleri de tez içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Homegrown terörizm konusunda istatistiki bilgilerin yetersiz oluşu nedeniyle ülke bazında değil, genellikle Avrupa'nın tamamını kapsayan veriler teze dâhil edilmiştir. Tez konusunun güncelliği ve zaman içerisinde gerçekleşen değişiklikler nedeniyle, konunun uzmanları tarafından yapılan farklı tanımlamalar ve literatürdeki çeşitli radikalleşme teorileri beraber incelenmiştir. Bu tezin amacı, homegrown terörizme neden olan radikalleşmenin nedenleri ile ülkelerin entegrasyon politikaları ve göçmenlere yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyerek literatüre katkı yapmaktır. Ayrıca homegrown terörizmin Türkçe bir karşılığı bulunmadığından dolayı tez içerisinde terim İngilizce olarak kullanılmaktadır.

Tezin ilk bölümünde terörizm ve terör tarihi konusunda bilgi verilecek ardından çeşitli ülkelerdeki terör örgütlerinden ve eylemlerinden bahsedilecektir. Ardından Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan modern terörizm anti-kolonyal terörizm, sol görüşlü terörizm ve dini motifli terörizm kavramları örgütler ve eylemleri bağlamında açıklanacaktır. Son olarak 11 Eylül saldırıları ile başlayan yeni terörizm dönemi ve uluslararası etkinliği olan El-Kaide ve IŞİD üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde yeni bir terörizm türü olan homegrown terörizm ve diğer terör türlerinden farkı işlenecektir. Homegrown terörizm çeşitli tanımlarla birlikte daha açık bir şekilde anlatılmaya çalışılacaktır. Radikalleşme tanımı yapılarak, radikalleşen kişilerin kimler olduğu, nerelerde radikalleştikleri, neden radikalleştikleri ve radikalleşme süreçleri ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise, Avrupa'da radikalleşmeyi etkileyen faktörler ve Avrupa'nın İslam ile ilişkisi üzerinde durulacak, sonrasında Fransa ve Almanya odaklanılarak incelenecektir. Bu amaç

doğrultusunda her iki ülkenin de göç tarihlerinden, entegrasyon politikalarından, İslam ile olan ilişkilerinden ve göçmenlerin içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik sorunlardan bahsedilecektir. Son olarak, bu ülkelerde gerçekleşmiş önemli terör olayları verilerek, saldırganların profilleri ve eylemlerini gerçekleştirme motivasyonları üzerinde durulacaktır. Sonuç kısmında ise, Fransa ve Almanya'daki göçmenlerin içerisinde bulunduğu mevcut benzerlikler ve farklılıklardan yola çıkarak, homegrown radikalleşme ile sosyo-politik nedenler arasındaki bağlantı tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TERÖRİZMİN TANIMI, TARİHİ VE ZAMAN İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİ

Günümüzde terörizmin pek çok çeşidi ve bir o kadar da farklı tanımı bulunmaktadır. Her ne kadar görüş ayrılıkları bulunuyor olsa da, terörizmin herkes tarafından kabul edilen en belirgin özelliği toplumsal barışa ve istikrara karşı olmasıdır. Terörizm, bulunduğumuz yüzyılın teknolojik imkânlarına adapte olmuş bir şekilde sadece belirli toplumların veya bölgelerin değil aynı zamanda küresel istikrarın da en büyük düşmanlarından birisidir. Terör örgütleri, eylemlerini gerçekleştirirken internet, sosyal medya veya haber ajansları gibi küresel çaptaki iletişim imkânlarını, mesajlarını iletme, kamuoyu oluşturmak, nefret veya korku yaratmak için kullanmaktadır. Özellikle herkesin haberlere anında erişebildiği günümüzde örgütler amaçlarını pek de zorlanmadan gerçekleştirebilmektedir.

Yirmi birinci yüzyılda terör örgütleri, daha önce sahip olmadıkları veya sınırlı olarak sahip oldukları yüksek hasar kabiliyetine sahip silahlara da erişebilmektedir. Bomba yapımının internetten dahi öğrenilebilmesi artık herhangi bir kampta eğitim almamış veya şiddet geçmişi bulunmayan kişilerin bile terör eylemleri gerçekleştirmesini mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda günlük yaşamda kullanılan araba ve uçak gibi araçların da birer silah olarak terör eylemlerinde kullanılmaya başlanması, terör eylemlerini yetersiz imkânlarla dahi gerçekleştirmeye olanak sağlamaktadır. Bütün bunlarla birlikte terör saldırıları artık, dünyada belli bölgelerde bulunan terör örgütü kamplarında eğitim görmüş kişi veya gruplar tarafından değil, herhangi bir coğrafyada kendi evlerinde radikalleşen sıradan insanlar tarafından da gerçekleştirilmektedir.

Hangi tür şiddetin terör eylemi sayılabileceği ile ilgili görüş ayrılıkları ve tartışmalar halen daha devam etmektedir. Ancak, kamu binalarına yönelik yapılan bombalı saldırılar veya siyasi amaç güden sivillere yönelik katliamlar gibi, bazı tür politik şiddet eylemleri herkes tarafından terör eylemi olarak kabul edilmektedir. Bunun dışında küresel çapta terör konusunda bir konsensüs olmadığı için kesin olarak kimin terörist olduğunu veya hangi eylemin terör eylemi olarak sayılabileceğini söylemek mümkün değildir. Siyasi nedenlerin de devreye girmesiyle birlikte bazı terör örgütleri belirli ülkelerde terörist olarak kabul edilmezken, tam tersi şekilde özgürlük savaşçıları olarak kabul görebilmektedir. Bu durum terörle mücadele konusunda pek çok görüş ayrılığının ortaya çıkmasına neden olmakta ve alınabilecek önlemleri aksatabilmektedir. Bu soruna verilebilecek en iyi örnek başta ABD, İsrail ve Batı ülkeleri tarafından terör örgütü olarak kabul edilen Hizbullah'a, İran'ın

doğrudan ve açık bir şekilde yaptığı finansal destek ve silah yardımıdır (Congressional Research Service, 2021a).

1.1. Terörün Etimolojisi

Terör kelimesi asıl olarak, ürkütücü veya korkutucu anlamına gelen Latince ‘terrere’ fillinin daha eski bir biçimi olan ‘tersere’ kelimesinden türemiştir (Chamberlain, 1899: 302). Daha sonrasında ‘terrere’ kelimesi bazı değişikliklere uğrayarak Latin kökenli olan Fransızca ve İspanyolca gibi dillere de girmeye başlamıştır. Fransızca terör (terreur) kelimesi ilk olarak Latince karşılığından türeyerek 1356’da ortaya çıkmış ve sonraki yıllarda korku nesnesi ya da dehşet duygusu gibi anlamlarda kullanılmıştır (Wartburg, 1966: 264). Kelime İngiliz diline ise Fransızcadan türeyerek girmiş ve ilk olarak 15. yüzyılın başında Fransızcadakine benzer anlamlarda kullanılmaya başlanmıştır (Oxford English Dictionary, 2020, <https://www.oed.com/view/Entry/199606>).

Terör kelimesi köken olarak Latinceye geldiği ve ilk olarak politik bir içerikte Romalılar tarafından kullanıldığı biliniyor olsa da, daha öncesinde Asurlular askeri ve siyasi anlamda korku duymak veya düşmanı dehşete düşürmek anlamında ifadeler kullanmaktaydı. Asurca ‘Puluhtu’ kelimesi günümüz çevirisiyle korku, panik veya terör anlamına gelebilmektedir. Eski yazıtlarda, bulunduğu içeriğe bağlı olarak bu anlamlardan herhangi birisine uygun gelecek şekilde kullanılan bu kelime, politik veya askeri bir cümlede kullanıldığında terör ifadesini vermektedir. Örneğin eski yazıtlarda Elamlıların düşman ordularının korkusundan dolayı başlarından pek çok kötü olay geçtiğini ve insanların bir çeşit terör halinde olduklarından bahsedilmektedir. Ayrıca bütün Elam ülkesine korku ve terörün yayıldığı şeklinde de ifadeler rastlanmaktadır (the Assyrian Dictionary Vol. 12, 2005: 508-509).

Modern haliyle terör kelimesi, Fransız İhtilali sonrasında kullanılmaya başlanmıştır. 1793-1794 yılları arasında Fransa’da terör dönemi olarak adlandırılan zaman diliminde terör kelimesinden türeyen ‘terörizm’, ‘dehşet salmak (terrorizing)’ ve ilk olarak Fransız filozof François Noël Babeuf tarafından kullanılan, ‘terörist’ kelimeleri ortaya çıkmıştır (Fine, 2010: 277). Fransız İhtilali sonrası kelime anlamı olarak terörizm, “sistem, terör rejimi” anlamına gelirken, terörist “terör rejiminin temsilcisi veya destekçisi” olarak tanımlanmıştır (Dictionnaire de L’Académie française, 1798: 3187-3188). Aynı yıllarda İngiltere’de terörizm terimi, Fransa’da gücü elinde bulunduran hükümetin sistematik gözdağı ve korkutma politikası olarak kabul görmekteydi (Mendez, 2002: 110). Fransız İhtilali, terörizmin politik bir olgu olarak dünya siyasetine girişinin başlangıcını oluşturmaktadır.

1.2. Terörizmin Tanımı

Günümüzde, terörizm nedir sorusunun cevabı sorunun muhatabına göre değişiklik göstermektedir. Neredeyse her devletin kendisine ait bir terörizm tanımını bulmak mümkün olduğu

gibi belirli bir devlet içerisindeki çeşitli kurumların dahi birbirinden farklı tanımlarına rastlanılabilir. Elbette mevcut uluslararası ve siyasi ortam göz önüne alındığında pek çok tanımla karşılaşmak oldukça doğal karşılanabilir. Ancak, buradaki asıl soru hangi tanımın doğru olup olmadığı değil, bu tanım farklılıklarının ortaya çıkmasına sebep olan olguların neler olduğudur. Zira her bir tanımın kendisine özgü haklı sayılabilecek özelliklerini bulmak mümkündür. Örneğin; bir ülkenin dışişleri bakanlığı terörizmi kendi perspektifiyle tanımlarken, kolluk kuvvetleri ise, diğerinden tamamen zıt olmasa da kendi alanına uygun gelecek şekilde bir tanım yapabilir.

Eğer bütün devletler ve kurumlar tarafından kabul gören bir terörizm tanımı olsaydı, başta uluslararası alanda olmak üzere pek çok mevkide terörle mücadeleye yönelik adımlar daha hızlı ve etkili bir şekilde atılabilirdi. Örneğin; terör karşıtı uluslararası bir strateji geliştirmek, terör karşıtı uluslararası anlaşmalar yapmak ve bu anlaşmaları uluslararası hukuk çerçevesinde uygulamak mümkün olabilirdi. Ortak bir terör tanımı terörü destekleyen ülke ve kurumlara da uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yaptırım uygulanabileceğinden, caydırıcı bir etkiye sahip olabilirdi. Bunun sonucunda terör örgütleri, kendilerine gereken desteği bulamayacağından etkileri giderek zayıflayarak daha zararsız hale gelebilir veya terör eylemleri yerine başka yollar aramak zorunda kalabilirlerdi.

Bazıları için terörizm belirli gruplar tarafından devletlere karşı gerçekleştirilen şiddet eylemleri olarak görülürken, diğerleri için devletin kendi vatandaşlarına yönelik yürüttüğü baskı politikası şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı zamanda devletlerin savaş zamanlarında birbirlerine karşı davranışları da bazı kesimlerce terörizm olarak görülebilmektedir. Kısacası, anlam kişiden kişiye kolayca değişiklik gösterebilmektedir (Chaliand ve Blin, 2007: 12). H.H.A. Cooper (2001: 881)'a göre 'problem, sorunun tanımının kendisidir'. Yani bir başka deyişle, herkes terörizmin bir sorun olduğu konusunda hemfikir olsa da, terörizmin ne olduğu konusunda ortak bir tanım yapmanın mümkün olmadığı düşünülmektedir (White, 2016: 3).

Diğer taraftan terörizmi hukuksal olarak; cinayet, hırsızlık veya tecavüz gibi vakalarda olduğu gibi ayrıntılı bir biçimde tanımlamak için Almanya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkeler girişimlerde bulunmuş, ancak genel anlamda bu denemelerden herhangi bir başarı elde edememişlerdir (Heymann, 1998: 3). Bu durumun nedeni terörizmin daha çok siyasi temelli oluşu ve devletin kararlarını her alanda etkileyecek bir yetiye sahip olması olarak özetlenebilir. Terörizmin tanımı, bir ülkenin teröre ve terör örgütlerine karşı politikasını, kararlarını ve genel anlamda kamuoyunun bakışını belirleyebilir. Aynı zamanda da yargı sistemi ile askeri güç kullanımını doğrudan etkileyeceğinden dolayı, tanımı doğru bir şekilde yapmak tam manasıyla "ölüm kalım" meselesi olarak değerlendirilebilir (White, 2016: 3).

Terörizmin hemen hemen herkes tarafından kabul edilen yanı, temelinde siyasi bir yapısının olduğudur. Bu durum terörizmi kaçınılmaz bir biçimde politik gücü merkeze alan bir kavram olarak

öne çıkartmaktadır. Bir başka deyişle terörizm, güç elde etmek ve bu gücü politik bir kazanca dönüştürmek amacıyla kullanılan siyasal araçlardan sadece birisidir (Schmid, 2004a: 200). Bu güç elde etme süreci, şiddet kullanımını ve tehdidini de içerdiği gibi, sadece devlet organlarına yönelik değil aynı zamanda toplumun kendisine de bir tehdit oluşturmaktadır. Ancak pek çok kişi tarafından kabul gören bu genel çerçeve terörizmin tanımını sınırlama konusunda başarılı olamamıştır. Zira yapılan bu genel tanı içerisine, pek çok toplumsal olay, organize veya sıradan suçlar ile bireysel bazı eylemlerde girebilmektedir.

Neredeyse son yarım asırdır, pek çok terör uzmanı akademisyen tarafından terörün tanımıyla ilgili olarak çalışmalar yapılmaktadır. Ancak diğer alanlarda olduğu gibi akademik çevrede de kesin bir terör tanımı bulmak oldukça zordur. Örneğin J.P Gibbs (1989: 330)'e göre terörizm: "Eylemcilerin kimliklerini veya konumlarını gizledikleri... belirli bir toprak parçasını savunmayı amaçlamayan... konvansiyonel bir savaş biçiminde olmayıp... korku aşılama amacıyla insanlara ya da insan olmayan nesnelere karşı yöneltilen yasadışı şiddet veya şiddet tehdididir." Bu tanım bazı dönemlerdeki terör eylemleri için uygun görünse de genel bir çerçeve çizmekten uzak kalmaktadır. Diğer taraftan Hoffman (2006:40) ise tanımı şu şekilde yapmaktadır:

Terörizm kaçınılmaz bir biçimde hedefleri ve motifleri açısından siyasidir. Şiddet veya eşit derecede şiddet tehdidi içermektedir ve doğrudan kurban ya da hedefin de ötesine erişebilecek psikolojik bir yankı oluşturacak şekilde tasarlanmaktadır. Üyeleri her ne kadar üniforma giymeyip belirli bir sembol taşımasa da; tanımlanabilir bir komuta zinciri olan bir organizasyon, komplocu bir hücre yapılanması ya da bir terörist hareketten veya liderinden örnek almış, ideolojik olarak etkilenmiş, motive edilmiş veya ilham almış birkaç kişiden oluşan gruplar yahut bireyler tarafından yürütülmektedir...

Whittaker (2003:4) ise terörizmi: "En yaygın kabul gören çağdaş kullanımında terörizm esası ve doğası itibariyle politiktir. Aynı zamanda kaçınılmaz bir biçimde iktidar ile ilgidir; iktidar mücadelesi, iktidarın elde edilmesi ve siyasi bir değişim amacıyla iktidarın kullanılmasıdır..." şeklinde tanımlamıştır. Her iki akademisyen de terörizmin siyasal bir olgu olduğunu altını çizerek belirtmekte ve bu konuda uzlaşmaktadır. Terörizm konusunda önde gelen bir diğer akademisyen Alex Schmid (2004b: 403-404) ise terörizmin temel karakteristik unsurlarını şu şekilde sıralamıştır;

- İnsanlara karşı göze çarpan şiddet kullanımı;
- Koşulları bağlı daha fazla şiddet kullanım tehdidi;
- Hedef kitlede kasıtlı olarak korku/terör yaymak;
- Sivilleri, muharip olmayan görevlileri ve masumları hedef almak;
- Korkutma, zorlama ve/veya propaganda amaçlamak;
- Çatışma sürecinin bir yöntemi, taktiği veya stratejisi olması;
- Şiddet eylemlerini daha geniş kitlelere iletmenin önemli olması;
- Şiddet eylemlerinin yasadışı, cezai ve ahlaksız oluşu;
- Eylemlerin ağırlıklı olarak siyasi karakterde oluşu;

- Halkı harekete geçirmek veya hareketsiz hale getirmek amacıyla psikolojik bir savaş aracı olarak kullanılması.

Aynı ülke içerisindeki devlet kurumlarının da farklı terörizm tanımları bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Federal Araştırma Bürosu (FBI), Savunma Bakanlığı (DOD) ve Birleşik Devletler Ceza Kanunu (U.S.C 18) tarafından yapılan farklı tanımlar gösterilebilir. FBI (Terrorism Definition (t.y) <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>) iki çeşit terörizm tanımı yapmaktadır; yurt içi terörizm ve uluslararası terörizm. Uluslararası terörizm: “Belirli yabancı terör örgütlerinden veya uluslardan (devlet destekli) esinlenen veya iş birliği içerisinde bulunan bireyler ve/veya gruplar tarafından işlenen şiddet içeren, cezai eylemlerdir.” Diğer taraftan yurt içi terörizm ise: “Bireyler ve/veya gruplar tarafından, politik, dini, sosyal, ırksal veya çevresel nitelikteki iç etkilerden kaynaklanan ideolojik hedeflere yönelik şiddet içeren cezai eylemlerdir.”

Amerikan Savunma Bakanlığı (DOD, 2020: 215) ise terörizmi “Genellikle dini, politik veya diğer ideolojik inançlar tarafından motive edilen yasadışı şiddet kullanımı veya tehdidi ile hükümetlere veya toplumlara korku aşılıyarak politik kazanç sağlamayı amaçlamak” şeklinde tanımlamıştır. Birleşik Devletler Ceza Kanununa (U.S.C 18, 2009: madde 2331) göre ise terörizm “sivil nüfusu korkutmaya veya baskı altında tutmaya, hükümeti baskı ve korkutma yoluyla etki altına almayı veya kitle imha, suikast ya da adam kaçırma yoluyla hükümeti etkilemeyi amaçlayan cezai eylemlerdir” şeklinde açıklanmıştır. Kurum veya yasalar kendi bakış açılarına ve amaçlarına göre terörizm tanımını şekillendirdiği için birbirinden tamamen farklı olmasa da, tanımlar içerik olarak değişkenlik göstermektedir. FBI bir kolluk kuvveti olmasından dolayı terörizmin cezai bir eylem oluşuna odaklanırken, Amerikan ordusunun bağlı olduğu Savunma Bakanlığı daha çok siyasi amaçlar üzerinde durmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte kesin ve ortak bir tanımla yapılamayan terörizm kavramının yanı sıra kimler terörist olarak adlandırılabilir veya hangi olaylar terör eylemi olarak görülebilir gibi ekstra sorular da ortaya çıkabilmektedir. Temel olarak terörizm politik bir kavram olduğundan dolayı “birinin teröristi ötekini özgürlük savaşçısı” olabilmektedir. Elbette böyle bir belirsizlik ortamında bir grubun hangi koşullar altında özgürlük savaşçısı olarak adlandırılacağı veya terör örgütü olarak görülebileceği ile ilgili herhangi bir kılavuz da bulmak mümkün değildir. İkisi arasındaki farkı en basit tabirle açıklayan Avnery (2001)’ye göre “terörist ile özgürlük savaşçısı arasındaki tek fark, özgürlük savaşçısının benim tarafımda, teröristin ise karşımda olmasıdır.”

Bir kişinin terörist ya da bir grubun terör örgütü olarak adlandırılması, bu şekilde etiketlenenlerin insani açıdan daha aşağıda görülmesine neden olmaktadır. Yani terörist olarak adlandırılan bir şahıs, herkesin sahip olduğu hukuki haklara sahip olmadığı gibi bazı kesimlerce kabul edildiği şekilde, insanın doğuştan sahip olduğu temel hak ve özgürlüklere dahi sahip değildir.

Zira bu etiketlenmeyle birlikte teröristler artık herhangi bir ahlaki değere sahip olmayan insandan daha aşağı bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle teröristler ve terörist gruplar, bir ülkenin düşman unsurlara davranışını belirleyen uluslararası savaş hukuk kurallarının dışında kaldığı gibi, askeri etik kuralları çerçevesinde bir haktan da yararlanamazlar.

Bununla birlikte devletler kendilerine karşı olan bir grubu terörist olarak kabul ettirebildiği takdirde, diğer tarafların da dolaylı yoldan ahlaki olarak bu gruba karşı bakış açılarını değiştirebilir. Yani bir grubu veya kişiyi terörist olarak adlandırmak tamamen bakış açısına bağlı öznel bir durum olarak görülebilir (Jenkins, 1980: 1). Genellikle devletler düşmanlarını bu şekilde etiketleyip eylemlerinde ahlaki ve hukuki yükümlüklerinden kurtulmaya veya kendi kamuoylarından ve uluslararası kamuoyundan gelebilecek tepkileri azaltma eğilimindedir. Solomon (1998) bu durumu “Onlar arabalara bombalar koyup insanları öldürdüğünde barbar katiller oluyor. Biz ise füzeler ile insanları öldürdüğümüzde medeni değerleri koruyoruz. Onlar öldürdüğünde terörist, biz öldürdüğümüzde ise teröre karşı mücadele oluyor” şeklinde ifade etmiştir.

Teröristler ise askeri jargon kullanarak, kendilerini bazen asker, bazen ise özgürlük savaşçısı olarak tanımlayarak meşruluk kazanmaya çalıştıkları gibi örgüt ismi seçerken de özgürlük, bağımsızlık gibi sıfatların yanı sıra askeri birlik isimleri kullanmaya da özen göstermektedirler (Hoffman,2006: 21). Bu sayede yakalanan teröristler savaş esiri statüsüne sahip olmayı ummakta ve buna uygun bir davranış beklemektedir. Elbette pek çok terör örgütü mensubu gerçekten de kendisini terörist olarak görmemektedir. Genel olarak dini motifli gruplar kendilerini din için kutsal bir mücadele veren kutsal savaşçılar olarak görürken çeşitli diğer ideolojilere sahip olanlar ise kendilerini birer asker veya toplumlarının kurtarıcısı olarak görmektedir.

Bazen ise teröristler gerilla savaşçıları ile karıştırılmaktadır. Ancak her ne kadar her ikisi de düzensiz birlikler kategorisine giriyor olsa da, gerillalar teröristlerden pek çok yönden ayrılmaktadır. Gerillalar daha geniş silahlı gruplar halinde ve askeri bir birlik düzeninde hareket ederek düşman askeri unsurlarını hedef almaktadır. Ayrıca belirli bölgeleri ele geçirip bu bölgelerde her ne kadar sınırlı da olsa, bir otorite kurarak bu bölgeleri ellerinde tutmak için çaba göstermektedir. Teröristler ise askeri unsurlarla doğrudan bir çatışmadan genellikle uzak durmaya çabalamaktadır (Whittaker, 2003: 8). Terörist gruplar bu tanım farklılığından ve bir gerilla savaşçısı ile bir teröriste karşı yapılan muamele farklı olduğundan ve uluslararası hukuktan yararlanmadaki farklardan dolayı kendilerini gerilla hareketi olarak tanımlama çabası içerisinde.

Sonuç olarak terörizm tanımı son iki yüz yıldır sürekli değişiklik göstermektedir ve halen daha değişmeye devam etmektedir. Ortak bir tanımda uzlaşmak, terörizmin; sosyal bilimler, politika ve hukuk gibi pek çok alanı etkileyen geniş bir kavram olmasından dolayı oldukça güçtür. Tanım kapsamına giren gruplara karşı gerçekleştirilen eylemleri meşrulaştırabileceğinden, hangi eylemlerin terör suçu kategorisine gireceğinden ve bunlarla birlikte kimlerin hedef veya doğrudan düşman

olarak adlandırılabilmesine kadar pek çok neden, tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Mevcut durumda sayısız terörizm tanımı ve terörizm türü bulunmaktadır. Bütün bunlar arasında hangisinin doğru olduğuna karar verebilecek bir merci olmadığı ve üzerinde anlaşılabilir bir tanımın yukarıda geçen sebeplerden dolayı mümkün olmamasından dolayı ortak bir tanıma ilişkin sorunsal halen daha devam etmektedir.

1.3. Geçmişten Günümüze Terörizm ve Terör Örgütleri

1.3.1. Terörizmin Tarihsel Kökenleri

Tarih boyunca pek çok farklı terör türüne rastlayabileceğimiz gibi terörün nedenleri de aynı şekilde farklılık göstermektedir. Siyasi ayaklanmalarda, toplumsal olaylarda ve dini hareketlerde terörizme rastlamak mümkündür. Aynı zamanda toplumun farklı katmanlarında, sınıf çatışmalarında veya aynı sınıfa mensup kişiler arası çıkar çatışmalarında terör eylemi olarak tanımlanmaya müsait olaylar bulunabilir. Örneğin; Antik dönemlerde fethedilen halkların katledilmesi, Kartaca’da olduğu gibi şehirlerin yakılıp yıkılması, isyanların özellikle kanlı bir şekilde korku yaratacak şekilde bastırılması oldukça yaygın olarak görülmekteydi. Ayrıca siyasi düşmanların öldürülmesi ile kralların ve imparatorların suikast ile ortadan kaldırılması da bu tarz eylemlere örnek gösterilebilir.

Terörist hareket olarak sınıflandırabileceğimiz ilk örnek, organize bir dini tarikat olan Sicari’lerdir. Bu kişiler, 66-73 yılları arasında Roma İmparatorluğu’nun Filistin’deki egemenliğine karşı isyan eden Yunanca “azimli ve güçlü ruh” anlamına gelen zealos kelimesinden türeyen Zealot adlı grubun üyeleri idi (Martin, 2017: 51). İsimlerini taşıdıkları kısa bıçak olan Sica’dan alan Sicari’ler kendilerine hedef olarak önde gelen Romalıları ve onlarla işbirliği içerisinde olan Yahudileri seçmiştir. Ayrıca zengin Yahudilere saldırılar düzenlemiş ve hizmetlilerini kaçırmak fide talebinde bulunmuşlardır.

Sicari’ler eylemlerini Kudüs’ün merkezinde gündüz vakti gerçekleştirmekteydi. Özellikle festival zamanlarında kalabalığa karışarak kıyafetlerine sakladıkları kısa bıçakları ile hedeflerine saldırmaktaydılar. Her gün pek çok kişinin suikasta uğraması neticesinde ortaya çıkan panik ortamı, suikastların kendisinden daha etkili olmuştur. İnsanlar her dakika saldırıya uğrama tehlikesine karşı tetikte gezmekte ve düşmanlarını sürekli izledikleri gibi kendilerine yaklaşan dostlarına bile güvenmemekteydi (Josephus, 1956: 423). Örgütün Roma yönetimine karşı olup siyasi bir amaca göre hareket etmesi ve eylemlerinin halk arasında korku ve dehşete neden olmasından dolayı, Sicari’leri tarihteki ilk terör örgütlerinden birisi olarak tanımlayabiliriz.

Bir başka ve daha çok bilinen tarikat ise Haşhaşiler’dir. Örgüt on birinci yüzyıl ile on üçüncü yüzyılda Moğollar tarafından ortadan kaldırılana kadar etkinlik göstermiştir. Bu dönem zarfında pek çok Müslüman ve Hristiyan lider Haşhaşilerin kurbanı olmuştur. Bağdat’ta Selçuklu veziri

Nizamülmülk'ün öldürülmesi, Tripoli Kontu II. Raymond'un Suriye'de öldürülmesi ve dönemin Kudüs Kralı Montferratlı Conrad'ın öldürülmesi Haşhaşiler tarafından gerçekleştirilen eylemlerden bazılarıdır. Ayrıca Selahaddin Eyyubi'yi de iki defa öldürmeye teşebbüs etmişlerse de başarılı olamamışlardır. Gerçekleştirdikleri suikastlar ve sürekli olarak mevki sahibi kişileri hedef almaları daha sonrasında Haşhaşilerin İngilizceye 'Assassins' olarak geçişinde ve artık özel bir isimden çıkarak suikast gerçekleştiren kişi anlamına dönüşmesinde önemli bir rol oynamıştır (Lewis, 2003).

Haşhaşi tarikatının ilk lideri Hasan Sabbah örgüt üyelerinin sayıca az olması neticesinde düşmanlarıyla herhangi bir meydan savaşında karşılaşamayacağını farkındaydı. Bu nedenle açıktan açığa bir mücadele yerine küçük ve disiplinli bir kuvvet tarafından gerçekleştirilecek planlı ve sistematik terör saldırılarının daha etkili bir siyasi etki bırakacağını öngörmüştü. Örgüt üyeleri her zaman sıkı bir gizlilik içerisinde işlerini yürütür ve kendilerini gizleyerek, yabancıların ya da Hristiyanların kılıklarına girerek her yere erişim sağlamaya çalışmışlardır. Ayrıca örgüt üyeleri bütün suikastlarda hançer kullanmaktaydı, bunun nedeni ise gerçekleştirdikleri cinayetler onların gözünde kutsal bir eylemi temsil etmesi ve hançerin de bu ritüelin bir parçası olarak görülmesiydi (Laqueur, 2001: 8-9).

Şehitlik ve gönüllü olarak kendini feda etmek, Haşhaşi tarikatında önemli bir yere sahipti. Örgüt üyeleri şehitlik mertebesine ulaşmayı kendilerine amaç olarak edinmişlerdir. Eylemleri gerçekleştirecek kişiler bu nedenle fedailer olarak adlandırılmaktaydı, zira fedailer eylemden sonra kendilerini feda edip şehitlik mertebesine ulaşacaklarına inanıyordu (Rapoport, 1984: 665). İslam'da yer alan şehitlik kavramı Haşhaşiler tarafından da aynı şekilde kullanılmaktaydı. Bu nedenle tarikat üyeleri belirlenen düşmanları öldürmenin ve bu yolda ölmenin kendilerine cennetin kapılarını açacağına inanmaktaydı (Kohlberg, 1976: 72). Genel çerçevede, kendi dönemlerinde çok büyük değişikliklere neden olmamış olsa da Haşhaşilerin kullandıkları yöntemler ve ideolojileri sonraki milenyumuna kadar gelmiştir. Modern terörizm örneklerinde kendini gizlemek, kılık değiştirmek veya kendini feda etme gibi ilk olarak Haşhaşiler tarafından kullanılan yöntemler ve fikirlere açıkça rastlanmaktadır.

Diğer taraftan on yedinci yüzyılda Hindistan'da Thuggee olarak adlandırılan grup her ne kadar siyasi bir amaç gütmemiş olsa da bazı çevrelerce terör sınıflandırmasında yer almaktadır. Thuglar'ın ne zamandan beri faaliyet halinde olduklarına dair kesin bir kanıt olmasa da on yedinci yüzyıldan itibaren, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında İngilizler tarafından etkisiz hale getirilene kadar eylemlerine devam ettikleri kesindir. Bu gruba mensup kişiler kurbanlarını genellikle boğarak öldürmekteydi ve Hindu ölüm ve yıkım tanrıçası Kali'ye bağlılık göstermekteydiler. Haşhaşilerin sadece hançer ile kurbanlarını öldürmesinde olduğu gibi Thuglar'ın da boğarak öldürmesi dini bir kurban ritüelin parçası olarak görülebilir (Wagner, 2007).

Thuggee saldırılarında asıl olarak dini gerekçeler öne çıkmaktaydı. Her ne kadar öldürdükleri kişilerin mallarını çalıyor olsalar da öncelikli amaç ritüele uygun olarak Kali'ye kurban vermektir. Bu nedenle öncelikle kurbanlarını boğarak öldürür, sonrasında ise mallarını çalarlardı. Bazı durumlarda ise herhangi bir maddi kazanç olmamasına rağmen sadece ölüm ritüelini gerçekleştirmek için de saldırabilirlerdi. Thuglar tam olarak neden olduğu belirlenemeyen dini bir sebepten ötürü genellikle seyahat edenlere saldırır ve onları kurbanları olarak seçerdi (Rapoport, 1984: 662). Kısacası herhangi bir politik amaç gütmemelerine rağmen kullandıkları yöntemler ve tamamen dini sebeplerden ötürü öldürmeleri neticesinde Thuggee grubu dini motivasyona sahip bir terör grubu olarak tanımlanabilir.

1.3.2. Fransız İhtilali ve Terörizmin Değişimi

Fransız İhtilali terörizm tarihinde bir dönüm noktasıdır. Günümüzde kullandığımız terör ve terörizm kavramları ilk defa bu dönemde kullanılmıştır. Kelimenin asıl çıkış noktası ise bir örgüt veya kişiler değil Jakobenlerin gücü elinde bulundurduğu devletin kendisidir. 1789 sonrası ihtilali takip eden yıllarda Jakobenler yeni kurulan düzeni koruma amacıyla bir takım önlemler almaya başlamış ve 1793'de Fransız kralının idam edilmesinden hemen sonra ilan edilen terör döneminde 17 binden fazla kişi resmi olarak idam edilmiştir. Ayrıca gayri resmi olarak idam edilen binlerce kişi ve siyasi nedenlerden dolayı hapisaneye atılıp ölüme terk edilen pek çok kişinin de bulunduğu bilinmektedir. 1794 yılında ise Robespierre, elinde vatan hainlerin isminin yazılı olduğu bir listesinin bulunduğunu duyurmasından sonra sıranın kendilerine geleceğini düşünen Fransız Ulusal Konvansiyon üyeleri tarafından giyotin ile idam edilmiştir.

1793-1794 yılları arasında terör dönemi olarak adlandırılan zaman diliminde terör, devlet şiddetini resmi olarak tanımlayan bir kavramdı. Ancak Robespierre devrildikten sonra ise terör suçlamasıyla değil terörizm suçlamasıyla yargılanmıştır zira terör suçlaması o terör dönemini en başında desteklemiş ve halen daha görevde bulunan herkesi suçlu durumda bırakabilirdi. Bu nedenle şiddetten veya ölümden duyulan korku duygusunun siyasi etmenlerle birleşmesi sonucu Fransız devriminde ortaya çıkan terör kavramına yeni bir ek getirilerek anlamının değişmesi sağlanmıştır. Bu şekilde ortaya çıkan terörizm ise gayrimeşru, despotik, gaddarca ve aşırı şiddet içeren gücün kötüye kullanılmasını tanımlayan bir kavram olarak gelişmiş ve Robespierre'i suçlamak için kullanılarak idamını getiren neden olmuştur. Bu noktadan sonra terörizm, şiddet yöntemi, politik düşünce sistemi veya doğrudan bir eylem tarzı olarak anlam kazanmıştır (Schmid, 2011: 42). Bu sayede terör, algılanan bir olgudan, kişi ve gruplara atfedilen bir olguya dönüşmüştür.

19. yüzyılın başında alt sınıfın yani asıl olarak işçilerin haklarını savunan örgütler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan bir tanesi Luddite hareketidir. Ludditeler Sanayi Devrimi'nin getirdiği yeniliklere itiraz eden İngiliz işçilerinden oluşmuştur. Hareket adını, yün ile pamuk fabrikalarını ve dokuma makinelerini tahrip etmekten sorumlu olan Ned Ludd'tan almıştır. İşçiler, sanayileşmenin beraberinde getirdiği makineleşmenin, işlerini tehdit ettiği gerekçesiyle makinelere

karşı çıkmaktaydı. Bu nedenle, Ludistler makineleri tahrip etmeye başlamış hatta makinelerin mucitleri ve evleri dahi bu saldırılardan nasibini almıştır. İngiliz hükümeti tarafından çıkartılan, makine kırma suçunun ölüm ile cezalandırılması kanunu, Ludditte hareketine karşı bir önlem olarak alınmıştır. Ludditte sözcüğü bugün teknolojik gelişmeye direnme veya karşı çıkma anlamında kullanılmaktadır (Acemoğlu ve Robinson, 2017: 85).

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde terörizm, anarşizm ile birlikte başlı başına bir konu olarak tartışılmaya başlanmıştır. 1848 devrimlerinden sonra ortaya çıkan sınıf çatışmaları ve kargaşa neticesinde, kurulu düzene karşı olan ve “mülkiyet hırsızlıktır” sloganını savunan anarşist bir akım ortaya çıkmıştır. Anarşistler devletin ortadan kaldırılması gerektiğini, bireyseliği ve ateizmi savunmuş, aynı zamanda kapitalizme ve Marksist sosyal devlet anlayışına da karşı çıkmışlardır. Anarşist düşünceye göre kurulu düzeni yıkmamanın en iyi yolu ise terörizmdir. Bu nedenle, bu dönemde çeşitli terörizm fikirleri ortaya çıkmıştır. Her ne kadar fikirleri ortaya atan düşünürler eylemleri kendileri gerçekleştirmemiş olsa da düşünceleri belirli kitlelerce benimsenmiştir (Martin, 2017: 57).

Karl Heinzen ve Johann Most gibi düşünce insanları, terörizm konusunda yeni fikirler ortaya atmaya da bu dönemde başlamıştır. Her ikisi de terörizmin siyasi bir gereklilik olduğuna inanmakta ve artık gelişen teknoloji ile birlikte kitle imha silahlarının da teröristler tarafından kolaylıkla kullanılabilmesine inanmaktaydı. Bir çeşit sistematik bir terörizm doktrini ortaya atarak, terörizmin gerekliliği konusunda yazılar yayınlamışlardır. Aynı zamanda medyanın önemini de kavrayarak, gerçekleştirilecek her bir eylemin dünya çapında yayınlanacağı ve böylece büyük bir kitleye ulaşacağını da farkına varmışlardır. Yeni silahların terör saldırılarında büyük bir avantaj sağlayacağı ve bu nedenle kullanılması gerektiğini, hatta bütün üst tabaka insanlar kast edilerek, bombaların düşmanın olduğu her yere yerleştirilmesi gerektiğine dair yazılarla terörizmi savunmuşlardır (Bessner ve Stauch, 2010: 143-144).

Bir diğer 19. yüzyıl teorisyeni ise modern anarşizmin kurucularından olan Michael Bakunin'dir. Fransa, Rusya, Almanya ve İsviçre gibi Avrupa'nın çeşitli yerlerinde bulunan Bakunin, Devrimin İlkeleri adlı yayınında kendisinin ve arkadaşlarının yıkımdan başka bir eylem tanımadıklarını açıklamıştır. Kötülüğün sadece şiddet yoluyla durdurulabileceği ve Rus topraklarının da ancak ateş ve kılıç ile temizlenebileceğini savunmuştur. Bir diğer yazısında ise teröristi, herhangi bir ilgi alanı, arkadaşı veya aile bağı, herhangi bir aidiyeti olmayan kayıp bir ruh, bir isimsiz olarak tanımlamıştır. İlerleyen yıllarda bazı terörist gruplarca isim kullanılmaması ve kılık değiştirme, kimliğini gizleme gibi fikirler de Bakunin tarafından ortaya atılan düşüncelerdir. Aynı zamanda Rusya'da faaliyet gösteren Halkın İradesi (Narodnaya Volya) Bakuninin'in fikirlerinden oldukça etkilenmiştir (Laquer, 2006: 15).

Halkın iradesi çok kısa zaman içerisinde oldukça etkili eylemlerde bulunduğu için anarşist terör örgütleri arasında önemli bir yere sahiptir. Örgüt batıda öğrenim görmüş, anarşist ve Marksist

fikirlerden etkilenmiş, Çar rejiminden memnun olmayan öğrenciler tarafından kurulmuştur. İlk olarak bazı öğrenciler köylü sınıfının haklarını savunmuş ve köylüleri örgütlemek, isyan etmelerine yardımcı olmak gibi çalışmalar yürütmüştür. Gruba dâhil olan bazı kişiler ise, değişikliğin sadece şiddet yoluyla Çar rejimini devirerek gerçekleştirilebileceğine inanmış ve bu şekilde Halkın İradesi anarşist bir terörist organizasyona dönüşmüştür. Örgüt birçok özelliği ile Batı Avrupa'daki anarşist hareketlerden ayrılmaktadır. Asıl amaçları, çar yönetiminin ortadan kalkması sonucunda demokratik halk hakaretlerinin yolunun açılması ve yönetimin değişmesidir (Martin, 2017: 53).

1878-1881 yılları arasında sadece üç yıllık bir süre zarfında pek çok önemli kişinin ölümünden Halkın İradesi sorumludur. Petersburg valisi Vera Zasulich'in vurulması, politik polisin başındaki isim General Mezentsev'e yapılan saldırı ile başlayan suikastlar 1881'de Çar II. Alexander'ın öldürülmesine kadar sürmüştür. Çarı öldürmek için pek çok yol deneyen, ancak başarısız olan örgütün büyük bir bölümü polis tarafından yakalanmış ve tutuklanmıştır. Örgüt gücünü kaybederken gerçekleştirilen son deneme başarıya ulaşmış ve Çar II. Alexander öldürülmüştür. Bu son suikast sonrası örgütün bütün üyeleri tutuklanmış ve örgütün sonu gelmiştir (Laquer, 2001: 12). Eylemleri kendilerinden yirmi yıl sonra başlayacak olan devrimler dizisini hem fikirsel olarak hem de şiddet kullanımını bakımından oldukça etkilemiştir.

Anarşistler, modern dönemde teröristlerin kullandığı yöntem olan kendilerini daha küçük gruplar veya hücrelere ayırarak eylemlerini gerçekleştirmelerinin daha kolay olduğunu fark etmiştir. Bu yöntem örgütün etkinliğini artırırken, örgüt üyelerinin yakalanma risklerini ise azaltmaktaydı. Anarşist düşünceye göre hedefler özellikle sembolik kişilerden seçilmekteydi, çünkü her bir eylem aynı zamanda propaganda olarak kullanılmakta ve ideolojilerinin yayılmasını sağlamaktaydı. Bazı anarşist saldırılar bu sayede bir gruba bağlı olmayan bireyler tarafından da gerçekleştirilmiştir. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Rus Çarı II. Aleksander, Avusturya- Macaristan İmparatoriçesi Elizabeth, İtalya Kralı I. Umberto, Fransa Cumhurbaşkanı Carnot, İspanya Başbakanı Antonio Canovas, Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan William Mckinley gibi pek çok lider anarşistler tarafından gerçekleştirilen suikastlara örnek olarak gösterilebilir (Martin, 2017: 57).

1.3.3. Etnik ve Anti-Kolonyal Terörizm

20. yüzyılın ortalarında etnik azınlıkların veya ülkelerinin kolonileşmiş olmasından rahatsızlık duyan toplumların terörizm yoluyla bağımsızlıklarını kazanma çabaları büyük bir ivme kazanmıştır. Bu terörist hareketler İngiltere ve Fransa gibi kolonilere sahip ülkelere veya İspanya gibi baskıcı rejimlere karşı gerçekleşmiştir. Belirli bir etnik grubun oluşturduğu bu tipteki terör örgütleri buldukları yerde ulusal bir kimlik oluşturmayı amaçlamaktaydı. Yani bu örgütler dâhil oldukları etnik grupların kendilerine destek vermesini istemekte ve bu nedenle de etnik kimliği ön plana çıkartıcı söylemler vermekteydi. Bu sayede kendilerini doğrudan veya dolaylı olarak destekleyecek kişiler bulmayı umarak, olabildiğince ses getirecek şiddet eylemleri planlamaktaydılar. Mevcut

yönetim tarafından baskı altına alınsalar bile, bu durum toplumun farkındalığını arttıracığından ve etnik aidiyeti şiddetlendirebileceğinden dolayı örgütün hedeflerine katkı sağlamaktaydı.

1917 yılında yayınlanan Balfour Deklarasyonu ile İngiliz hükümeti, Yahudilerin, Filistin’de kurulabilecek ulusal bir Yahudi devletine dair desteğini dile getirmiştir. Ancak her ne kadar böyle bir destek söz konusu olsa da, bölgenin asıl etnik çoğunluğunu Filistinli Araplar oluşturmaktaydı. Böyle bir durumda Arapların bölgeden uzaklaştırılması ve yerlerine Yahudilerin yerleştirilmesi beklenemezdi. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Filistin’e sürekli olarak bir Yahudi göçü başlamış, fakat buna rağmen Filistin’deki Yahudi nüfusu herhangi bir devlet iddiasında bulunmak için oldukça yetersiz kalmıştır. Aynı zamanda bölgedeki Arap nüfusu da bunu imkânsız kılmaktaydı. Bu nedenle, Yahudiler ve Araplar arasında bir çatışmanın kaçınılmaz oluşu ile birlikte, her iki savaş arası dönemde gerçekleşen olaylar neticesinde ilk Yahudi terör örgütü ortaya çıkmıştır (Pearson, 2012).

Bir Rus Yahudisi olan Vladimir Jabotinsky tarafından kurulan Irgun Zvai Leumi (Ulusal Askeri Organizasyon) ortaya çıkan anlaşmazlık ve bir Yahudi devleti kurma amacıyla terör saldırılarına başlamıştır. Jabotinsky 1923 yılında yazdığı “Demir Duvar” isimli makalede daha sonraki yıllarda kurulacak örgütün fikri temellerini şu şekilde açıklamıştır: “Siyonist göçü ya durmalı ya da yerli halka rağmen devam etmelidir. Yani bu göç, ancak yerli halktan bağımsız bir gücün koruması altında, yerli halkın engelleyemeyeceği bir demir duvarın ardında devam edebilir.” Örgüt 1937 yılında aynı anda birkaç Arap köyüne ve Kudüs’ün Arap bölgesine saldırılar düzenlemiştir. Arapların bir sorun teşkil etmesinden kaçınmak isteyen İngiliz hükümeti ise aynı yıl Filistin’e Yahudi göçünü durdurmuştur. Göç durdurulduğu sırada Filistin’deki Yahudi nüfusu yarım milyondan daha az bir durumdaydı (Chaliand ve Blin, 2007: 213-213).

Filistin’e Yahudi göçünün yasaklanması neticesinde Irgun, bölgedeki İngiliz işgal kuvvetlerini hedef almıştır. 1939 yılında İngilizler tarafından yayınlanan ve Filistin’e göçü sınırlayan “Beyaz Kâğıt” ile birlikte bölgede İngilizlere ait binalara yönelik saldırılar olmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı sırasında örgüt ile İngiliz Hükümeti arasında bir ateşkes olmuş ve hapishanelerde tutuklu bulunan örgüt üyeleri savaşa katkıda bulunma taahhütlerinden sonra serbest bırakılmıştır. Bir grup ise Irgun’dan ayrılarak Stern Gang adı altında İngilizlerle mücadelelerine devam etmiştir. Bölgedeki İngiliz yüksek komiserine yönelik saldırı başarısız sonuçlansa da, bölgeye gelen Koloniler Bakanı Lord Moyne, Stern Gang tarafından suikasta uğramıştır. Irgun’un en büyük eylemi ise savaş sonrasında İngiliz askeri karargâhının bulunduğu King David Oteli’ne yapılan ve çoğunluğu siviller olmak üzere doksandan fazla kişinin öldüğü ve daha fazlasının yaralandığı saldırdır (Pearson, 2012).

Aynı dönemlerde Irgun gibi milliyetçi ve anti-kolonyal amaçlar doğrultusunda gelişen ve eylemlerde bulunan bir diğer örgüt ise Georgios Grivas tarafından kurulan Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Organizasyonu (EOKA)’dur ve örgüt Kıbrıs adasında faaliyet göstermiştir. Amaçları coğrafi sınırların dışına çıkarak “dünya diplomatlarına” seslenmek ve dünyanın gözünü Kıbrıs üzerine

çekerek kendilerine bir seyirci kitlesi oluşturarak, sorunlarını bütün dünyada bilinir hale getirmek ve Kıbrıslıların self determinasyon hakkını talep ettiklerini göstermek (Hoffman, 2006: 53-54). Bu bağlamda örgüt Kıbrıs'taki İngiliz güçlerini yenmekten ziyade, belirli şiddet eylemleriyle dikkat çekmek ve bu sayede asıl amaçları olan Yunanistan ile birleşmeyi hedeflemektedir.

1878'den beri İngiliz yönetiminde olan Kıbrıs'ta aynı zamanda Türkler de yaşamaktaydı. EOKA'nın 1955 yılında aktif olarak İngilizlere karşı mücadeleye girişmesi Türkiye'nin de olaylar karşısında endişeye kapılmasına neden olmuştur. Her ne kadar İngilizler karşısında az sayıda olsalar da, örgüt üyeleri önemli gelişmeler kaydetmiş ve bunun neticesinde örgüt Birleşmiş Milletler düzeyinde bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Adadaki Türklerin güvenliğinden duyulan kaygı ve EOKA'nın, Yunanistan ile birleşme arzusu gibi nedenlerden dolayı Türkiye'nin de olaya müdahil olmasının ardından Kıbrıs'ın İngiltere'den bağımsız bir ülke olması kararlaştırılmıştır. Örgüt gerçekleştirdiği şiddet eylemleri ile her ne kadar asıl amaçları olan Yunanistan ile birleşmeyi başaramamış olsa da, Kıbrıs'ın İngiliz egemenliğinden kurtulmasını ve amaçladıkları gibi uluslararası alanda kendilerini duyurmayı başarmıştır (French, 2015: 3,14).

Akdeniz'in öteki ucunda ise bir diğer anti-kolonyal amaçla ortaya çıkan örgüt, Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN)'dir. Örgüt, Cezayir'in Fransa'dan bağımsızlığı için 1954'ten 1962 yılına kadar eylemlerde bulunmuştur. Sayıca az kişiyle herhangi bir sivil veya asker ayrımı gözetmeksizin saldırılar gerçekleştirmiş ve Cezayir'deki Avrupalı nüfusu korkutup bastırma amacı gütmüştür. İlk yıllarında sayıca az olmaları, toplumun tamamından henüz destek görememeleri ve sahip oldukları silahlar bakımından zayıf olmaları nedeniyle Fransız ordusu tarafından kısmi olarak yenilgiye uğratılmışlardır. Ancak örgüt üyeleri bölgedeki topografyayı kullanarak ve hem şehirlerde hem de küçük yerlerinde faaliyetlerine ve şiddet eylemlerine devam edebilmiştir (Francois, 2008: 59-60).

Örgüt eylemlerine 1954'de gizlice başlamış ve bir anda gerçekleşen saldırılarla Fransızları hazırlıksız yakalamıştır. Hemen ertesi sene ise artan saldırılar daha kanlı bir hal alarak, Avrupalı kolonici aileler katledilmiştir. Örgüt, boğazlarını kestikleri kurbanlarını sergileyerek diğer koloniciler arasında korku yaratmayı amaçlamıştır. Ayrıca, Fransız ordusu tarafından genel olarak erkeklerin aranmasından dolayı, üyelerinin şüpheli olarak görüldüğünün farkında olan örgüt, kadınları kullanarak kalabalık kamu alanlarına bombalı saldırılar düzenlemiştir (White, 2016: 152). Örgüt eylemlerinin etkisini arttırdıkça aynı zamanda tanınırlığını da arttırmış ve başta Filistin'de olmak üzere başka örgütlere de bir nevi rol model olmuştur.

Fransa'da General Charles de Gaulle iktidara geldikten kısa bir süre sonra Cezayir'den Fransız askerlerinin çekilmesinin mümkün olduğunu bildirmiştir. Ancak bağımsızlığın mümkün olabileceğinin görülmesinden sonra bile örgüt eylemlerine devam etmiştir. Şiddet eylemlerinin yoğunluğu nedeniyle Fransız hükümetinin ve toplumun büyük kısmının Cezayir'den çekilmeye niyeti olsa da bir grup subay tarafından oluşturulan Gizli Ordu Organizasyonu (OAS) çekilmeye

karşı gelmiş ve bu amaçla terör eylemlerinde bulunmuştur. Hem Cezayir’de hem de Paris’te saldırılar düzenlemiş ve ortaya çıkacak bir etnik savaşın ya da siyasi bir krizin geri çekilmeyi durduracağını ümit etmiştir. Bu amaçla hem Cezayirli hem de Fransız yetkililere saldırılar düzenleyen örgüt, Fransa’da başarısız bir hükümet darbesine girişmiş ve Charles de Gaulle’ü öldürmeye teşebbüs etmiştir (Paul ve diğerleri, 2013: 87-88).

Bir diğer etnik ayrılıkçı örgüt ise İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) adı altında, İrlanda’nın İngiliz yönetiminden kurtulması için mücadele veren Katolik İrlandalılar tarafından kurulmuştur. Örgüt, ilk olarak Birinci Dünya Savaşı sonrasında halen daha bir İngiliz kolonisi olan İrlanda’da kurulmuştur. Verilen mücadeleler neticesinde İrlanda, bağımsızlığını kazanmıştır ancak Kuzey İrlanda’da Ulster olarak adlandırılan bölge Protestan çoğunluğa sahip olduğundan dolayı ve bölgede yaşayan İskoç ve İngilizlerin de istekleri neticesinde İngiltere’ye bağlı kalmaya devam etmiştir. Zaman zaman IRA tarafından gerçekleştirilen eylemler 1960’ların sonuna kadar çok büyük bir etki yaratamamıştır. Ancak bu tarihten itibaren Kuzey İrlanda’da yaşanan Katoliklerin ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesini neden göstererek örgüt faaliyetlerine yeniden başlamıştır (Sullivan, 2012).

Şiddet eylemleri gerçekleştiren ve terör örgütü olarak adlandırabileceğimiz IRA aslında 1969 yılında resmi IRA’dan ayrılmış ve “Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu” adını almıştır. “Resmi IRA” terör ve şiddet eylemlerine karşı olup halk tarafından gerçekleştirilecek büyük çaplı gösterileri desteklemekteydi ancak yeni kurulan Geçici IRA’nın Protestan göstericilere ateş açması üzerine bütün olayların seyri değişmiştir. İngiliz hükümeti, örgüte karşı oldukça sert bir tavır almış ve eylemleri terörizm olarak adlandırmıştır. Bu nedenle tutuklulara politik suçlular yerine teröristler olarak davranılmıştır. Aynı zamanda örgüt üyelerinin ve şüphelilerin herhangi bir yargılama olmaksızın tutuklanması da şiddet eylemlerini arttırıcı bir rol oynamıştır (Chaliand ve Blin, 2007: 250).

1972’de İngiliz paraşütçü birliğinin silahsız göstericilere ateş açması ve 14 kişinin ölümüyle sonuçlanan “Kanlı Pazar” neticesinde IRA şiddet eylemlerini arttırmıştır. Aynı yıl gerçekleşen saldırılarda 479 kişi ölmüş ve 5 binden fazlası yaralanmıştır, ayrıca tarihte ilk defa bir terör saldırısında bombalı araç IRA tarafından kullanılmıştır (Kushner, 2002: 183). Takip eden yıllarda saldırılar Britanya adasına taşınmış ve Londra’da pek çok nokta saldırıya uğramıştır. Ayrıca kraliyet ailesinden Lord Mountbatten bazı aile bireyleriyle birlikte, teknesine yapılan bombalı saldırı sonucunda öldürülmüştür. Her ne kadar örgüt uzun bir süre boyunca önemli ve kanlı eylemler gerçekleştirmiş olsa da saldırılarda ölen sayısı ancak üç binin üzerindedir. En sonunda 1998 yılında İngiliz hükümeti ile örgüt masaya oturabilmiş ve Kuzey İrlanda’da Katoliklerin ve Protestanların eşit güçte olacağı bir parlamento kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Örgüt 2001’den itibaren silahlarını bıraktığını açıklamış ve en sonunda ise 2005 yılında askeri operasyonlarını tamamen terk ettiğini bildirmiştir (Sullivan, 2012).

ETA (Bask Anavatanı ve Özgürlük) ise bir diğer etnik ayrılıkçı terör örgütüdür. Fransa'nın güneyi ile İspanya'nın kuzeyinde bulunan Bask bölgesinin İspanya'dan ayrılması için mücadele veren örgüt, asıl olarak Ulusal Bask Partisi adı altında kurulan ve barışçıl yollar kullanarak Bask'ın bağımsızlığını amaç edinen bir gruptan ayrılarak ortaya çıkmıştır. Basklılar, İspanyol veya Fransız kültür ve etkisinden tamamen bağımsız bir topluluktur, Baskça ise Avrupa'daki herhangi bir dil ailesine mensup olmayan tamamıyla kendisine özgü bir dildir. Sahip oldukları bu farklılıklardan dolayı uzunca bir süre herhangi bir baskı altında olmadan yaşanan bu topluluktan İspanyol İç Savaşı'nda General Franco'nun kazanması ve sonrasında bütün azınlıklara karşı yürüttüğü baskı politikası neticesinde bir terör örgütü olarak ortaya çıkmıştır (Kushner, 2012).

Bask kimliğinin baskı altına alınmasının neticesinde ETA şiddet eylemlerinde bulunmaya başlamış ve Bilbao, Santander ve Vitoria gibi şehirlere bombalı saldırılar düzenlemiştir. 1962'de savaş gazilerini taşıyan bir trene düzenledikleri saldırı büyük tepki toplamış ve İspanyol yetkililer tarafından örgüt üyelerinin pek çoğu yakalanmıştır. Buna rağmen örgüt eylemlerine devam edebilmiştir. Özellikle 1973'de General Franco'nun veliahtı olarak görülen ülkenin başbakanı Amiral Carrero Blanco'nun arabasına yüksek miktarda dinamit yardımıyla gerçekleştirilen saldırıda öldürülmesi, örgütün en önemli saldırılarından birisidir. 1976'da Franco'nun ölümünden sonra yerine geçecek kimsenin olmayışı sayesinde İspanya demokratik seçimlere gidebilmiştir ve bu sayede Bask bölgesine bazı haklar tanınmıştır. Ancak bu haklar ETA için yeterli olmamış ve örgüt eylemlerine devam etmiştir (Taylor, 2002: 66).

Tahminlere göre ETA'nın eylemleri gerçekleştiren üye sayısı yirmi civarında ve destekçileri de ancak birkaç yüz kişiye ulaşmaktaydı. Buna rağmen banka soygunları, fidye, uyuşturucu kaçaklığı gibi yöntemlerle yüksek meblağlarda para kazanmışlardır. Aynı zamanda Bask bölgesinde yaşayan nüfustan da tehditler ile devrim vergisi adı altında para toplamaktaydı. Bu sayede örgüt, gelişmiş silahlara ve patlayıcılara ulaşabilmekte ve İspanyol polisine, askerine, politikacılara, hâkim ve savcılara saldırılar düzenlemekte ve bazen de kendilerine destek vermeyen Basklıları hedef almaktaydı (Taylor, 2002: 67). Örgüt 2011 yılında yaptığı açıklamada terör eylemlerine tamamen son verdiğini açıklayana kadar aralıklı olarak saldırılarına devam etmiştir.

1.3.4. Yeni Sol Terörizm

1960'lı yılların sonuna doğru dünyanın pek çok yerinde sol görüşlü terör örgütleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle 1968 yılında öğrenciler tarafından başlatılan gösteriler bütün dünyaya yayılmış ve sol görüşün yükselmesine katkı sağlamıştır. Diğer taraftan Vietnam'daki Amerikan varlığı da sol görüşün artışına büyük katkı sağlamıştır ve bu sayede emperyalizm karşıtı düşünce de körüklenmiştir. Sol ideolojiye sahip örgütlerin genel özellikleri, yöneticilerin yozlaştığına ve devletlerin kendilerini tehdit ettiklerine dair düşünceler olarak sıralanabilir. Örgütler, yozlaşmış devletlerin ve yöneticilerinin ancak şiddet yoluyla alt edilebileceğinden dolayı terör eylemlerinin

gerekli olduğuna inanmaktaydı. Aynı zamanda ilk defa bu dönemde ülkeler arasındaki ilişkileri etkilediği ve örgüt üyelerinin tek bir ülkede kalmayışı nedeniyle terör, uluslararası bir hale gelmeye başlamıştır.

Almanya’da Kızıl Ordu Fraksiyonu ya da bir diğer isimle Baader-Meinhof çetesi bu yıllarda etkinlik göstermeye başlamıştır. Kendi belirledikleri isim olan Kızıl Ordu Fraksiyonu medya tarafından kullanılmamış ve tutuklanan liderlerinin soy isimleri olan Baader ve Meinhof olarak tanınmışlardır. İlerleyen yıllarda her ikisi de intihar ederek hayatlarına son vermiştir. Örgüt pek çoğu orta sınıftan kişilerden ve neredeyse hepsi de üniversite üyelerden oluşmaktaydı. Örgüt aktif olarak Berlin duvarının yıkılışına kadar eylemlerini sürdürmüştür. Ancak, Doğu ve Batı Almanya’nın birleşme sürecinin başlaması, desteklerinin azalmasına ve eylemlerinin de son bulmasına neden olmuştur (Sullivan, 2012).

Aktif oldukları süre boyunca banka soygunları, kundaklamalar ve sanayiciler ile yargıçların öldürülmesi gibi çeşitli eylemler gerçekleştirmişlerdir. Örgüt içerisinde, kadınların sayısı erkeklerden daha fazlaydı ve genellikle daha fanatik olanlar da yine kadın üyelerdi (Laqueur, 2006: 28). Birkaç uluslararası düzeyde uçak kaçırma olayı ve Alman politikacıları rehin alma gibi çeşitli terör saldırıları örgütün önemli eylemleri olarak görülmektedir. Örneğin; Tel Aviv’den Paris’e gitmekte olan Air France uçağının kaçırılıp, fidye talep edilmesi sonrası örgüt üyeleri İsrail anti terör komandoları tarafından etkisiz hale getirilmiştir. Aynı şekilde Lufthansa uçağının kaçırılıp Kuveyt’e götürülüp fidye talep edilmesi de Alman anti terör komandoları tarafından engellenmiştir. Alman hükümeti Kızıl Ordu Fraksiyonu’nun yıllar içerisinde bu tarz pek çok fidye talebini reddetmiştir (Sullivan, 2012).

1960’ların sonu ve 70’lerin başında yine sol görüşlerden etkilenen kişiler tarafından İtalya’da Kızıl Tugaylar adlı örgüt kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Örgüt İtalya’nın demokratik bir ülke olmaktan oldukça uzak olduğunu düşünmekteydi ve onlara göre şiddet kullanımı yöneticilerin anlayacağı tek yol olduğundan dolayı meşrulaştırılmaktaydı. Ülkede bulunan komünist partinin ise devrime inancını yitirmiş reformist bir parti olduğuna inanıyorlardı. Kızıl Tugaylar eylemlerine başladıkları ilk on yıl içerisinde 14 bin terörist eylem gerçekleştirmişlerdir. Özellikle Roma ve endüstri merkezi olan İtalya’nın kuzeyi bu saldırıların odak noktası olmuştur. Örgütün eylemlerinden korkan yargıçlar ve savcılar görevlerini yapmaktan korkması neticesinde, bir noktada hukuk sistemi neredeyse çalışamaz hale gelmiştir. Diğer taraftan İtalyan Komünist Partisi kendilerini politik olarak zora sokması nedeniyle örgüte karşı olumlu bir yaklaşım sergilememekteydi. Bu nedenle sonraki yıllarda tutuklandıklarında veya kaçmaları gerektiğinde, İtalyan Komünist Partisi değil, Sovyetler Birliği ve uydu ülkeleri örgüt üyelerine yardım etmiştir (Laqueur, 2006: 29).

Örgüt ilk başta banka soygunları ve bombalı saldırılar gerçekleştirmiş, ancak sonradan yöntem değiştirerek başta iş adamları ve hükümet yetkilileri olmak üzere pek çok kişiyi kaçırap fidye

karşılığında serbest bırakmaya başlamıştır. Eğer fidye karşılanıyorsa kaçırılan kişiler zarar görmeden serbest bırakılmaktaydı fakat talepleri karşılanmadığı takdirde genellikle kurbanlar idam edilmekteydi. Gerçekleştirilen en önemli ve en etkili eylem ise İtalyan başbakanı Aldo Moro'nun kaçırılmasıdır. 55 gün boyunca teröristler tarafından alıkonulan başbakan herhangi anlaşmaya yanaşmaması neticesinde Roma'da bir arabanın bagajında ölü olarak bulunmuştur. Aynı zamanda NATO yetkilisi ve Amerikan olan Tuğgeneral James Dozier'in kaçırılması da her ne kadar 42 gün sonunda İtalyan özel kuvvetleri tarafından kurtarılmış olsa da önemli eylemlerden birisidir. Örgüt 2000'li yıllara kadar eylemlerine devam etmiştir (Sullivan, 2012).

Japon Kızıl Ordusu da diğer örgütler gibi sol görüşlü öğrenci hareketlerinden ortaya çıkmıştır. Siyasi mücadelenin, yozlaşmış olan hükümete veya Japonya'daki Amerikan varlığı ile Vietnam'a yapılan Amerikan müdahalesi gibi olaylara etki etmeyeceği düşüncesi, örgüt üyelerini şiddet eylemlerine yönlendirmiştir. 1971'den itibaren aslında Japonya merkezli bir örgüt olmaktan çıkmış ve Lübnan'dan faaliyet göstermeye başlamıştır. 1972'de Ben Gurion Havaalanına yapılan ve 23 kişinin ölümü ile 80 kişinin yaralanmasına neden olan saldırıyı Japon Kızıl Ordusu üyeleri gerçekleştirmiştir. 1973'te Filistinlilerle beraber Japon hava yollarına ait bir uçağın kaçırılması ve sonrasında Libya'ya indirilmesi. 1974'de Singapur'da Shell şirketine ait bir petrol kulesinin bombalanması ve yine Singapur'da bulunan Japon elçiliğine düzenlenen saldırı da örgütün art arda gerçekleştirdiği eylemlerdir (Sullivan, 2012).

Japon Kızıl Ordusu, Avrupa'da ise Hague'deki Fransız elçiliğine yapılan saldırı ile kendisini göstermiştir. Örgüt, elçilikte rehin alınan kişilerin Avrupa'da tutuklu bulunan örgüt üyelerinin salıverilmesi karşılığında serbest bırakılacağı açıklamıştır. Ancak yetkili makamlarca her ne kadar başta kabul görmese de Çakal Carlos lakaplı Ramirez Sanchez'in Paris'te bir kafeye örgüt adına düzenlediği bir saldırıdan sonra teröristlerin şartları kabul görmüştür. Sonraki yıllarda örgüt tarafından uçak kaçırma ve elçilik basma gibi eylemler daha çok Asya'da devam etmiş ve fidye karşılığı serbest bırakılan örgüt üyelerinin istikameti her zaman Orta Doğu olmuştur. Örgütün merkezi haline gelen Lübnan'da çıkan iç savaş ve ekonomik sıkıntıları nedeniyle eylemleri azalmış sonraki yıllarda da örgüt üyeleri art arda tutuklanmıştır (Sullivan, 2012).

1960'ların sonlarında ortaya çıkan bir diğer örgüt ise Oakland, Kaliforniya'da kurulan Kara Panterler'dir. Örgüt, şiddet yoluyla gerçekleşecek bir devrimin Amerika'da ırkçılığı sonlandıracak tek yol olduğuna inanmaktaydı. Kara Panterler de kendilerinden önceki ve sonraki diğer terörist gruplar gibi şiddet kullanımında haklı olduklarını ve bu yolun kendilerine düşman tavırda olan hükümetle savaşmada tek geçer yol olduğunu iddia etmiştir. Örgütün kurucuları Huey Newton ve Bobby Seale, ABD'deki Afrikalı Amerikalılara silah kuşanmalarına yönelik çağrıda bulunmuştur. Kurucuların her ikisi de polis öldürme veya planlama gibi suçlardan mahkeme karşısına çıksa da her seferinde tutuklanmaktan kurtulmuştur (Taylor, 2002: 53).

Örgüt üyelerinin sürekli olarak silahlı halde çevrede olması ve bazen de polisi izlemesi üzerine, bu tehdit karşısında Kaliforniya’da “Panter Yasası” olarak isimlendiren ve silah taşınmasını sınırlayan bir yasa çıkartılmıştır. Elbette örgüt üyeleri bu yasağa karşı çıkmış ve silahlarıyla birlikte gösteriler düzenlemiştir. 1968 yılında Martin Luther King suikastının ardından örgüt Kaliforniya merkezli olmaktan çıkmış ve Amerika çapında önemli bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. FBI başkanı J. Edgar Hoover tarafından Kara Panterler o dönemde ülkenin iç güvenliğine en büyük tehdit olarak görülmüştür. Bu nedenle sonraki yıllarda pek çok üyesi yakalanıp uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmıştır ancak bir kısmı da Kaliforniya ve New York gibi yerlerde daha küçük örgütler halinde faaliyetlerine devam etmiştir (Lambert, 2012).

1.3.5. Dini Motifli Terörizm

Tarihte terörizmin ilk olarak ortaya çıktığı dönemlerde dinin etkisi oldukça kuvvetli olmasına rağmen, sonradan bu etki giderek zayıflamış ve terör için bir motivasyon kaynağı olmaktan çıkmıştır. Dini motifin terör sahnesine tekrardan girişi yirminci yüzyılın son çeyreğinde olmuştur. Bu tarihten itibaren terör ve terörizm denilince akla ilk gelen, çeşitli ideolojiler, etnik köken veya bağımsızlık değil, din olmuştur. Dini motifli terör sadece belirli bir din çevresinde şekillenmiyor olsa da en büyük etkiyi Orta Doğu’da bulunan farklı İslami mezheplere sahip örgütler üzerinde görebilmekteyiz. Şii, Sünni veya Selefi olarak kendilerini tanımlayan pek çok örgüt bu coğrafyada ortaya çıkmıştır. İntihar saldırıları gibi yüksek can kaybıyla sonuçlanan çeşitli şiddet eylemleri bu tarz dini motife sahip örgütler tarafından gerçekleştirilmiştir (Chaliand ve Blin, 2007).

Dini bir temele dayanan Hizbullah, ilk olarak 1982 yılında Ayetullah Humeyni’nin desteği ile Lübnan’da kurulmuştur. “Allah’ın Partisi” anlamına gelen Hizbullah, kurulduktan birkaç yıl sonra siyasi hedefini Batı emperyalizmiyle savaşmak ve kökünü kazımak olarak açıklamıştır. Ayrıca İsrail devletinin ortadan kaldırılması ve Kudüs’ü de içerisine alan bir İslam Devleti kurulması da örgütün en önemli hedeflerindedir (Taylor, 2002: 76). Örgüt bombalı saldırılar ve uçak kaçırma gibi pek çok eyleme karışmıştır. Hizbullah’ın gerçekleştirdiği 1983 yılında Amerikan elçiliğine patlayıcı dolu kamyonla yapılan intihar saldırısı ile yine aynı yıl Amerikan ve Fransız askeri karargâhlarına düzenlenen intihar saldırıları neticesinde 350’den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırılarından kısa süre sonra Amerikan askerlerinin Lübnan’dan çekilmesi kararı almıştır (Pearson, 2012).

Örgüt intihar saldırılarına İsrail tamamen yok edilene ve Amerikan nüfuzu Orta Doğu’da tamamen yok edilinceye kadar devam edeceğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu tarz intihar saldırıları, Hizbullah tarafından meşru görülmekteydi, zira örgüt düşünce sistemine göre eğer baskı altında olan toplum, üstün silahlara sahip olan İsrail ve Amerika ile baş edemiyorsa kendi özel yöntemleriyle savaşmaya devam etmelidir. Yani alışılmadık veya ilkel yöntemlerle de olsa emperyalist güçlere karşı yapılan bu saldırılar, dini olarak uygun görülmekte ve terörizm olarak adlandırılmamaktadır (Kramer, 1998: 144-145). Hizbullah ayrıca pek çok Batılı gazeteci ve

akademisyenin kaçırılmasından da sorumludur. 1985-89 yıllarında Amerikan gazeteci Terry Anderson, İrlandalı akademisyen Brian Keenan, İngiliz gazeteci John McCarthy ve Amerikalı Profesör Thomas Sutherland gibi isimlerin kaçırılması oldukça ses getirmiştir (Pearson, 2012).

Dini gerekçelerle kurulmuş bir diğer örgüt ise 1987 yılında Filistin’de kurulan Hamas’tır. Örgüt Filistinlilerin de kendi bağımsız devletleri olması gerektiğini, ancak bu devletin halk tarafından seçilmiş temsilciler tarafından değil dini liderlerin ortak olarak belirleyeceği bir kişi tarafından İslami bir devlet olarak yönetilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle örgüt hem İsrail’e hem de Filistin Kurtuluş Örgütü’ne karşı çıkmakta ve bu ikisi arasında gerçekleşebilecek herhangi bir anlaşmayı da engellemek için çeşitli saldırılar düzenlemektedir. Örgüt Filistin topraklarında siyasi, dini ve sosyal anlamda önemli bir varlık göstermekte ve okul, hastane gibi halkı destekleyecek kamu binaları inşa etmektedir. Örgütün doğrudan üye sayısına ilişkin kesin bir bilgi olmamasına rağmen destekçilerinin sayısının on binleri bulduğu tahmin edilmektedir (Taylor, 2002: 77).

Hamas, İsrail’i resmi bir devlet olarak tanımadığı gibi, İsrail’e yönelik pek çok terör saldırısı düzenlemiştir. 1996’da 60 kişinin öldüğü bombalı saldırılar ve 1997’de Kudüs’te gerçekleştirilen eylemler ile birlikte örgüt, 1990’lı yıllarda oldukça etkili olmuştur. Filistin ile İsrail arasındaki görüşmeleri baltalama amacı güden bu saldırılar 2000’li yıllarda da devam etmiştir. Bunun neticesinde İsrail ve ABD’nin başını çektiği bazı ülkeler dönemin Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Yaser Arafat’a, Hamas’a müdahale çağrısı yapmıştır. Filistin yönetimi Hamas’ın dini lideri Ahmet Yasin’i tutuklamaya çalışsa da çıkan isyanlar neticesinde sorun yaşamış, ancak kendisinin gönüllü olarak ev hapsinde kalmayı kabul etmesiyle olaylar çözülmüştür. Yine de İsrail ile Hamas arasında karşılıklı roket atışları, Ahmet Yasin’in de bu saldırılar sonucunda ölümüne kadar devam etmiştir. Saldırıların ilerleyen yıllarda da devam etmeyi sürdürmüş ve örgütün Filistin’deki gücünde pek de bir azalma olmamıştır (Pearson, 2012).

1.3.6. Yeni Terörizm ve 11 Eylül 2001 Saldırıları

Yeni yüzyıl beraberinde yeni bir terörizm algısı getirmiştir. Artık kıtalararası eylem yapabilme kabiliyetine sahip uluslararası terör örgütleri teknolojinin bütün imkânlarını kendi amaçları için kullanmaya başlamıştır. Aynı zamanda hızla gelişen haberleşme teknolojisi terör örgütlerinin mesajlarını istedikleri gibi bütün dünyaya yaymasında ve doğrudan veya dolaylı olarak kendi üyeleriyle iletişim kurup yeni potansiyel üyeler için de yayın yapmasına olanak sağlamaktadır. Terörizm artık yerel ve bölgesel bir olgu olmaktan çıkmış ve her an her yerde karşımıza çıkabilecek bir gerçek haline gelmiştir. Elbette bu durum bütün güvenlik stratejilerinin de değişmesine ve gelişmesine neden olmuştur. Her şeye rağmen terör saldırıları günümüzde dünyanın farklı yerlerinde azalmadan devam etmektedir. Bu dönemde en önemli uluslararası terör örgütleri El-Kaide ve IŞİD’tir. Özellikle de El-Kaide 11 Eylül saldırıları ile birlikte yeni bir tür olarak adlandırılan uluslararası radikal terörizmin ortaya çıkışına neden olmuştur.

El-Kaide kuşkusuz bir şekilde, Suudi milyoner Usame bin Ladin'in hayatı ve ideolojisiyle doğrudan bağlantılıdır. Bin Ladin 1979 yılında sahip olduğu lüks hayatı bırakıp Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı savaşıyan mücahitlerin yanında yer almak için Suudi Arabistan'ı terk etmiştir. Serveti sayesinde Afganistan'da yollar ve sığınaklar gibi hayati öneme sahip altyapıların inşa edilmesini desteklemiştir. Aynı zamanda kurduğu "Hizmetler Bürosu" sayesinde dünyanın pek çok bölgesinden mücahitlerin Afganistan'a gelişini sağlamış, yol paralarını ödemiş ve gelenleri gerilla taktikleri ile terör operasyonları konusunda eğitmiştir. Tahminlere göre Afganistan'da savaşıyan, 175 bin ile 250 bin civarında mücahit bulunmaktaydı ve bunların ancak küçük bir kısmı Afganlardan oluşmaktaydı. Büyük bir kısmı Suudi Arabistan, Cezayir, Pakistan ve Mısır gibi Müslüman ülkelerden gelen bu kişiler zamanla El-Kaide'nin alt yapısını oluşturmuştur (Schanzer, 2012).

1989'da Sovyetler Birliği mücahitler tarafından yenilmiş ve Afganistan'dan çekilmiştir ancak Bin Ladin, El-Kaideyi kurarak cihat anlayışına devam ederek, Hizmetler Bürosu'nda eğittiği mücahitleri terör hücreleri oluşturmaları ve kendisinin kâfir olarak gördüğü yönetimlere karşı gerilla savaşını sürdürmeleri için ülkelere geri göndermiştir. Ayrıca bazı mücahitler de hâlihazırda var olan mücadelelere katılmaları için Somali, Çeçenistan ve Balkanlara gönderilmiştir. Örgütün ilk terör eylemi 1992 yılında Yemen'de gerçekleşmiştir. Hemen bir sonraki yıl ise Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen saldırı ile yine aynı yıl Somali'de Amerikan askeri helikopterlerinin düşürülmesi El-Kaide'nin önemli saldırılarından bazılarıdır. Suudi Arabistan'da da özellikle Amerikan askerlerini hedef alan saldırılarda pek çok kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak Amerika'ya karşı cihatta gerçekleştirilen en etkili terör saldırısı 11 Eylül saldırılarıdır (Schanzer, 2012).

11 Eylül 2001'deki saldırılar bütün Amerikan ulusunu şaşkınlığa uğratmıştır. Teröristler tarafından kaçırılan uçaklarla öncelikle İkiz Kulelere sonrasında ise Pentagon'a gerçekleştirilen saldırı ve yarattığı yıkım bütün ülkede ve dünyada derin bir etki bırakmıştır. Özellikle de üç bine yakın sivilin hayatını kaybetmesi ve saldırılardan sonra oluşan ekonomik durumun turizm, havacılık ve sigortacılık gibi alanları da etkilemesi Amerikan halkını, daha önce yaşamadıkları bir durumla karşı karşıya bırakmıştır. (Bipartisan Policy Center, 2017: 15) Asimetrik bir biçimde gerçekleşmiş bu saldırı ile belirli bir güçten yoksun bir grubun, dönemin en güçlü devletine karşı bu çapta bir hasar vermesi şaşkınlığa neden olmuştur. Herhangi bir egemen devletin ABD'ye karşı bu tarz bir saldırıya kalkışması, verilecek karşı tepkinin yıkıcılığı ve etkisi yüzünden mümkün görülmemekteydi (Falk, 2007: 3).

Dünyanın fakir bölgelerinden birinde bir grup radikal İslamcının ellerindeki kısıtlı kaynaklar ile tasarladıkları plan, Amerikan ekonomik, askeri ve politik gücünün sembollerini hedef almıştır (Freedman, 2015: 401). 7 Aralık 1941'de Hawaii'deki Pearl Harbor deniz üssüne yapılan saldırılar dışında doğrudan herhangi bir saldırıya hedef olmamış olan Amerika, bu defa direk olarak anarşide bir saldırıya maruz kalmıştır. Saldırıları takiben hedeflenen kitlenin askeri değil sivil olması da saldırıların halk üzerindeki etkisini arttırmıştır. Aynı zaman da El-Kaide teröristlerini

desteklediklerini düşünölen Afganistan'daki Taliban yönetimine ve Irak'ta Saddam Hüseyin rejimine karşı askeri planlar uygulanmaya konulmuştur (Hook ve Spanier, 2016: 284-286).

Birleşik Devletler, NATO tarihinde ilk kez olarak "Avrupa'da ya da Kuzey Amerika'da bir ya da daha fazla NATO müttefikine karşı silahlı bir saldırı, hepsine karşı yapılmış sayılacaktır" şeklindeki 5. maddesini uygulamaya koymuştur (Kissinger, 2016: 346). Amerika kendisine yapılan saldırıya karşılık vermek, Taliban'ı devirmek ve El Kaideyi sonlandırmak amacıyla Afganistan'a karşı askeri bir girişim başlatmıştır (Freedman, 2015: 402). Gerçekleştirilen bu müdahale El-Kaide'nin bir süreliğine bölgeden uzaklaşmasına neden olsa da örgütü ortadan kaldırma yolunda tam bir etki sağlayamamıştır. Bu nedenle ilerleyen yıllarda giderek hem Amerikan kamuoyunda hem de uluslararası alanda desteğini gittikçe yitirmiştir.

Terörle mücadeledeki bir sonraki aşama ise Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi için Irak'a gerçekleştirilen askeri girişimdir. Saldırının gerçekleşme nedeni, Saddam Hüseyin yönetiminin sahip olduğu iddia edilen kimyasal silahlar sebebiyle Amerika'ya zarar vermek isteyen herhangi bir terörist örgüte verebileceği potansiyel destekten kaynaklanmaktadır (Freedman, 2015: 403). Ortadoğu'nun en baskıcı devletlerinde birisi olarak kabul edilen Irak'a yönelik askeri girişim, Amerikan yönetimi tarafından Irak'a özgürlük getirmek amacı ile lanse edilmiştir. Irak'ı baskıcı bir devlet olmaktan çıkarıp demokratik ve çok partili seçimlerin olduğu bir ülke haline getirmek, demokratik bir dönüşümü simgeleyerek, dünyaya ve Ortadoğu'daki diğer devletlere demokrasi mesajının iletmesi hedeflenmiştir (Kissinger, 2016: 351). Ancak Irak'a yapılan müdahale, istenen sonucu vermediği gibi bölgeyi diğer terörist örgütlere karşı zayıf hale getirmiştir.

En son karşımıza çıkan dini motife sahip terör örgütü ise IŞİD'tir. Suriye iç savaşının bölgeye getirdiği boşluktan ve hâlihazırda Irak'ın Amerikan işgalinden beri hassas olan durumdan yararlanan IŞİD büyük bir ivmeyle bölgede kontrol sağlamıştır (Laub ve Masters, 2014: 1). Örgütün asıl amacı ise, Irak ve Suriye'deki istikrarsızlıktan yararlanarak şeriat kanunlarıyla ve İslami Hilafet ile yönetilen bir İslam devleti kurmaktır. IŞİD sıradan bir terör örgütüne nazaran daha farklı bir şekilde hareket etmektedir (Lewis, 2014: 10). Kontrol ettiği topraklarda halkın desteğini sağlamayı amaçlayan örgüt, bölgeleri idare etmek amacıyla bürokratik bir teşkilat kurmuştur. IŞİD'in yönetimde olduğu yerlerde uyguladığı en temel yöntem, şeriat sisteminin kurulması ve halkın da şeriat kurallarına uygun olarak hareket etmesinin sağlanmasıdır (Lister, 2014: 21).

IŞİD gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle bölgesel düzeyde bir tehdit olmaktan çıkmış ve küresel çapta bir tehdit kaynağına dönüşmüştür. Örgütün bünyesinde bulunan yabancı savaşçılar bu durumu daha da tehlikeli hale getirmektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinden Orta Doğu'ya gelip örgüte katılan bu kişiler, gelecek için de ayrıca bir tehdit unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu tarz radikal düşünceye sahip yabancı uyruklu militanlar kendi ülkelerine döndüklerinde oluşturabilecekleri tehdit nedeniyle endişe kaynağı olmuştur. Örgüt üyelerinin kendi ülkelerine döndüklerinde radikal

eylemler gerçekleştirmeleri yüksek bir ihtimal olarak gözükmektedir. Ayrıca Kuzey Afrika’da, Güney ve Güneydoğu Asya’da örgüte bağlılıklarını ilan eden radikal grupların olması, IŞİD tehdidinin sınırlarını daha da genişletmiştir (United Nations Security Council Committee, 2014: 11).

Örgütün komuta kademesi genel olarak Saddam Rejimi’nden kalan tecrübe sahibi komutanlar tarafından oluşturulmuştur. IŞİD yapılanmasını ise hücreler şeklinde kurmuş ve bu hücreler sivil hedeflere yönelik gerçekleştirdikleri eylemler ile mezhepsel çatışmayı körükleme amacı gütmüştür. Bu sayede örgütün aslında Sünni halkın tek koruyucusu olduğu şeklinde bir izlenim vermek amaçlanmıştır. IŞİD’in gerçekleştirdiği diğer faaliyetler ise askeri hedeflere yönelik olmuştur. Bu saldırılarla birlikte örgüt rakiplerinin askeri kapasitelerini zayıflatmayı, moral olarak çökertmeyi ve korku ortamı oluşturmayı amaçlamıştır. Bu nedenle rakiplerine karşı gerçekleştirdikleri üst düzey yöneticilere yönelik suikastlar, bombalı araçlı saldırılar ve intihar saldırıları da oldukça sık kullanmıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015: 16). Mevcut durumda örgüt uluslararası müdahaleler neticesinde etkisini büyük oranda yitirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HOMEGROWN TERÖRİZM VE RADİKALLEŞME

Bu bölümde daha önce bahsedilen terör türlerinden farklı olarak homegrown terörizm ve homegrown terörizmi yönelten süreç olarak radikalleşme üzerinde durulacaktır. Öncelikle, homegrown terörizmin açıklaması yapılarak neden yeni bir tür terörizm olduğu açıklanmaya çalışılarak, birinci bölümdeki terör türleriyle bağlantısı kısaca işlenecektir. Sonrasında ise akademik çevrelerin ve resmi kurumların homegrown terörizmi nasıl tanımladıkları incelenecektir. Bu sayede homegrown terörizmin, birinci bölümde verilen terör türlerinden daha farklı bir terör türü olduğu ve günümüzdeki terör tehdidinin homegrown teröristlerden kaynaklı olduğu vurgulanmaya çalışılacaktır.

Sonrasında ise, homegrown terörizme yol açan radikalleşme süreci kapsamlı olarak literatürdeki mevcut bilgiler ışığında incelenecektir. İlk olarak radikalleşme ile ne kast edildiği açıklanacak ve sonrasında kimlerin radikalleşmeye daha yatkın olduğu üzerinde durulacaktır. Ardından radikalleşmenin daha çok nerelerde gerçekleştiği ve bireylerin neden radikalleştiğini anlamak için radikalleşmeye etki eden faktörler sıralanacaktır. En sonda ise radikalleşme bir süreç olarak ele alınarak, akademisyenler tarafından ortaya atılmış teorilerle sürecin işleyiş prensibi ortaya konulacaktır. Bu sayede bir sonraki bölümde Avrupa'da homegrown radikalleşme incelenirken entegrasyon ve göç politikaları gibi kararların bu süreci ne şekilde etkilediği anlaşılacaktır.

2.1. Homegrown Terörizm

Homegrown terörizm her ne kadar yeni bir konsept olsa da aslında bir önceki bölümde bahsedilen sol görüşlü ve etnik ayrılıkçı terör örgütleriyle belirli benzerlikleri bulunmaktadır. Avrupa'da 1970-80'li yıllarda ortaya çıkan Kızıl Ordu Fraksiyonu, Kızıl Tugaylar, IRA ve ETA gibi terör örgütlerinin mensupları da doğup-büyüdükleri ve vatandaşları oldukları ülkelere saldırılar düzenlemekteydi. Sol görüşlü terör örgütleri Komünizm, Marksizm gibi ideolojilerden ilham alırken günümüzde homegrown teröristler bu ideolojileri dini motif ile değiştirmiştir. Ancak her iki taraf da şiddet kullanımını meşru görmekle birlikte Batı ilkelerine karşı mücadele vermiş ve üçüncü dünya ülkeleriyle yakın ilişki içerisinde olmuştur (Precht, 2007: 23).

Diğer taraftan günümüzdeki homegrown terörizm ile sol görüşlü teröristlerin en önemli farkı organizasyon açısındandır. Sol görüşlü örgütler belirli bir komuta ve yönetim merkezlerine ve

hiyerarşik bir düzene sahipken, homegrown terör grupları gevşek ve bölünmüş bir şekilde yapılanmıştır. Aynı zamanda günümüz terör hücreleri geçmiştekilere kıyasla sayı olarak oldukça az kişi barındırmaktadır (Hoffman, 1999: 8-10). Bu ikisi arasındaki bir diğer fark ise sol görüşlü örgütler üye alımlarında oldukça seçici davranmaktayken, homegrown terörist gruplarında bu tarz bir süreç bulunmamaktadır. Bu durum, doğal olarak sol görüşlü örgüt üyelerinin daha eğitilmiş ve terör eylemlerinde daha etkili olmasına olanak sağlarken, homegrown teröristler daha çok kendi kendilerine radikalleştiği için herhangi bir eğitimden yoksun olarak daha acemice eylemlerde bulunmaktadır (Precht, 2007: 25).

Tablo 1: Ocak 2006 - Aralık 2010 Tarihleri Arası Avrupa Birliği İçindeki Hedeflere Yönelik Terör Saldırıları

Tarih	Ülke	Sonuç	Terörizm Türü
Mart 2006	İtalya	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Temmuz 2006	Almanya	Bomba patlamadı	Bağımsız
Ağustos 2006	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Eylül 2006	Danimarka	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Eylül 2006	Norveç	Ateş açıldı, kayıp yok	Bağımsız
Aralık 2006	İspanya	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Ocak 2007	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Mayıs 2007	Fransa	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Haziran 2007	Birleşik Krallık	Bomba patlamadı	Bağımsız
Eylül 2007	Danimarka	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Eylül 2007	Almanya	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Aralık 2007	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Ocak 2008	İspanya	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Nisan 2008	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Mayıs 2008	Birleşik Krallık	Sadece saldırgan yaralandı	Bağımsız
Haziran 2008	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Ağustos 2008	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Eylül 2008	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Aralık 2008	İtalya	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Aralık 2008	Fransa	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Nisan 2009	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Kasım 2009	İtalya	Sadece saldırgan yaralandı	Bağımsız
Kasım 2009	Danimarka	Saldırganlar tutuklandı	Dış bağlantılı
Aralık 2009	Hollanda	Bomba patlamadı	Hibrit
Aralık 2009	Danimarka	Sadece saldırgan yaralandı	Bağımsız

Tablo 1: (Devamı)

Tarih	Ülke	Sonuç	Terörizm Türü
Şubat 2010	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Mart 2010	İrlanda/İsveç	Saldırganlar tutuklandı	Bağımsız
Mayıs 2010	Birleşik Krallık	Bir kişi yaralandı	Bağımsız
Ağustos 2010	Danimarka	Sadece saldırgan yaralandı	Bağımsız
Eylül 2010	Norveç	Saldırganlar tutuklandı	Hibrit
Aralık 2010	İsveç	Bomba erken patladı	Belirsiz
Aralık 2010	Birleşik Krallık	Saldırganlar tutuklandı	Belirsiz
Aralık 2010	Danimarka	Saldırganlar tutuklandı	Belirsiz

Kaynak: Vidino, 2011: 12-13

Tablo 1’ de verilen bilgiler ışığında 2006 ile 2010 yılları arası Avrupa’da gerçekleşen terör saldırıları kolaylıkla incelenebilmektedir. Dört yıllık süreç zarfında gerçekleşen 33 saldırıdan 30’u terör türüne göre tanımlanabilmiş ve kategorize edilmiştir. Bu saldırılardan 21’i bağımsız olarak sınıflandırılmıştır, yani saldırıyı gerçekleştiren kişi veya kişiler uluslararası terör örgütleriyle hiçbir bağlantısı bulunmayan homegrown teröristlerdir. Hibrit olarak sınıflandırılan 8 saldırı ise, hâlihazırda Avrupa’da radikalleşmiş homegrown terörist gruplarının, El-Kaide veya bağlantılı terör ağları ile iletişime geçip belirli düzeyde destek aldıkları durumlardır. Son olarak ise, her ne kadar homegrown teröristler ile birlikte hareket etse de, doğrudan El-Kaide bağlantılı bir saldırganın terör eylemine dâhil olmasından dolayı yalnızca bir saldırı dış bağlantılı olarak sınıflandırılmıştır (Vidino, 2011: 15-16).

Tablo 1’de görülebileceği gibi Avrupa’da gerçekleşen terör olaylarının büyük bir kısmının faileri homegrown teröristlerdir. Çeşitli ülkelerde, farklı nedenlerden dolayı radikalleşen bireyler yüksek oranda herhangi bir yardım almadan, sadece radikal İslam’dan etkilenecek saldırılar gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda tabloda homegrown terörizmin bir diğer özelliğini olan saldırıların, eğitimsiz ve herhangi bir terör tecrübesinden yoksun kişiler tarafından gerçekleştiğini gösteren sonuç kısmı görülebilmektedir. Buna göre saldırganların pek çoğu başarıya ulaşmadan tutuklanmış, bazıları ise muhtemelen kendi başlarına veya internet üzerinden yardım alarak yaptıkları el yapımı patlayıcıların işlevini yitirmesinden dolayı başarısız olmuştur.

2.1.1. ‘Yeni’ Bir Tür Terörizm

Birinci bölümde, terörizmin tanımı konusunda ortak bir uzlaşının olmadığını ve akademik, siyasi ve hukuki çevrelerin kavramı farklı şekillerde nasıl açıkladığı, verilen örneklerle birlikte gösterilmiştir. Buna benzer bir şekilde homegrown terörizmin de ortak ve herkes tarafından

kullanılan bir tanımını yapmak mümkün değildir. Ancak, bu tanım zorluğunun sebepleri terörizmin tanımında olduğu gibi politik anlaşmazlıklardan ziyade, yeni bir kavram olarak homegrown terörizmin tam olarak benimsenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle, birden fazla etmen içermesinden ötürü hangi terörist eylemin homegrown terörizm sınıfına dâhil olduğu konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Ayrıca, zaman zaman yurtiçi terörizm ile aynı anlamda kullanılması da tanım yapmayı daha da zorlaştırmaktadır.

Londra'da Haziran 2005'de gerçekleşen ve 56 kişinin ölümü ile 700'den fazla kişinin yaralanmasına neden olan bombalı saldırılar (Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, 2006: 2) sonrası 'homegrown terörizm' terimi ilk kez ortaya atılmıştır. Zira bu tarihe kadar Batı ülkelerinin terör algısı daha çok merkezleri kendilerinden oldukça uzakta olan, uluslararası terör örgütlerine bağlı veya yakın ilişkide olan kişiler tarafından gerçekleştirilen eylemler şeklindeydi. Ancak Londra saldırılarını gerçekleştiren failerin doğma-büyüme Britanya vatandaşı olması ve herhangi bir terör örgütünden yardım almamış olması neticesinde, uluslararası kaynaklı olarak görülen terör tehdidi aniden yurtiçi kaynaklı olarak yer değiştirmiştir (Crone ve Harrow, 2011: 521). Terör algısındaki bu değişimle birlikte, yeni bir terim ihtiyacına cevaben homegrown terörizm kavramı ortaya çıkmıştır.

2005 yılında Londra saldırılarını düzenleyen dört failden üç tanesi Pakistan asıllı ikinci kuşak Britanya vatandaşlarıydı. Bütün hayatları boyunca Birleşik Krallıkta yaşamış ve eğitim görmüş bu kişilerin, sıradışı bir hayatları olmamasına rağmen bir noktadan sonra birbirleri ile de iletişim içerisinde olarak radikalleşmeye başladıkları tahmin edilmektedir. Saldırganların, Pakistan ve Afganistan'a en az birden fazla ziyaret gerçekleştirdiği ve bu süre zarfında terör örgütü mensuplarıyla iletişim kurdukları düşünülmektedir. Ancak saldırı ile alakalı olarak El-Kaide'den emir aldıklarına veya bağlantıda olduklarına dair bir kanıt bulunmamaktadır (Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005, 2006: 13-14, 20-21).

Dahası, saldırılar tamamen amatörce gerçekleştirilmiş ve saldırırganların kullandıkları yöntem ve araç gereçler herhangi bir uzmanlık gerektirmeyen mekanizmalardan oluşmaktaydı. Bununla birlikte saldırırganların gerçekleştiriliş şekilleri de göz önüne alındığında, aslında saldırırganların herhangi bir eğitimden geçemedikleri açıkça anlaşılmaktadır. Yine aynı şekilde, saldırırganların Birleşik Krallık içerisindeki herhangi bir radikal İslami grubu temsil etmemesi de kendi kendilerine radikalleşip, saldırıyı planlandıklarını göstermektedir (Thachuk ve Bowman, 2008: 9-10). Kısacası her geçen yıl daha çok genç arkadaş çevreleri, aile üyeleri, çeşitli ülkelerde düzenlenen eğitim etkinlikleri, televizyon görüntüleri ve internetteki çeşitli web siteleri ile sohbet odalarından etkilenerek radikalleşmeye başlamaktadır. Bu şekilde beyinleri yıkanarak radikalleşen kişiler pasif sempatiden aktif terörizme doğru kaymaktadır (Extracts from MI5 chief's speech, 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6135000.stm).

2.1.2. Homegrown Terörizmin Tanımı

Terör tehdidinin artık uluslararası terör örgütlerinden değil de Avrupa topraklarında, yaşadıkları ülkelere oldukça iyi uyum sağladığı düşünülen ve vatandaşlıkları bulunan kişilerden gelmesinin yarattığı şok etki sonrası, homegrown terörizm kavramı üzerine pek çok araştırma yayınlanmaya başlandı (Veldhuis ve Staun, 2009: 1). Bunun neticesinde, her ne kadar birbiriyle kesişen noktaları bulunsada çeşitli homegrown terörizm tanımları ortaya çıkmıştır. En basit tabirle, ya gelişim çağlarının büyük bir bölümünü Batı ülkelerinde geçirmiş ya da radikalleşmeleri süreçlerinde Batı ile bir bağlamda ilişkileri olmuş kişiler homegrown olarak adlandırılabilir (Gartenstein-Ross ve Grossman, 2009: 11). Yine de akademik çevrece ve resmi kurumlarca yapılan tanımları incelemek, aralarındaki farklılıkları ve bakış açılarını anlamlandırmak için faydalı olacaktır.

Tanımların pek çoğunda ortak nokta olarak radikalleşen kişilerin, Batı’da doğmuş ve büyümüş olması gösterilebilir. Petter Nesser (2008a: 234) doğrudan homegrown teröristleri “Avrupa’da doğup büyümüş Müslüman göçmenler” olarak tanımlarken, Thomas Precht (2007: 15) tanımı biraz daha genişleterek “her zaman olmasada, öncelikli olarak, teröristlerin kendilerinin doğup büyüdüğü Batı ülkelerine karşı gerçekleştirdikleri şiddet eylemleridir” şeklinde ifade etmektedir. Aynı şekilde Genkin ve Gutfraind, (2001: 3) kavramı, “tamamen ya da ağırlıklı olarak, saldırıya uğrayan ülkenin doğma büyüme vatandaşlarının oluşturduğu gruplar tarafından gerçekleştirilen terör eylemleri” olarak açıklamaktadır. Bu tanımların ortak noktası, eylemi gerçekleştiren kişilerin vatandaşlığına sahip oldukları veya doğup büyüdüğü ülkeye karşı terör eylemleri gerçekleştirmesidir.

Ancak bu tanım içeriği itibariyle sınırlı bir alanı kapsamamasından dolayı homegrown teröristleri sınıflandırmada yetersiz kalabilir. Bu nedenle diğerlerinin tanımını bir ölçüde uyararak, farklı eklemelerde bulunan Sam Mullins (2007:7) homegrown teröristleri şu şekilde tanımlamıştır.

- Hayatlarının büyük bir kısmını Batı’da geçiren veya orada doğan
- Yaşadıkları Batı ülkesinde radikalleşen
- Yine bu ülkede eğitim görüp saldırı kabiliyetine erişen
- Yaşadıkları Batı ülkesinde saldırı gerçekleştiren veya planlayan
- Batı ülkeleri dışından doğrudan uluslararası destek veya kontrolleri olmayan kişilerdir.

Aidan Kirby (2007:415)’de homegrown terörizmin uluslararası terör ağlarıyla olan bağlantısına dikkat çekerek terimi “orijinal el-kaide kanallarıyla bağlantısı oldukça sınırlı veya hiç olmayan ve herhangi bir terörist eğitim kampına katılmayıp, el-Kaide’den emir almadan kendiliğinden saldırılar gerçekleştiren kişilerin oluşturduğu gruplar” şeklinde tanımlamıştır. Marc Sageman (2008a) ise ortaya attığı ‘lidersiz cihat’ teorisinde; el-Kaide’ye karşı gerçekleştirilen

müdahaleler neticesinde örgütün kendi içerisindeki iletişimi ve finansal bağları kesintiye uğramıştır. Bundan dolayı, küresel çapta terör örgütü üyeleri kendi kendilerine oluşumlarını devam ettirmelerine rağmen el-Kaide'nin merkezi ile herhangi bir bağlantı içerisinde değildir. Aynı zamanda birbirleri ile de herhangi bir bağlantıları bulunmadığından dolayı lidersiz bir biçimde kendi başlarına eylemlerine devam etmektedirler.

Tanım yaparken en büyük sorunlardan birisi ise yurtiçi terörizm ile homegrown terörizm arasında ayırım yaparken ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar birbiri ile oldukça benzer özelliklere sahip olsa da, iki kavramı aynı şekilde tanımlamak, homegrown terörizm sınıflandırması yaparken sorunlara neden olabilir. Bu nedenle Hinkkainen (2012: 163) diğer araştırmacılar tarafından yapılan, bir teröristin eylemlerini gerçekleştirdiği ülkede vatandaşlığının veya süresiz ikametgâhının olması tanımına ilaveten, eylemlerin siyasal İslam ideolojisine dayanmasını, yurtiçi terörizm ile homegrown terörizm arasındaki fark olarak nitelendirmiştir. Zekulin (2016: 50) ise daha önce belirtilen tanımlara ilaveten saldırıların uluslararası terör örgütlerinden ve propagandalarından ilham aldığını bu nedenle yurtiçi terörizminden ayrıldığını savunmaktadır.

Yaşanan kavram kargaşasını çözmek amacıyla Crone ve Harrow (2011: 524-525) ortaya iki boyutlu bir teori atmıştır. Birinci boyut aidiyet, yani terör eylemini gerçekleştiren kişinin Batı'ya olan yakınlığıdır. Batı ülkelerinin birisinden vatandaşlığının olup olmaması veya yine bu ülkelerin birisinde doğup büyümesi gibi Batı ile olan ilişkisi ilk boyutu oluşturmaktadır. İkinci boyut ise özerklik, bir başka ifade ile yabancı ülkelerdeki İslamcı militanlardan bağımsız olup olmamasıdır. Kişi veya grupların, hangi ölçüde; bir araya gelişleri, eğitimleri ve kullandıkları kaynakların Batı dışındaki ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası terör örgütlerinden ve ağlarından bağımsız olduklarıdır. Sonrasında açıklamaya yardımcı olmak için, Batı'ya aidiyeti olanlar 'dâhili', olmayanlar ise 'harici' olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda uluslararası bir örgütle bağı olmayanlar 'özerk', olanlar ise 'bağlı olan' şeklinde tanımlanmıştır.

Bu iki boyutun birbiri ile kesişmesi ile dört farklı tipoloji ortaya çıkmaktadır. Birinci grup; 'dâhili ve özerk' olanlar yani Londra saldırılarından sonra homegrown terörist olarak adlandırılan kişiler bu grup içerisine girmektedir. İkinci grup 'dâhili ve bağlı' olanlar ise Batı'ya yakın olup, ileri derecede aidiyet göstermelerine rağmen diğer ülkelerdeki İslamcı militanlarla da oldukça yakın ilişki içerisinde olanlar veya doğrudan bu örgütlere üye olanlardan oluşturmaktadır. Üçüncü grup 'harici ve özerk' teröristler Batı ülkeleriyle bir ilişkisi olmayan ancak terör örgütleriyle de bir bağlantısı bulunmayanları kapsamaktadır. Son olarak dördüncü grup ise 'harici ve bağlı olanlar' Batı ile bir yakınlığı olmayıp doğrudan terör örgütlerine üye olan veya yakın ilişki içerisinde olan kişilerdir (Crone ve Harrow, 2011: 524-525).

Diğer taraftan devlet kurumları ve uluslararası örgütler de homegrown terörizmi tanımlamakta zorluk çekmektedir. Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) her yıl yayınladığı TE-SAT (Terrorism

Situation and Trend Report) raporunda 2009 yılına kadar homegrown terörizmi kavram olarak kullanmasına rağmen bir tanım yapmamış, sadece genel bir tanım olarak terörizmin bireyler, gruplar ve örgütler tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak betimlemiştir (TE-SAT, 2009: 9). Sonraki yıl ise rapor, homegrown teröristleri, Avrupa Birliği sınırları içerisinde doğmuş olan ve birliğe üye ülkelerin birisinde vatandaşlığı olan kişiler olarak ifade etmiştir (TE-SAT, 2010: 21). Avrupa Birliği içerisinde gerçekleşen terör eylemlerinin ve eylem planlarının artış göstermesi ile birlikte, güvenlik güçleri homegrown terörizme daha çok odaklanmaya başlamış ve bu durum da sonraki yıllardaki raporlara yansımıştır.

Europol tarafından yayınlanan 2012 raporu homegrown terörizmin kavram olarak en sık kullanıldığı yıl olmakla birlikte kavrama yeni açıklamalar da getirmiştir. Terör failleri sıralanırken El-Kaide tarafından yönlendirilen örgütlerin yanında, kendi kendine radikalleşen ve El-Kaideden ilham alan homegrown terör hücrelerine yer verilmeye başlanmıştır (TE-SAT, 2012: 15). İlerleyen yıllarda ise her zaman homegrown terörist tanımı kullanılmasa da terör tehdidinin artık büyük çoğunlukla Avrupa Birliği içerisinden ve yerel terör hücrelerinden geldiği kabul edilmiştir. Ayrıca bu kişi ve grupların her ne kadar terör propagandasından ilham alsa da herhangi bir örgüt tarafından yönlendirilmediği vurgulanmıştır (TE-SAT, 2016: 22; TE-SAT, 2017: 22). Kesin olarak ise 2020 raporunda Avrupa’da terör tehdidinin tamamen homegrown teröristlerden kaynaklandığı şu şekilde açıklanmıştır (TE-SAT, 2020: 15):

Avrupa'daki cihatçılar esas olarak gevşek ağlar aracılığıyla birbirine bağlı bulunmaktadır. Bu terör ağları, büyük ölçüde El Kaide veya sözde İslam Devleti gibi terörist gruplarla örgütsel bağlantıları olmayan homegrown hücrelerdir. Buna ek olarak, bazı bireylerin veya küçük grupların, daha geniş ağların parçası olmadan, esas olarak internette radikalleştiği görülmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ise Kongre Araştırma Servisi homegrown terörizmi, Birleşik Devletler sınırları içerisinde veya yurt dışında; Amerikan vatandaşları, süresiz oturma izni olanlar veya ziyaretçi olarak gelenlerin, Birleşik Devletler sınırları içerisinde radikalleşip terör eyleminde bulunması veya planlaması şeklinde tanımlamıştır (Bjelopera, 2013: 1). Diğer taraftan Birleşik Devletler İç Güvenlik Departmanı (DHS) ve Federal Soruşturma Bürosu (FBI) homegrown terörist tanımını biraz daha genişletmiştir. Bu tanıma göre homegrown terörist; herhangi bir ülke vatandaşı olan, Birleşik Devletlerde yaşamış ve yabancı bir terör örgütünün ideolojisini benimseyerek eylem gerçekleştiren, planlayan ya da destekleyen ancak bahsi geçen terör örgütünden bağımsız olarak hareket eden kişilerdir (DHS-FBI, 2011: 3).

Homegrown terörizm öncelikli olarak akademik çevrede tartışılmaya devam etse de yıllar içerisinde gerçekleşen eylemlerin de etkisiyle tehdit seviyesinin artması, ulusal ve uluslararası güvenlik güçlerinin de tanım üzerinde daha çok durmasına etki etmiştir. Ancak uluslararası örgütler düzeyinde homegrown terörizme yönelik çalışmalar hala oldukça yetersiz durumdadır. Örneğin, NATO düzeyinde, homegrown terörizmin üye ülkeler için kesinlikle bir tehdit oluşturduğu kabul

edilmekle birlikte (Page, 2014: 2-3) herhangi bir tanım bulunmadığı gibi çözüm önerilerine de rastlanmamaktadır. Homegrown terörizm, tanım yapılmadan anlaşılacağı ve anlaşılmadan önlem veya çözüm bulunamayacağı için, terörle mücadele kapsamında resmi makamlarca, akademide olduğu gibi irdelenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, homegrown terörizmin kesin bir tanımını yapmak mümkün olmasa da belli başlı bazı özelliklerini belirlemek ve bu özellikler üzerinden yorum yapabilmek mümkün gözükmektedir. Ancak, hala bazı noktalar kesinlik kazanmamıştır, özellikle İŞİD gibi cihatçı terör örgütlerine katılmak için Batı'daki ülkelerinden Orta Doğu'ya giden ve yabancı savaşçılar olarak adlandırdığımız kişilerin ne ölçüde homegrown terörist tehdidi oluşturabileceği belirsizliğini korumaktadır. Ülkelerine geri dönen örgüt üyeleri kendileri herhangi bir eylem planlamıyor olsa da potansiyel olarak başkalarının radikalleşme süreçlerine etki edebilir veyahut dolaylı yollardan homegrown teröristlere ve terör hücrelerine yardım edebilir. Bu durum, doğrudan başka bir soruna işaret etmektedir, terör eylemlerine dâhil olmayan ancak başka yollarla radikalleşmeye ve homegrown terörist oluşumuna dolaylı yoldan destek veren kişiler hangi kategoride yer almalıdır. Bu sorun da terörizm ile ilgili pek çok tanımsal soru gibi cevaplanmayı bekleyecektir.

2.2. Radikalizm ve Radikalleşme

Radikal, kavram olarak 18. yüzyılda kullanıldığı sırada genellikle aydınlanma çağı, Fransız devrimi ve Amerikan bağımsızlık savaşı ile bağlantılı olarak kullanılmaktaydı. 19. yüzyıla gelindiğinde ise yaygın olarak sosyal veya politik reform savunanları ifade etmek için kullanılmıştır. Yine bu zamanda, cumhuriyetçi siyasi partiler kendilerini radikal olarak tanımlamaktaydı, yani bir bakıma reformist akımlar radikalizm ile özdeşleşmekteydi. Özellikle bu dönemde radikaller tarafından savunulan, demokratik ve eşitlikçi bazı düşünceler günümüzün vazgeçilmez haklarını oluşturmaktadır. Ancak radikalizm kavramının tarih içerisinde büyük bir değişikliğe uğradığı açıkça görülmektedir. 19. yüzyılda radikal terimi liberal, demokrasi yanlısı ve yenilikçi anlamına gelirken, günümüzde ise radikalizm tam tersi şekilde liberalizm karşıtı, köktenci ve demokrasi karşıtı anlamlarda kullanılmaktadır (Schmid, 2013: 6-7).

2.2.1. Radikalleşme Nedir?

Özellikle 2005 Londra saldırılarından sonra oldukça sık kullanılmaya başlayan radikalleşme terimi, yıllar içerisinde homegrown terör saldırılarında yaşanan artıştan dolayı daha da önem kazanmıştır. Suriye iç savaşının etkisiyle ortaya çıkan yabancı savaşçılar sorunun da radikalleşme teriminin popülerleşmesinde etkili olmuştur. Ancak, terörizm konusunda ortak bir tanım olmadığı gibi radikalleşmenin de genel geçer bir tanımını bulabilmek olanaksızdır. Herkes radikalleşmenin bir sorun olduğunu kabul etse de, tanımlamaya geldiğinde farklı görüşler ortaya çıkmakta ve terimi belirli bir çerçeveye sığdırmak zorlaşmaktadır. Yine de terörizmi ve özellikle de homegrown

terörizmi daha iyi anlamak ve anlam karışıklığının önüne geçebilmek için radikalleşmenin ne anlama geldiği veya ne şekilde yorumlandığı oldukça önemlidir.

Tarihsel olarak radikalizm ve radikalleşme daha farklı anlamlara gelse de, günümüzdeki anlamı daha çok terörizme giden yol, ya da şiddeti meşrulaştırmaya doğru bir eğilim ve en sonunda doğrudan şiddet eyleminde bulunma süreci olarak anlaşılmaktadır (Maskaliunaite, 2015: 12). Bir başka deyişle “bomba patlamadan önce olanlar” (Neumann, 2008: 4) yani bir terör saldırısı gerçekleşene kadarki süreç olarak da tanımlanabilir. Elbette her radikalleşen kişinin terör eylemi gerçekleştireceği veya şiddet eyleminde bulunacağı gibi bir kesinlik olmadığından dolayı, tanım konusunda başka bir sorun daha ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar sayısı kesin olarak bilinmese de pek çok kişinin radikal ideolojilere sempatiyle baktığı bilinmekle birlikte, bu kişilerin çok az bir kısmı aktif olarak terör eylemlerine katılmaktadır (Atran, 2010: 3).

Aynı ülkede farklı kurumlar tarafından yapılan çeşitli radikalleşme tanımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin; Avrupa Komisyonu’na (High-Level Commission Expert Group on Radicalisation, 2018: 3) göre, radikalleşme şiddet içeren aşırılıkçı görüşlere yol açarak, terörizme yol göstermekte ve süreç özellikle son yıllarda oldukça hızlı bir biçimde geniş kitlelere yayılmaktadır. Diğer taraftan Birleşik Krallık Avam Kamarası İç İşleri Komisyonuna (House of Commons Home Affairs Committee, 2012: 4) göre ise radikalleşme, bir kişinin terörizmi veya terörizme yol açabilecek faaliyetleri desteklemesiyle sonuçlanan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bunun dışında farklı ülkeden bir örnek olarak, Birleşik Devletler İç Güvenlik Bakanlığı (Strategic Framework for Countering Terrorism and Targeted Violence, 2019) radikalleşme ile şiddet içeren aşırılıkçı bir eylem arasında belirli bir süre olduğunu vurgulamakta ve radikalleşmenin doğrudan şiddet içerikli bir eylemle sonuçlanmayabileceğinin altını çizmektedir.

Bunun yanı sıra, akademik çevrelerde de pek çok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Ronczkowski (2018: 83)’e göre radikal kişi, fikirlerini ve inançlarını en uç uygulamalara taşıyanlardır. Yani sadece aşırı inançları değil aynı zamanda aşırı eylemleri de içermektedir. Buna bağlı olarak radikalleşmeyi ise, aşırılıkçı bir inanç sisteminin veya ideolojinin bireylere tanıtılması ve sürdürülmeye teşvik edilmesi süreci olarak ifade etmektedir. Brooks (2011: 12) ise radikalleşmeyi; bireylerin terör eylemlerine katılmadan önce inanç ve davranış sisteminde gerçekleşen bir değişim süreci olarak ifade etmektedir. Öte yandan Schmid (2016: 26) çok daha kapsamlı bir tanımda radikalleşmeden şu şekilde bahsetmektedir:

Genellikle bir siyasi kutuplaşma durumunda, siyasi aktörler ve farklı çıkarları olan gruplar arasındaki; normal diyalog, uzlaşma ve hoşgörünün, fikir ayrılığına sebep olan çatışmacı uygulamalar lehine, bir veya her iki tarafça terk edildiği bireysel veya kolektif bir süreçtir. Bu uygulamalar; şiddet içermeyen baskı ve tehdit kullanımını, terörizm dışındaki çeşitli siyasi şiddet biçimlerini veya terörizm ve savaş suçları biçimindeki şiddet içeren eylemler olabilir.

Ancak, yapılan radikalleşme tanımlarında bazı sorunlar olduğunu iddia eden akademisyenlerde bulunmaktadır McCauley ve Moskalenko (2009: 240) özellikle, radikalizm ve aktivizm arasındaki farkın üstünde durarak, illegal eylemlerde bulunan radikaller ile legal bir şekilde politik ve sosyal değişiklik için mücadele veren aktivistlerin birbiri ile karıştırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Sedgwick (2010: 481-482) ise farklı bir eleştiri getirerek, radikal olan eğer ılımlı olmayan anlamında kullanılıyorsa önce ılımlının tanımı üzerine tartışılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu bakımdan, ılımlı olan toplumun genelince kabul gören siyasi görüşler iken, radikal olan karşıt görüşler ise, ortaya bizden olan veya bizden olmayan şeklinde bir karşıtlık çıkmaktadır. Bu iki eleştiri, henüz şiddet içermeyen radikal düşüncelerin ve radikalleşmenin tanımlanmasındaki sorunlara parmak basmaktadır.

2.2.2. Radikalleşen Bireylerin Genel Profili

Öncelikle belirtmek gerekir ki, genel kanının aksine radikalleşme sonucu olarak terörizm, çeşitli beyin yıkama yöntemleri, gençlik, cahillik veya eğitim eksikliği, işsizlik, suç geçmişi ve akıl hastalığı gibi nedenlerden kaynaklanmamaktadır (Sageman, 2008b: 225). Aynı şekilde, siyasal söylemlerin aksine yoksulluk (President Bush's Speech in Monterrey, Mexico (2002), https://www.pbs.org/newshour/politics/white_house-jan-june02-bush_03-22) ile terörizm arasında doğrudan bir bağ bulunmamaktadır. Kısacası, çeşitli motivasyonlar sonucu radikalleşip terör eylemlerine yönelen bireylerin genel profili radikalleşene kadar normal bir insandan daha farklı değildir.

Thackuk ve Bowman (2008: 3) homegrown terörist profilini ve radikalleşmeye daha yatkın kişileri üç grupta incelemiştir. İlk grupta kendileri ve çocukları için daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla Batı ülkelerine gelen göçmenler bulunmaktadır. İkinci grupta ise bu göçmenlerin çocukları ve torunları, yani Avrupa'daki ikinci ve üçüncü kuşak Müslüman diasporası yer almaktadır. Bu kişiler, ailelerini yeni benimsedikleri bir ülkedeki yeni yaşamlarıyla uğraşırken görerek büyümüş ve kendileri de genellikle buldukları topluma yabancı kalmıştır. Yine de bu ülkelerde eğitim almış ve görünürde asimile olmuşlardır. Ancak durum genellikle görüldüğünden daha farklıdır ve bu kişiler sosyal ve ekonomik olarak topluma tam olarak uyum sağlayamadıkları gibi seküler Batı ile kendi dini mirasları arasında ayırmda kalmışlardır. Bu nedenle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerde radikal görüşler daha kolay bir biçimde kendisine yer bulabilmektedir (Silber ve Bhatt, 2007: 8).

Üçüncü grup ise din değiştirerek radikal İslam'a yönelen kişilerdir. Din değiştirmeye pek çok etmen neden olabileceğinden ötürü, bu grup için kesin bir tanım yapmak oldukça zordur. Çeşitli nedenlerden dolayı din değiştiren, radikalleşen ve görünümelerini, davranışlarını ve kıyafetlerini İslami koşullara göre düzenleyen bu kişiler, kendi kendilerine şiddet eylemlerine yönelebileceği gibi yeni çevrelerinin etkisi altında ve manipüle edilerek de terör aktivelere yönelebilmektedirler (Thackuk ve Bowman, 2008: 4). Radikalleşen bu kişilerin genel profiline baktığımızda ise yaş

aralığının 16-25 olduğu ve gittikçe daha çok gencin radikalleşme sürecine dahil olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca radikalleşme kadınları da etkilemekle birlikte, yerel cihatçı örgütlerde kadın katılımının da hızla arttığı gözlemlenmiştir (Jensen, 2006).

Genellikle, radikalleşen kişilerin oluşturduğu homegrown terör grupları, uluslararası terör örgütleriyle ya çok kısıtlı bir şekilde bağlantı içerisinde olmakta ya da hiçbir bağlantıları olmasa da El-Kaide gibi terör örgütlerini esin kaynağı olarak görmektedir. Çoğu zaman radikal İslam'ı benimseyen bir grup çocukluk arkadaşı, kendilerinden daha yaşlı ve karizmatik bir figürü örnek alarak kendi radikal gruplarını kurmaktadır. Bu tarz gruplar, oluşumları ve üyeleri göz önüne alındığında her ne kadar 11 Eylül saldırıları gibi büyük çapta bir saldırı gerçekleştirecek kapasiteleri olmasa da, yaşadıkları ülkeye yönelik büyük bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Özellikle Batı kültürleri ve dilleri üzerine olan bilgileri ve Avrupa pasaportuna sahip olmaları ile birlikte geniş çaplı terör örgütleriyle bağlı olmamaları, bu bireylerin tespit edilmesini oldukça zorlaştırmaktadır (Vidino, 2007: 579).

2.2.3. Radikalleşme Noktaları

Bireylerin, nerelerde radikalleştikleri veya radikalleşme sonucunda son aşama olan şiddet eylemlerini nerede planladıkları da önem taşımaktadır. İlk olarak akla gelen radikalleşme noktaları hapisane, cami ve medreselerdir. Daha sonra ise internet ve sosyal medya üzerinden radikalleşme öne çıkmaktadır (Schmid, 2016: 28). Avrupa'da Müslümanların toplanma yeri olarak camiiler doğal olarak radikal fikirlerin yayılması için müsait yerlerdir. Diğer taraftan hapisaneler ise, bireylerin korunmasız ve hassas olduğu yerler olmasından dolayı radikalleşme ve radikal İslam'ın yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Son olarak internetin devreye girmesiyle beraber sayısız özel sohbet odalarında veya sosyal medya üzerinden radikal gruplar birbirleriyle iletişime geçebilmektedir. Aynı zamanda, bu tarz içeriklere kolayca erişim sağlayabilen pek çok kişi de internet ortamında radikalleşebilmektedir.

1990'lar ve 2000'li yılların başında Avrupa'da pek çok noktada camiler ve medreseler radikaller için çekim merkezi görevi görmekteydi. Özellikle Londra'daki Finsbury Park Camisi, Milan'daki İslam Kültür Merkezi ve Hamburg'daki el-Kuds camisi doğrudan terör örgütleriyle bağlantılı kişilerin buluşma noktalarıydı (Neumann, 2006: 73). Bu tarz yerler genellikle hâlihazırda radikalleşmiş kişilerin kendileri gibi düşünenlerle buluşabilmek amacıyla ve terör örgütlerine destek vermek için gittiği mekânlardı. Bir bakıma bu yerler, zaten terör örgütlerine sempatiyle bakan ve katılmak isteyenler için açık adresli bir toplanma yeri olarak görülmekteydi. Ancak 2000'lerin ortalarından itibaren bu çekim merkezleri büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Gerek güvenlik güçlerinin müdahalesi ile gerekse kendi cemaatlerinin çabalarıyla camiler ve medreseler artık etkili bir radikalleşme merkezi olmaktan çıkmıştır (Neumann ve Rogers, 2007: 37-38).

Hapishaneler ise radikalleşme sürecinde önemini halen daha korumaktadır. Din değiştirip İslam'a geçen kişi sayısının, hapishanelerde toplumun geneline kıyasla daha fazla olmasının sebeplerinden birisi de dine yönelmenin verdiği güvenlik ve belirlilik duygusudur. Avrupa hapishanelerindeki mahkûmların diğer dinlere değil de özellikle İslam'a yönelmesi ise, Müslümanlığa geçişin kolay olması ve bir nevi İslam'ın sistem karşıtı bir sembol olarak görülmesi olarak açıklanabilir (Neumann ve Rogers, 2007: 39-40). Khosrokhavar bu durumu "Bir zamanlar Avrupa'da Marksizm neyse, İslam da aynı şekilde, Avrupa'da baskı altındakilerin dini haline geliyor" şeklinde yorumlamakta (Smith, 2004). Hapishanelerde resmi din görevlilerinin yani İmamların da olmaması veya az sayıda olması da eklenince, radikal görüşlerin yayılması ve hapishanelerin birer radikalleşme noktasına dönüşmesi kaçınılmaz gözükmetedir (Beckford vd., 2005: 250-256).

İnternet, bireyler ile sanal bir topluluk arasında yeni tür bir ilişki kurarak küresel cihadı derinden etkilemiştir. Sanal âlemdeki Müslüman topluluğu ile her bir bireyin arasında kurulan bağ neticesinde, radikal fikirlerin yayılması oldukça kolaylaşmıştır. Özellikle, kendi toplumlarında yabancılaşmış gençler ve daha sonradan din değiştirerek Müslüman olmuş veya olmayı düşünen ayrımcılığa uğramış veya toplumdan soyutlanmış kişiler, internet sayesinde kendilerine yer bulabilmektedir (Sageman, 2004). Bu tarz bir ortamda daha radikal İslami ideolojiye ilgi duyanlar, kolaylıkla pek çok kaynağa erişebilmektedir. Bu materyallerin bazıları özellikle radikal ideolojiyi yayma amacı güden gruplar tarafından üretilirken, bir diğer kısmı ise kendi kendilerine bu işi görev edinmiş bireyler tarafından üretilip internet ortamına dağıtılmaktadır (United States Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, 2008: 5).

Radikalleşme sürecine etki eden materyallerin yanı sıra internet, El-Kaide gibi terör örgütü mensupları ile doğrudan iletişime geçip, planlama veya seyahat konusunda destek ve yardım alan hâlihazırda radikalleşmiş kişiler için de uygun bir ortam oluşturmaktadır. E-mail üzerinden, Facebook, YouTube gibi sosyal medya ağları sayesinde veya çok sayıdaki özel sohbet odaları aracılığıyla, hem terör örgütü üyeleri hem de henüz radikalleşme aşamasında olan insanlar birbirleri ile aktif olarak iletişim kurabilmektedir. İnternet üzerinden iletişim her ne kadar çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından takip edilmeye ve önlenmeye çalışılsa da, sınırı olmayan bu sanal ortamda kontrol oldukça yetersiz kalmaktadır (Nelson ve Bodurian, 2010: 11). Özellikle de her geçen yıl yeni olanakların ortaya çıkmasıyla birlikte internet üzerinden iletişim kontrol edilmesi oldukça zor bir noktaya gelmiştir.

2.2.4. Radikalleşmenin Temel Nedenleri

Radikalleşmenin ve sonrasında ise şiddete başvurma'nın pek çok temel nedeni bulunabilir. Bunların en başında insanların ekonomik, sosyal veya kültürel haklardan mahrumiyeti gelmektedir. Özellikle, aynı toplum içerisindeki farklı gruplar arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlik ve bunun sonucu olarak spesifik grupların kendilerini haklarından mahrum edilmiş olarak görmesi, bu insanları

kademeli olarak şiddet kullanımına yönelten sürecin başlangıcıdır (Gurr, 2016: 41-43). Diğer taraftan; iç savaş, istila, yabancı askeri güçler tarafından işgal, ekonomik geri kalmışlık, çeşitli devlet kademelerinde yolsuzluk, ani modernleşme veya internet ile sosyal medya gibi teknolojinin hızla gelişmesi gibi daha genel düzeydeki etkiler de radikalleşmeye giden yolda önemli bir rol oynayabilir (Bjørge, 2013: 39). Bunlar dışında, radikalleşmeye neden olan etmenler üzerine pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Mevcut literatürdeki bu çalışmalar bu kısımda sırayla incelenecektir.

Sageman (2008b: 225-228) radikalleşmeyi tetikleyen dört etmeden söz etmektedir. Bu etmenlerden üç tanesi bilişsel etmenken sonuncusu ise durumsaldır. İlk bilişsel etmen İslamcı radikallerin kendilerine hakaret edildiği ve gururlarının zedelendiğini düşünmeleridir. 2003 öncesi etmen Bosna, Çeçenistan ve Filistin gibi yerlerde Müslümanların saldırıya uğraması ve öldürülmesi iken, 2003 sonrası Irak'taki Amerikan işgali ana odak noktası olmuştur. Bir diğer etmen ise ilkiyle bağlantılı olarak, Batı ülkelerinin birleşerek "İslam'a karşı savaş" açığının düşünülmesidir. Bu nedenle, Batı ülkelerinde yaşayan Müslümanlar sadece Müslüman olduklarından dolayı ayrımcılığa uğradıklarını düşünmektedir. Üçüncü etmen ise kişisel tecrübedir, örneğin bahsedildiği gibi şahsi olarak ve doğrudan ayrımcılığa uğramak bu tarz bir bilişsel etmeni oluşturabilir. Son olarak, bireylerin kendi gibi düşünen ve hisseden kişiler ile etkileşime geçmesi ise durumsal etmendir. Bu etmen, aynı zamanda arkadaş çevresi ve aile bağlarının da radikalleşme sürecinde nasıl bir rol oynadığını açıklamaktadır.

Birbirlerini daha önceden, muhtemelen çocukluktan itibaren tanıyan kişilerin pek çok defa grupça radikalleştikleri ve terör saldırılarında buldukları gözlemlenmiştir. Dini ve siyasi inançların macera arayışıyla da birleşmesiyle birlikte, arkadaş grupları birbirlerinin de etkisiyle radikalleşebilmektedir. Özellikle grup üyelerinin tanışıklığından gelen güven ve üyeler arasındaki sadakat duygusu, bu süreçte etkili olabilmektedir (Sageman, 2004). Diğer taraftan birbirleri ile kan bağı olan veya aileye sonradan evlenme yoluyla dâhil olmuş kişiler de, arkadaş gruplarında olduğu gibi birbirlerini etkileyebilmektedir. Örneğin, erkek kardeşler, kuzenler veya bir şekilde aile bağı olan kişilere aynı terör hücrelerinde oldukça sık bir şekilde rastlanmaktadır (Schmid, 2016: 30).

Wilner ve Dubouloz (2010, 35-45) ise radikalleşme işareti olarak üç etmen belirlemiştir. Bu etmenler; sosyo-politik yabancılaşma, derinleşen dini kimlik ve bir devletin dış politikasına yönelik öfke şeklinde sıralanabilir. Batı ülkelerindeki Müslüman toplulukların sosyo-politik düzeyde yaşadıkları topluma tam olarak entegre olamamaları ve bunun sonucunda da ayrımcılığa uğrayıp mağdur olmaları radikalleşmenin başlangıcını oluşturmaktadır. Bu durumun sonucu olarak kendilerini içerisinde yaşadıkları toplumla ilişkilendiremeyen bireyler ve gruplar kendileriyle aynı kaderi paylaşan diğer kişileri aramaktadır. Böylece kendi aralarında bir sosyal iletişim ağı kurarak toplumdaki kendilerini ayırabilirler. Sonuç olarak, içerisinde buldukları ana toplumdaki yabancılaşan bireyler, kendilerini yeni kurdukları dar sosyal çevre ile tanımlamaya başlamaktadır (Wright-Neville ve Smith, 2009: 95).

Yalnızlaşan bireylerin toplumu reddetme ve toplumdan bağlarını kopartma süreci, sosyal birlik ve beraberliğe zarar verdiği için Avrupa'nın demokratik siyasal düzenini de tehdit etmektedir (General Intelligence and Security Service, 2007: 9). Bununla birlikte radikalleşen bireyler kendileri toplumdan siyasal, sosyal ve ideolojik olarak uzaklaştırmakta ve en sonunda toplumun diğer üyeleriyle paylaştıkları ulusal kimliği reddetmektedir. Aynı şekilde toplumun genelinden, yani siyasal düşünce sistemi ve değerler sistemi gibi genel kabul gören düşüncelerden uzaklaşmakta, böylece anti demokratik yaklaşımları benimsemeleri ve potansiyel olarak şiddete başvurmalarını kolaylaşmaktadır. Her ne kadar ulusal kimlikle bağlarının kesilmesi bireylerin en başta neden ve nasıl radikalleştiğini açıklamasa da, yabancılaşan bu kişilerin içerisinde yaşadıkları topluma saldırmayı haklı gördüklerini izah etmektedir (Wilner ve Dubouloz, 2010: 39).

İkinci etmen olarak, dini kimliğin önem kazanması ve bunun yanında globalleşmenin dini eğilime etkisi gelmektedir. El-Kaide gibi uluslararası terör örgütlerinin yaptığı gibi, Batı'da radikalleşen bireyler de İslam dinini eylemleri için bir gerekçe olarak kullanmaktadır. Örneğin El-Kaide lideri İslam topraklarını inançsızlardan arındırma görevinin kendilerine tanrı tarafından verildiğine dile getirmektedir (Miller, 1998). Aynı şekilde 2004 yılında Amsterdam'da Theo van Gogh'un terör saldırısında öldürülmesinden sonra eylemi gerçekleştiren terörist, kendisini harekete geçirenin tamamıyla dini inancı olduğunu ve dini hükümlerin kendisine bunu emrettiğini ifade etmiştir (Van Gogh killer jailed for life (2005) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4716909.stm>). Radikalleşen bireylerin dini anlayış biçimleri radikalleşme süreçlerinde oldukça önemli bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır. Saldırgan eylemlerde bulunan pek çok kişinin, özellikle eylemlerini dini nedenlere bağlaması da bu kanıyı desteklemektedir (Gartenstein-Ross ve Grossman, 2009: 56).

Ancak Batı'da radikalleşen bireyler genellikle uluslararası terör örgütü üyelerine göre dini yorumlamada ve dini bilgiler bağlamında oldukça zayıf kalmaktadır. Büyük çoğunluğu herhangi bir dini eğitim almadığı için dini temelden yoksundur. Bu nedenle radikalleşme süreçlerinde, radikal İslamcılar tarafından çarpıtılmış dini bilgilerden oldukça etkilenmektedirler. Diğer taraftan ise globalleşmenin getirdiği yenilikler, bireylerin kendi geleneksel sosyal-dini inançlarıyla çatışan ve buldukları toplumların dini olmayan yapısından uzaklaşmasını mümkün kılmaktadır. Özellikle internetin etkisiyle birlikte, bahsedilen tarzda çarpıtılmış dini bilgileri yaymak daha kolaylaştığı için ulaşmak da kolaylaşmıştır (Wilner ve Dubouloz, 2010: 41).

Radikalleşmeyi etkileyen üçüncü ve son etmen ise Batı ülkelerinin dış politikaları olarak nitelendirilebilir. Birçok terör örgütü ve Batı'da radikalleşmiş homegrown teröristler, dünyanın dört bir tarafında Müslümanlara karşı haksızlık yapıldığını öne sürmektedir. Bu kişilerin görüşüne göre, başta Irak, Afganistan, Filistin gibi yerlerde Müslümanlar, Batı ülkeleri tarafından mağdur edilmektedir. Ayrıca İslam'a; yayınlar, filimler ve karikatürler aracılığı ile hakaret edildiği de düşünülmektedir. Bunlarla birlikte İslam dünyasının, Körfez Savaşı, Arap-İsrail Savaşları ve Somali'ye yapılan müdahale gibi sürekli olarak Batı ülkeleri tarafından saldırı altında olduğuna

inanmaktadırlar. Bu nedenle Batı’da yaşayan ve radikalleşmeye başlayan Müslümanlar aşağılanmış hissederek öfkelenmekte ve intikam almak amacıyla kendi toplumlarına saldırıyı meşru görmekte (Wilner ve Dubouloz, 2010: 42).

O’Duffy (2008: 37) yaptığı çalışmada Birleşik Krallık dış politikasının Britanya’daki Müslüman gençler arasında önemli bir yabancılaşma kaynağı olduğunu keşfetmiştir. Ayrıca gençlerin dış politikaya olan tutumlarının da doğrudan sosyal, kültürel ve ekonomik konulara yansıdığı ve genel olarak bir hoşnutsuzluk oluşturduğu çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Her ne kadar belirli dış politika kararları Batı’da yaşayan Müslümanlar arasında tepkiye yol açsa da, Batı ülkeleri teker teker değil fakat daha çok bir bütün olarak suçlanmaktadır. Yani, Avrupa’da bir ülkenin doğrudan alakası olmasa bile, başka bir ülkenin eylemleri sonucunda terör saldırısına maruz kalması oldukça muhtemeldir. Aynı şekilde, baskılar veya doğrudan terör eylemleri sonucunda ülkeler dış politikasını değiştirse dahi, yine de saldırılar devam edebilmektedir. Kısacası, burada önemli olan politikaların amaçları veya uygulanış şekillerinden ziyade nasıl algılandıklarıdır.

Dalgaard-Nielsen (2010: 799-800), radikalleşmeye neden olan etmenleri Fransız sosyologların savlarına göre incelemiştir. Bu incelemedeki ana argüman radikalleşmenin siyasal baskı veya ekonomik sorunlardan ziyade, bireylerin düşmanca gördükleri ve tam olarak anlam veremedikleri bir çevrede ‘kayıp kimliklerini’ yeniden inşa etmeyi amaçlamasıdır. Bu sayede, görünüşte topluma iyi entegre olmuş, eğitilmiş ve iş olanakları olan orta sınıf Müslümanların, neden radikal ve şiddet yanlısı İslami görüşlere eğilimi olduğunu açıklamaya çalışmışlardır. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler, belirli bir derecede Batılılaşarak artık ailelerinin toplumlarına doğrudan ait hissetmemektedir. Aynı zamanda da Avrupa toplumlarında yaşadıkları ayrımcılık ve sosyo-ekonomik dezavantajlardan dolayı da bu toplumlara karşı bağlarının zayıf olması, bu kişileri iki tarafa karşı da ait hissetmedikleri bir durumda bırakmaktadır (Khosrokhavar, 2005: 185).

Bu nedenle radikal İslamcı düşünceler kimlik, itibar ve anlam arayan bu bireyler için bir cevap olmaktadır. Böylece, günlük yaşamlarında karşılaştıkları ırkçılıktan dolayı, kendilerine düşman olduğunu düşündükleri Batı toplumlarına alternatif bir topluluk bulmakta ve dünya çapında bütün Müslümanları savunmak amacıyla, şiddete başvurmanın meşru olduğu sonucuna varabilirler. Aynı zamanda radikal düşünceler bu bireyleri, içinde buldukları durumun kendi hataları olmadığını, aksine “yozlaşmış” Batı toplumlarının Müslüman düşmanlığından kaynaklandığına ikna etmektedir (Khosrokhavar, 2005: 174). Kısacası kimlik ve anlam arayışı ile birlikte, ayrımcılık ve Müslümanlara yönelik baskı yapıldığı düşüncesi birleştiğinde, bireyler, bir kimlik ve topluluk hissi bulabildikleri ve kendilerini ait hissedebildikleri radikal İslami düşüncelere daha açık hale gelmektedir (Dalgaard-Nielsen, 2010: 800-801).

Son olarak, radikalizm sonucu terör vakalarını ve radikalleşen bireyleri doğrudan inceleyen ampirist çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle Peter Nesser, Avrupa’nın çeşitli yerlerindeki terör

hücreleri üzerine yaptığı çalışmalarda, bu gruplar içerisindeki belirli rolleri ortaya çıkartmış ve bu rollerin radikalleşme nedenlerini incelemiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: ‘Lider’; genellikle karizmatik, idealist, politikayla oldukça ilgili ve aktivist düşünce yapısına sahiptir. ‘Çıracak’; genç, zeki, mesleki veya eğitimsel yönden başarı sahibi, lidere hayranlık duyar ve liderin aktivist düşünce yapısını paylaşmaktadır. ‘Uyumsuz’; sıkıntılı geçmişe sahip olan ve büyük ihtimalle hafif suç kaydı ve uyuşturucu ile ilişkisi bulunmaktadır. Sonuncu olarak ise ‘avare’; gruba sosyal bağlantıları sayesinde katılır, muhtemelen grup üyelerinden birisi veya çevresiyle doğrudan ilişkisi vardır (Bokhari vd, 266: 11)

Terör hücresi içerisinde farklı rolleri olan bu kişilerin radikalleşme ve gruba üye olma nedenleri ise farklılık göstermektedir. ‘Lider’ ve ‘çıracak’, kasti ve bilinçli olarak siyasal nedenlerden dolayı gruba katılmaktadır. ‘Uyumsuz’ ise kişisel problemleri ve sorunlu geçmişi ile bir nevi mücadele etmek için katılım yolunu seçmiştir, çünkü radikal grup içerisindeki güçlü ideolojik ortam ve belirli kurallar bu kişi için hayatını yeniden düzenlemek için imkân vermektedir. ‘Avare’ ise genellikle arkadaşlarına olan sadakat veya akraba baskısı gibi nedenlerle gruba katılsa da karizmatik lidere yönelik saygı veya macera arayışı da sebeplerden biri olabilmektedir (Bokhari vd, 2006: 12). Kısacası farklı profildeki kişiler çeşitli nedenlerle radikal düşüncelere çekilebilmekte ve sonrasında terör gruplarına katılabilmektedir.

2.2.5. Radikalleşme Süreci ve Literatürdeki Mevcut Teoriler

Önceki bölümlerde radikalleşmenin tanımı, radikalleşenlerin profili, bireylerin nerede ve neden radikalleştikleri incelendikten sonra en son aşama olarak radikalleşmeye giden yolu yani radikalleşme sürecini incelemek gerekmektedir. Homegrown radikalleşme üzerine pek çok farklı model ve teori bulunması rağmen, süreci tamamen açıklamak olanaksızdır. Bu nedenle, Tablo 2’de verilen radikalleşme modelleri, radikalleşme sürecini daha iyi anlamlandırabilmek ve teoriler arası farkları ve benzerlikleri daha iyi görebilmek amacıyla beraber incelenmiştir.

Tablo 2: Radikalleşme Modelleri

Yazar	Aşamalar veya Etkenler
Borum (2003)	<ol style="list-style-type: none">1. Sosyal ve ekonomik yoksunluk2. Eşitsizlik ve kırgınlık3. Suçlama ve atfetme4. Düşmanı stereotipleştirme ve şeytanlaştırma
Wiktorowicz (2004)	<ol style="list-style-type: none">1. Bilişsel açılış2. Dini arayış3. İşbirliği kurma4. Sosyal entegrasyon
Moghaddam (2005)	<ol style="list-style-type: none">1. Maddi koşulların psikolojik yorumu2. Haksız muameleyle mücadele etmek için algılanan seçenekler3. Saldırganlığın yer değiştirmesi4. Ahlaki yükümlülük5. Kategorik düşüncenin sağlamlaştırılması6. Terör eylemi
Silber ve Bhatt (2007)	<ol style="list-style-type: none">1. Ön radikalleşme2. Kendini tanımlama3. Endoktrinasyon4. Cihat aşaması

Kaynak: King ve Taylor, 2011: 605

Borum (2003: 7-8), bir bireyin terörizmi haklı kılacak bir ideoloji geliştirmesini psikolojik bir sürece bağlamaktadır. Bunu dört aşama ile açıklamıştır. Birinci aşama ‘bu kabul edilemez’ şeklindedir, yani birey içerisinde bulunduğu durumdan şikâyetçidir. Bu durum yoksulluk, işsizlik, düşük yaşam koşulları gibi ekonomik olabileceği gibi devlet kaynaklı özgürlüklerin kısıtlanması veya manevi bir durumdan da kaynaklı olabilir. İkinci aşama ise ‘bu adil değil’, yani birey kendi durumunu daha iyi durumda olan diğerleri ile karşılaştırır ve bu eşitsizliği, kanunsuz ve adaletsiz olarak değerlendirir. Bu aşamada belirli kişi veya gruplar bu eşitsizlikten sorumlu tutulur. Yani bu kişi veya gruplar mevcut adaletsiz durumun kaynağı olarak kabul edilir ve hedef haline getirilerek doğrudan üçüncü aşamaya yani ‘bu senin suçun’ kısmına geçilir.

Bu gruplar bir defa hedef olarak belirlenip, mevcut adaletsizliğin kaynağı olarak saptandıktan sonra, artık bu gruplar insanlık dışı olarak görülmeye ve sürekli karalanmaya başlanır. Böylece dördüncü ve son aşamaya, ‘sen bir şeytansın’ geçilir. Bu aşama artık şiddete giden yolu açmaktadır. Öncelikle, kötü olarak nitelendirilen kişi ve gruplara karşı saldırganlık haklı görülmektedir zira bu

kişiler bilerek ve isteyerek diğerlerine zarar vermektedir. Dahası, sorumlu tutulan taraf gerçek bir kötülük kaynağı olarak görüldüğü ve aynı zamanda insanlık dışı olarak kabul edildiği için herhangi bir saldırıyı hak etmiş olarak kabul edilecektir. Son olarak ise, bu olumsuz koşullar altında yaşayan ve neredeyse radikalleşme sürecinin sonuna gelmiş kişiler kendilerini kötü taraf olarak görmeyecek ve bu sayede yine en sonunda şiddeti meşru bir yol olarak kabul edecektir (Borum, 2003: 9).

Wiktorowicz araştırmasında doğrudan radikalleşme terimini kullanmamaktadır. Bunun yerine, bir kişiyi İslami aşırılıkçı bir gruba katılmaya yönelten dört süreci açıklamaktadır. Bu süreçler bilişsel açılma, dini arayış, işbirliği kurma ve sosyal entegrasyondur. İlk aşama, ‘bilişsel açılma’, genellikle, bir kişiyi muhtemelen daha önce önemsemeyeceği fikirlere açık hale getiren kişisel bir krizin sonucudur. İş kaybı, ırkçılık, siyasal ayrımcılık ya da küçük düşürülme gibi etmenler kriz olarak görülebileceği gibi aileden birinin kaybı, suç yoluyla mağduriyet ve aile içi düşmanlıklar gibi daha kişisel etmenler de buna dâhil edilebilir. Aşırı İslamcı bir grubun üyesiyle yapılan tartışmalar da aynı şekilde bir krize yol açabilir (Wiktorowicz, 2004: 8)

İkinci aşamada, “dini arayış”, kişinin ilk aşamada başlayan yeni fikirlere karşı açıklığı dine yönelmeye başlar. Bu dini arayış ve yeni fikirlere karşı açıklık, kişiyi aşırı İslamcı gruplar tarafından desteklenen dünya görüşlerini dikkate almaya yatkın hale getirir. Özellikle de bu kişilerin daha önceden dini bilgiye sahip olmaması bu süreçte öğrendiklerini doğrudan kabul etmeye yönlendirebilir. Bu İslamcı dünya görüşünün tartışılması ve araştırılması yoluyla, birey üçüncü aşamaya, yani radikal İslami dünya görüşünün kendi görüşleriyle örtüştüğünü kabul ettiği ‘işbirliği kurma’ aşamasına ulaşmaktadır. Bunun gerçekleşmesi için radikalleşmiş bireyin, İslamcı dünya görüşünü destekleyen insanların dini uzmanlığına belirli bir saygı duyması gerekir aksi halde radikalleşme süreci burada sona erebilir (Wiktorowicz, 2004: 8-9).

Son aşama olan ‘sosyalleşme ve katılma’ sürecinde ise birey ideoloji ve grup hakkında daha fazla şey öğrenmekte ve bir bakıma hareketin öğrencisi olarak kabul görmektedir. Daha sonrasında ise resmi olarak gruba katılır, ideolojiyi ve grup kimliğini benimser. İdeoloji ve grup kimliği, hareketin diğer üyeleriyle etkileşimler yoluyla korunurken, bireyler aynı zamanda toplumun genelinden gittikçe uzaklaşır. Bu aşamada grup ideolojisi içselleştirilmiş ve bireyin kimliği yeniden formüle edilmiştir (Wiktorowicz, 2004: 9-11). Yüz yüze etkileşimler daha güçlü olmasına rağmen, sosyalleşme, örneğin özel sohbet odaları aracılığıyla İnternet üzerinden de gerçekleşebilir (Beutel, 2007).

Moghaddam, radikalleşme sürecini tanımlamak için bir merdiven metaforunu kullanmaktadır. Merdivenin altı aşamasının veya katlarının her birinde, belirli faktörler bireyi potansiyel olarak daha fazla radikalleşmeye yönlendirebilir. Bu nedenle, Moghaddam'ın modeli, bir karar ağacı olarak tanımlanabilir, çünkü bireyin sonuç olarak terörizmi meşrulaştırmaya varacak olan sürecin, her aşamasındaki etmenlere olan tepkisine bakılarak bir sonraki aşamaya geçip geçmeyeceği

gözlemlenebilir (King ve Taylor, 2011: 606). Merdivenin zemin katında, radikalleşme yolundaki ilk faktör olarak adaletsizlik, hayal kırıklığı ve utanç duyguları yer almaktadır. Objektif koşullara dayalı olmasa da, bu duygular toplumlar arası durumun öznel bir yorumunun sonucudur. Kendilerini, diğerleri ile karşılaştıran ve mevcut eşitsizliği gören kişilerin merdiveni tırmanmaya devam etmesi muhtemeldir (Moghaddam, 2005: 162-163).

Bu grup temelli eşitsizlik ve adaletsizlik gibi yoksunluk duygularını yaşayan insanlar, gruplarının statüsünü iyileştirmek için motive olacaklardır. Haksız muamele olarak algıladıkları şeyle savaşmayı seçen insanlar ise, kendilerini merdivenin birinci katında bulacaktır. Bu aşamada insanların, içerisinde buldukları grupların düşük statüsünü nasıl ele almayı seçeceklerini iki toplumsal faktör etkileyecektir: sosyal hareketlilik ve prosedür adaleti. Sosyal hiyerarşiyi yükseltmek için meşru olasılıklar varsa, insanların radikal eylemlerde bulunma olasılığı daha düşüktür. Ek olarak, liberal demokrasilerde olduğu gibi, insanlar karar verme sürecini adil olarak görürlerse ve karar verme sürecine katılma fırsatları varsa radikalleşme olasılığı daha düşüktür. Mevcut statülerini düzeltmek için sosyal hareketlilik veya prosedür adaleti olmadan ortaya çıkan hoşnutsuzluk, insanları merdivenin bir sonraki katına götürür (Moghaddam, 2005: 163-164).

İkinci katta, hoşnutsuzluk bir hedefe yönlendirilir. Burada adaletsizliğin gerçek nedenlerine odaklanmak yerine saldırganlığın yer değiştirmesi söz konusu olabilir. Batı ülkeleri ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri, bu kişilerin haklarından yoksun bırakılmasından sorumlu tutulmaktadır. Saldırganlıklarını kolayca yönlendirenlerin bir kısmı, adaletsizliğe karşı koymak için radikal seçenekler düşünmeye başlayabilmektedir. Bu seçeneği düşünenler merdivenin bir sonraki katına yani üçüncü kata çıkmaktadır. Bu insanlar çoğunlukla, benzer düşünen başkalarıyla birlikte giderek terörizmi ahlaki olarak haklı çıkarmaya başlayan genç erkeklerdir. Birbirleri ile gittikçe radikalleşen düşüncelerini paylaşırlar ve birbirlerini daha da radikalleştirirler, bu da onları toplumdan uzaklaşmaya götürür (King ve Taylor, 2011: 606).

Bu aşamadaki bireyler, düşman olarak gördükleri gruplarla kendileri arasındaki farkları en üst düzeye çıkarırlar. Bu farklılaşma sayesinde herhangi bir şiddet eylemini uygulamaya koymak psikolojik olarak kolaylaşmaktadır. Radikalleşme yoluna devam edenler, resmen bir terör örgütüne katıldıkları dördüncü kata ulaşırlar. Bu grupta düşünceler güçlenir ve kategorileşir yani; ‘onlara karşı biz’, ‘iyiye karşı kötü’ zihniyeti giderek pekişir. Bu aşamada birey, terörist grupta bağış toplama, işe alma veya bomba yapma gibi belirli bir rol üstlenir. Beşinci ve son kata ulaşanlar terör eylemi yapmak isteyenlerdir. Bu son aşamada, uyum ve itaat, şiddeti kolaylaştıran psikolojik motivasyonlardır (Moghaddam, 2006: 111).

New York Polis Departmanı'nın (NYPD) İstihbarat Birimi, dört aşamalı bir radikalleşme modeli önermektedir. Silber ve Bhatt, modellerini geliştirmek için Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'daki beş önemli yerel terör vakasını analiz etmiştir. Modelin ilk ‘radikalleşme öncesi’

aşaması, bireyin radikalleşme sürecine girmeden önceki yaşantısına atıfta bulunmaktadır. Radikalleşme riski altında olanları karakterize eden belirli bir psikolojik profil olmamasına rağmen, Silber ve Bhatt birkaç ortak özelliğe işaret etmekte. Radikalleşmiş bireylerin genç, orta sınıfa mensup, erkek egemen toplumlardan gelen erkek Müslümanlar olması muhtemeldir. Genellikle eğitilmiş, ikinci veya üçüncü nesil göçmenler veya yeni din değiştirenler bu gruba girmektedir ve yüksek ihtimalle bu kişilerin sabıka kayıtları bulunmamaktadır. Bu kişiler, genellikle radikal, hatta dindar Müslümanlar olarak dahi kabul edilmezler (King ve Taylor, 2011: 607; Silber ve Bhatt, 2007: 22-23).

İkinci aşama olan 'kendini tanımlama', bahsedilen belirli özelliklere sahip olanlar için radikalleşme sürecinin başladığı yerdir. Bu aşamadaki temel itici güç, bireyin kişisel bir krize tepki olarak İslam'a yönelmesidir. Kriz, bir işi kaybetmek gibi belirli bir olay veya ayrımcılık veya kimlik krizi gibi devam eden bir durumun sonucu olabilir. Bu kriz, bireyin daha önce sahip olduğu inançlara meydan okumakta ve krizle baş edebilmek için İslam'a yönelişe neden olmaktadır. Dinin keşfi sırasında, birey kaçınılmaz olarak internette kolayca bulunabilen cihatçı-Selefi ideoloji gibi İslam'ın radikal yorumlarına maruz kalmaktadır. Ayrıca, bireyin yeni bulguları Batı'nın Müslüman ülkelerdeki saldırganlığına ilişkin haberlerle de desteklenir. Yeni bir kimlik oluşum aşamasındayken, birey benzer düşünen kişiler aramaktadır. Birlikte, bu kişiler daha dindar ve daha aşırılıkçı bir hale gelecektir (King ve Taylor, 2011: 607; Silber ve Bhatt, 2007: 30-31).

Üçüncü aşamada ise 'endoktrinasyon', birey tamamen cihatçı-Selefi dünya görüşünü kabul eder ve İslami olmayan her şeye karşı şiddete göz yumar. Artan dindarlıkları siyasallaştığı için her şey Batı'nın İslam'a karşı yürüttüğü bir savaşın kanıtı olarak yorumlanmaktadır. Buna göre, kişi bireysel hedeflere sahip olmaktan, Müslümanları korumaya veya intikam almaya odaklanan kişisel olmayan hedeflere geçiş yapar. Bu aşamadaki insanlar genellikle camilerden çekilirler ve benzer düşünen kişilerle birlikte radikal gündemlerle özel toplantılar yaparlar. Bu noktada internet de önemli bir yer tutmaktadır, sanal ortamda kendisi gibi düşünen pek çok kişi ile iletişime geçip, hâlihazırda radikalleşmeye başlamış yeni kişisel inanç ve bağlılıklarını meşrulaştırmak oldukça kolay olacaktır (King ve Taylor, 2011: 607; Silber ve Bhatt, 2007: 36-37).

Son aşama olan 'cihat aşaması', bireyler kendilerini 'kutsal savaşçılar veya mücahitler' olarak ilan ederek şiddeti, cihat için bir yol olarak benimserler. Yurtdışındaki cihatçı eğitim kamplarında paramiliter eğitim alma amacıyla seyahat planlaması yapabilirler. Alternatif olarak, radikalleşmiş gruplar mevcut olarak yaşadıkları Batı ülkelerine daha yakın eğitim faaliyetleri düzenleyebilir. Nihayetinde bu kişiler tarafından bir terör saldırısı planlanır: gruplar, potansiyel hedefler, tarihler, saatler ve saldırı biçimleri gibi pratik konuları tartışmak için gizli toplantılar düzenlenir. Her üyenin rolü belirlenir, potansiyel hedefler araştırılır ve saldırı için gerekli materyaller de elde edilerek en sonunda ise saldırı gerçekleştirilir (King ve Taylor, 2011: 607; Silber ve Bhatt, 2007: 43-44).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA'DA HOMETGROWN TERÖRİZMİ VE RADİKALLEŞMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Avrupa esasen terörizme pek de yabancı olarak nitelendirilemez. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Avrupalılar sosyal, politik ve az da olsa dini motifli terör hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Tehdit esas olarak ETA ve IRA gibi milliyetçi-ayrılıkçı gruplardan veya Marksist-Leninist Kıvılcık Ordu Fraksiyonu gibi aşırı sol ideolojiyi benimseyen örgütlerden kaynaklanmıştır. Avrupa'da terör saldırıları, özellikle 1970'lerin başından itibaren ve takip eden yirmi yıl boyunca yaygın bir biçimde görülmektedir. Savaş sonrası Avrupa'da gerçekleşen çok sayıda terör saldırıları, binlerce kişinin ölümüne neden olmuştur. Avrupa'nın siyasi şiddet geleneği göz önüne alındığında, İslamcıların terörizmi marjinal bir fenomen olarak görülebilir. 11 Eylül saldırılarının ardından Müslüman dünyası ile Batı ülkeleri arasında artan gerilim ve ABD öncülüğündeki Afganistan ve Irak işgalleri sonrasında giderek daha ölümcül bir biçim alan terör eylemleri, endişe verici bir durum oluşturmaktadır. Bu nedenle terör tehdidi, sosyal, politik ve ekonomik olarak birçok düzeyde ele alınması gereken bir sorundur (Nesser, 2008b: 941)

GLOBSEC (2019: 22) 2015 yılı ve sonrasında terör suçu nedeniyle tutuklanan veya aranan 326 şüpheliden yola çıkarak hazırladığı raporda, Avrupa'da homegrown terör olgusuna ve radikalleşmeye dair bulgular paylaşmıştır. Bu rapora göre 326 kişiden, 178'i Avrupa Birliği topraklarında doğmuş, 221'i Avrupa vatandaşı olan bu kişilerin 247'si de hayatının büyük bir kısmını yine Avrupa'da geçirmiştir. Bu bağlamda, Avrupa'da İslami radikalizm nedeniyle saldırı gerçekleştiren veya planlayan kişilerin yaklaşık yüzde 75'i homegrown terör sınıflandırmasına dâhil edilebilir. Diğer taraftan rapor, radikalleşmeyi de açıklamak amacıyla, 179 kişinin radikalleşmesine etki eden faktörleri saptamıştır. Buna göre 179 kişiden, 65'i kendi kendisine, 77'si arkadaş veya aile nedeniyle, 15'i hapisanede, 35'i tanıdıklar vasıtasıyla ve 43'ü doğrudan radikal İslamcı kişilerin etkisiyle radikalleşmiştir GLOBSEC (2019: 21). Bu sonuçlar, bir önceki bölümde açıklanan Avrupa'da homegrown radikalleşme noktaları ve radikalleşmeye etki eden temel nedenlerle paralellik göstermektedir.

Radikalleşen bu bireylerin Batı ülkelerinde eğitim almaları, Avrupa dillerini konuşmaları ve birçoğunun bir Avrupa ülkesinde vatandaşlığa sahip olması gibi ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu kişiler belirgin dini uygulamaları olmayan, genellikle gece kulüplerine giden, sosyalleşen ve alkol alan "normal" bir Batılı genç olarak yetiştirilmişlerdir. Hiçbirinin önceden dini eğitimi olmadığı gibi,

büyük çoğunluğu dini daha sonra yeniden keşfederek veya din değiştirenlerde olduğu gibi İslam'a geçerek dindar Müslümanlar haline gelmişlerdir. Üniversite eğitimleri sırasında modern ve laik bir öğrenim gören bu kişiler birçok yönden "modern"dirler. Ayrıca, İslami bir geleneği temsil etmedikleri gibi, ebeveynlerinin dininden de farklılık göstermektedirler. Dine döndüklerinde ise, geleneksel Müslüman kültürünü reddeden, İslam'ın metinsel bir versiyonu olan bir tür Selefilik'i benimsemektedirler. Kısacası radikalleşen bu kişiler, geleneksel toplumlarından ve kültürlerinden kopmuş, beklentilerini karşılayamayan Batılı bir toplum tarafından hüsrana uğratılmış "kayıp bir nesildir" (Roy, 2007a: 52-53).

3.1. Avrupa ve İslam

Batı Avrupa'nın büyüyen Müslüman nüfusu, göçmen politikasından kültürel kimliğe ve güvenliğe kadar çeşitli konularda tartışmaların odak noktası olmuştur. Son yıllarda yaşanan bazı olaylar, Batı Avrupa devletleri ile Müslüman nüfusları arasındaki gerilimi iyice arttırmıştır. 2004 Madrid ve 2005 Londra saldırıları ve film yönetmeni Theo van Gogh cinayeti gibi terör olaylarının yanı sıra Fransa'da 2004'te başörtüsü yasağı ile 2011'de "burka" yasağı, 2005 Paris isyanları ve 2006 Danimarka karikatür olayı gibi siyasal ve toplumsal sorunlar gerilimi daha da şiddetlendirmiştir. Fransa ve Almanya gibi ülkelerde Müslümanların iş hayatında ve akademide başarılı olmaya başladıklarına yönelik işaretlere rağmen, birçok analist Batı Avrupa'daki Müslümanların büyük bir çoğunluğunun topluma zayıf bir şekilde entegre olduğunu düşünmektedir (Johnson, 2011).

1950'den 1973'e kadar olan yıllarda, Batı Avrupa hızlı bir yabancı işgücü büyümesine tanık olmuştur. Göçmenler ilk başta komşu veya yakın Avrupa ülkelerinden gelmiştir. Fransa'ya İspanya, Portekiz ve İtalya'dan, Almanya'ya İtalya ve Yugoslavya'dan ve Birleşik Krallığa İrlanda'dan gelen işçi göçü, hızla eski sömürge bölgelerine ve daha ileri alanlara yayılmıştır. Örneğin; Birleşik Krallığa Karayipler, Hindistan ve Pakistan'dan, Fransa'ya Cezayir, Tunus, Fas ve ardından Sahra Altı Afrika'dan ve Almanya'ya da Türkiye'den göçmenler gelmiştir. Bu dönemde de Avrupalılar, artan yabancı nüfusundan endişe duymaktaydı, ancak bu endişeler büyük ölçüde ırk ve etnik kökenle ilgili olmuştur. 1979 İran Devrimi ve ardından Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da İslami rejimlerin yükselişiyle birlikte Avrupa ülkeleri, etnik azınlıklardan oluşan işçilerin ve ailelerinin büyük bir çoğunluğunun da Müslüman olduğunu tedirgin bir şekilde fark etmiştir. Bu nedenle daha önce hâlihazırda Avrupa'da bulunan yabancı karşıtı söylem, ırk ve etnisiteden, din ve İslam'a kaymıştır (Peach, 2007: 7)

Tablo 3'te görülebileceği gibi 2016 yılı itibariyle Avrupa'da Müslüman nüfusu 25 milyonu bulmakla birlikte, bu nüfusun büyük bir çoğunluğu Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık'ta yaşamaktadır. Giderek yaşanan bir nüfusa sahip olan Avrupa'da Müslüman nüfusu hızla büyümekte ve bu nedenle de giderek gençleşmektedir (Westoff ve Frejka, 2007: 791-792). Müslüman nüfusun hızla büyüdüğüne farkına varılması ise ilaveten endişe verici bir şaşkınlık yaratmıştır (Peach, 2007:

7). Müslüman nüfus artışına ek olarak dışarıya kapalı etnik nüfusun çoğunlukta olduğu mahallelerin varlığı ve Müslümanlar arasındaki yüksek suç oranları da Avrupa’da Müslüman karşıtı düşünceleri etkilemektedir. Ayrıca, Avrupa’da şeriat kanununun uygulanması çağrıları, peçe sorunu gibi çeşitli örnekler de pek çok kişi tarafından İslam’ın Avrupa değerleriyle çatıştığının kanıtı olarak görülmektedir. Avrupa demografisinin İslam’a doğru olası bir kayma yaşamasına ilişkin korkular ve Müslümanların entegrasyon ve asimilasyonlarına yönelik devam eden sorunlar Avrupa ile Müslüman nüfusu arasındaki süregelen bölünmeyi giderek derinleştirmektedir (Johnson, 2011).

Tablo 3: 2016 Yılında Avrupa’da Tahmini Müslüman Nüfusu

Ülke	Müslüman Nüfusu	Genel Nüfusa Oranı
Avrupa Geneli	25.770.000	% 4.9
Fransa	5.720.000	% 8.8
Almanya	4.950.000	% 6.1
Birleşik Krallık	4.130.000	% 6.3
İtalya	2.870.000	% 4.8

Kaynak: Pew Research Center (2017)

Göçmenlerin, yaşadıkları ülkeye entegre edilme süreçleri ve bu süreçte kendilerine verilen haklar da ev sahibi toplum ile göçmenler arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Örneğin vatandaşlığa kabul şartlarının ne denli zor olduğu ve hangi durumlarda vatandaşlığın verildiği pek çok göçmen aile için önemli bir sorundur. Bazı ülkelerdeki entegrasyon süreçleri, göçmenlerin kültürel olarak asimile olmasını beklerken, diğerlerinde göçmenlerin kendi kültürleriyle etnik azınlıklar olarak toplumda kabul görmeleri mümkündür. Ayrıca sosyo-ekonomik çeşitlilik ve göçmenlere piyasa ekonomisinde ve iş bulma sürecinde sunulan haklar gibi etmenler göçmenler ile devletler arasındaki ilişkiyi etkileyen en önemli faktörlerdendir (Freeman, 2004: 949). Bunların yanı sıra, sosyal hayatta ezan, kurban bayramı ve cenaze töreni gibi dini ritüellere ne düzeyde izin verildiği ile kamu alanında dini eğitim verilmesi, başörtüsüne karşı bakış veya İslami eğitim kurumlarının kurulmasına yönelik destek gibi çeşitli dini hakların ne düzeyde sağlandığı da yine göçmenler ve yaşadıkları ülke arasındaki ilişki açısından önem teşkil eden bir konudur (Koopmans, 2010: 6).

Sosyo-ekonomik koşullar Avrupa’daki Müslümanların en büyük sorunlarından birisidir. Eşit bir eğitim seviyesine sahip olsa dahi, Müslüman gençler arasındaki işsizlik, Müslüman olmayan göçmenlerle karşılaştırıldığında iki kat daha fazladır. Sosyo-ekonomik koşulların bir diğer etkisi ise, göçmenlerin toplumun genelinden ayrı bir yerleşim yerine sahip olmasıdır (Cesari, 2008: 59). Yani çoğu Avrupa ülkesinde, başka yerlerde de olduğu gibi, etnik azınlıklar coğrafi olarak genellikle toplumun geri kalanı ile etkileşimin daha az olduğu alanlarda yoğunlaşma eğilimindedir (Heath vd., 2008: 224). Mevcut bu ayrımcılık nedeniyle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler dahi, eğitim ve iş bulma konusunda oldukça dezavantajlı bir durumdadır (Sprague-Jones, 2011: 538). Bu nedenle

Müslüman göçmenler, içerisinde buldukları sosyo-ekonomik dezavantajlı durum ve yüzleştikleri sosyal ayrımcılık nedeniyle dini radikalleşmeye daha meyilli olabilmektedirler (Yükleyen, 2012: 37).

Avrupalı Müslümanları radikalleştiren bir başka faktör ise kimlik sorunları ve giderek büyüyen küresel Müslüman topluluğuna bağlılıktır. Avrupa toplumundaki Müslümanlar, geleneksel ve modern kimlik biçimleriyle memnuniyetsizlikle mücadele etmektedir. Örneğin Fransa'da doğan bir Mısırlının torunu kendini ne Mısırlı ne de Fransız hissetmektedir. Bu nedenle yeni bir kimlik arayışında olan genç, aşırılık yanlısı imamlar aracılığıyla, internet sitelerinden ve Arap uydu medyasından gelen mesajlarla birlikte kimlik boşluğunu doldurarak, radikal İslami görüşleri desteklemeye başlamaktadır. Bu kişilerin yaşadığı Avrupa ülkesine ve göçmen ebeveynlerinin kültürüne olan bağlılığı, yeni bulduğu bu radikal Müslüman kimliği lehine giderek zayıflamakta ve geri plana düşmektedir. Bireylerin dini yeniden keşfederek, kendilerini öncelikli olarak Müslüman kimliği altında yeniden tanımlamasının bir sonucu ise bu kişilerin Avrupa'daki ev sahibi ülkeleriyle bütünleşmek yerine Avrupa kültürel değerlerinden giderek uzaklaşmasıdır (Paris: 2008: 121).

3.2. Fransa'da Homegrown Radikalleşmeyi Etkileyen Faktörler

Fransız Anayasası'nın (Constitution of France, 1958) ilk maddesine göre: "Fransa; bölünemez, laik, demokratik ve sosyal bir Cumhuriyet olacaktır. Köken, ırk veya din ayrımı yapmaksızın tüm vatandaşların kanun önünde eşitliğini sağlayacaktır. Tüm inançlara saygı duyacaktır." Tüm vatandaşlar kanun önünde eşit haklara sahip olduğu için Fransa'daki azınlıkların belirli bir kültürel, yasal, dini veya ekonomik statüsü bulunmamaktadır. Kökenleri, kültürleri, inançları, dilleri veya etnik kökenleri ile kendilerini tanımlayan gruplar Fransız hukukuna göre özel herhangi bir haktan yararlanamazlar. Aynı zamanda Fransız Cumhuriyeti, kültürel topluluk veya azınlık kavramlarını da tanımamaktadır. Kısacası kanunlar, sadece vatandaşları veya vatandaşlar tarafından oluşturulan dernekleri dikkate almaktadır. Bu sebepten ötürü, 2007'de Anayasa Konseyi göçün kontrolü, entegrasyon ve sığınma hakkı ile ilgili olarak, etnik ve ırksal kökene dayalı sayım yapılmasına izin veren bir hükümet tasarısını reddetmiştir. Ancak, zorunlu olmayan anketlerle etnik veya dini bilgilerin toplanması yine de mümkündür (Council of Europe/ERICarts, 2017).

Fransa, Avrupa'nın en büyük Müslüman nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Fransa'daki Müslümanların büyük bir çoğunluğunun kökenleri, eski Fransız sömürgeleri olan Cezayir ve Fas'a dayanmaktadır. Elbette, Tunus'tan, Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerinden ve Sahra altı Afrika'daki eski Fransız sömürgelerinden gelen Müslümanlar da bulunmaktadır. Fransa'da İslam, mensup olan kişi sayısı bakımından, Katoliklikten sonra ikinci sırada gelmektedir. Ancak bugün Fransa'da yaşayan Müslümanlar tek bir topluluk olarak görülmemektedir. Çeşitli ülkelerden ve farklı coğrafyalardan geldiklerinden dolayı Müslüman nüfus içerisinde gelenekler, diller ve etnik kökenler açısından farklılıklar bulunmaktadır. Fransa'da çeşitli gelenekleri ve bakış açılarını temsil eden 1.600 ila 2.000 Müslüman dernek ve caminin olduğu tahmin edilmektedir. Bu farklılıklardan dolayı, Fransa'daki

Müslümanların tümünü temsil eden bir kurum veya kuruluş bulunmamaktadır (Congressional Research Service, 2011: 11).

Fransa ve İslam arasında her zaman kafa karıştıran bir ilişki olmuştur. Napolyon Mısır'a vardığında İslam'a karşı olumlu bir tutum takınması, Fransa'nın laikliğin beşiği olarak ün kazanmasıyla birlikte tezat oluşturmuştur. İslam ve Fransa arasındaki bu paradoksal ilişki modern zamanlara kadar devam etmiştir. 1979'da Ayetullah Humeyni'yi Paris'teki sürgünden Tahran'a, Air France'a ait bir uçak getirmiştir. Diğer taraftan, Amerikan baskısına rağmen Fransızların Irak'taki savaşa muhalefeti, birçok Müslüman yorumcu tarafından İslam yanlısı bir duruş olarak yorumlanmıştır. Ancak bunu, Fransız hükümetinin, Fransız okullarında İslami başörtüsünün yanı sıra, Katolik ve Yahudi sembollerinin kullanımını yasaklama girişimi takip etmiş ve bu nedenle Fransa, dünya çapındaki İslami gruplardan ciddi bir tepki almıştır (Wharton, 2008: 50).

Nicolas Sarkozy'nin 2003 yılında içişleri bakanı olduğu sırada dediği gibi “inkâr edilen bir kimlik, radikalleşen bir kimliktir” (O'Brien: 203). Bazı Müslüman çevreler kendilerini Fransa'dan ayrı olarak görmektedir. Bu kişiler kendilerini Fransız olarak değil, kültürel anlamda Müslüman olarak kabul etmektedir. Bu bireyler Müslüman kimliğini seçmekteki amacı asimile olma ve sosyal hareketlilik sağlama girişimleri başarısız olması ve dolayısıyla da toplumun geri kalanının kendilerine yüklediği yabancı imajını yenememiş olmalarıdır. Bu Müslümanlar muhtemelen oy kullanmamakla birlikte, Fransız kültürüne ve toplumuna da yabancılaşmaktadır. Müslüman olmakla Fransız olmak arasındaki bu çatışma, büyük ölçüde Fransız Cumhuriyeti'nin gelenekleri ile Fransız şehirlerinin banliyölerindeki yaşam şartları arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır (Franz, 2007: 100). Bu çatışma en iyi şekilde Cezayir doğumlu Fransız vatandaşı bir radikal İslamcının hapisanede verdiği demeç ile anlaşılabilir (Rosenthal, 2006) :

Farklı olduğumu, Fransız olmadığımı, asla Fransız olmayacağımı ve Fransız olmaya çalışmakla işim olmadığını anladım. Bunu iyi karşıladım. Yeni Müslüman kimliğimle gurur duyuyordum. Fransız olmak değil, Müslüman olmak... her şeyden önce Müslüman. Bu benim kendimi yeniden keşfetmem, berraklık anım, uyanışımı. Çektiğim rahatsızlıktan kurtuldum ve birdenbire kendimi iyi hissettim: Artık imkânsız hayaller yoktu, beni istemeyen bu Fransa'nın bir parçası olma arzusu yoktu.

1990'lardan bu yana, Fransa'da terör eylemlerine karışan radikal İslami grupların kökeninde belirgin bir değişim olmuştur. Bu dönemden önce, Fransa'daki birçok İslami radikal grup, aslında başka ülkelerdeki otoriter hükümetleriyle uzun süredir devam eden anlaşmazlıklarını uluslararası hale getiren ve Fransa'yı bombalı saldırılarla bu anlaşmazlıklara dâhil eden yabancı radikalleri içermekteydi. Zamanla, bu yabancı radikallerin birçoğunun yerini, “anti-empyralist” söylemlere sahip bir kutsal savaş adına terörizmi ve militan İslam'ı benimseyen, Fransız doğumlu militanlar almıştır. Uluslararası bağları olan radikal grupların, Fransa'daki Müslüman diasporasının içinden gelen homegrown militanlar tarafından yerinden edilmesi, Fransız toplumu üzerinde ciddi bir etki bırakmıştır (Thachuk ve Bowman, 2008: 14).

Radikal İslamcı profilinde yaşanan bu değişim sadece Müslüman toplumunu genel Fransız toplumundan ve kültüründen ayırmakla kalmamış, aynı zamanda bu toplulukların büyük ölçüde yabancılaşmış, gücümüş ve bölünmüş çeşitli gruplar şeklinde kendi kabuklarına çekilmelerine neden olmuştur. Zamanla bu eğilim, Fransız toplumu ve Müslüman topluluğu içerisinde “ötekine” karşı düşmanlık, korku ve şüphe yaratmaya hizmet etmiştir. Ayrıca, bu tür uydu topluluklar, Fransız hükümetinin nadiren müdahale ettiği, giderek daha izole ve kapalı kültürler haline gelmiştir. Bu topluluklarda gençler arasında mevcut olan işsizlik, yüksek suç oranı, kendini topluma ait hissetmeme, haklarından mahrum bırakılma ve aşağılanma duyguları nedeniyle radikal ve dini örgütlerin kendilerine bu kişiler arasından destekçi bulması oldukça kolay olmuştur. Paralel toplumların görece tecrit edilmesi, birçok Müslüman gencin Fransa'yı hor görmesine ve terörizmi savunan kişilerle kendilerini özdeşleştirmesine neden olmuştur (Thachuk ve Bowman, 2008: 14).

3.2.1. Göç Tarihi

Fransa, göçmenler için Avrupa'daki en eski destinasyonlardan birisidir. Fransız hükümeti, on dokuzuncu yüzyılda doğurganlık oranlarındaki düşüşün neden olduğu işçi açığını gidermek ve Sanayi Devrimi sırasında işgücü sağlamak amacıyla yabancı işçi alımına başlamıştır. İlk olarak, Belçikalılar, Polonyalılar ve İtalyanlar bu yolla Fransız fabrikalarında çalışmaya başlamıştır. Sonrasında ise Fransa, 1930'larda ve 1960'larda, işgücünü desteklemek amacıyla Mağrip bölgesindeki kolonilerinden çok sayıda Kuzey Afrikalıyı işe almıştır. Bu dönemlerde başlayan göç akımı halen daha devam etmektedir. Aynı zamanda bu göçmenler ülkenin bir parçası haline gelmiştir. Kuzey Afrika kökenli ikinci veya üçüncü nesil Fransız vatandaşlarının yanı sıra, aile birleşiminin bir parçası olarak veya sığınma arayışı içinde her gün yeni göçmenler gelmektedir. Yapılan bir araştırma, Fransız nüfusunun yüzde sekizinden fazlasının yabancı doğumlu olduğu ve bu göçmenlerin yaklaşık yüzde altmışının ise Afrika'dan göç ettiğini ortaya koymuştur (Guiraudon, 2008: 368-369).

1950'lerin ve 1960'ların başlarındaki Cezayir krizi nedeniyle çok sayıda Müslüman Fransa'ya göç etmiştir. Ancak bu göçmenlerin Fransa'da yaşamayı seçtikleri varsayılmış ve bu nedenle Fransız toplumuna entegrasyonları siyasetçiler tarafından acil bir sorun olarak görülmemiştir. Bununla birlikte Cezayir faktörü, ailelerinin sosyo-kültürel kaderini kabul etmeyi reddeden, ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerin oluşturduğu Müslüman kuşağı yaratması nedeniyle oldukça önemlidir. Aynı zamanda Fransa'daki radikal İslami örgütlerin kadrolarının büyük bir kısmı da bu kuşağa mensup kişilerden oluşmaktadır. Dahası, 1974'e kadar Fransa'daki Müslüman sorunu, ağırlıklı olarak ekonomik koşullara ve emek göçündeki eğilimlere bağlı olan geçici bir sorun olarak kabul görmüştür. Yani Müslümanlar "misafir" olarak kabul edilirken, Fransızlar "ev sahibi" olarak kabul edilmiştir. 1974'te ise tüm yeni göçü durdurma kararı alınmış olsa da, bu karar aile birleşimine izin verdiği için göç tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu yıldan sonra göçmenlerin, düşünülen aksine pek de geçici olmadıkları düşüncesi kabul görmeye başlamıştır (Wharton, 2008: 51).

3.2.2. Entegrasyon Politikaları

Entegrasyon ve asimilasyona Fransız yaklaşımının kökleri 1789 Fransız Devrimi'ne ve bunun sonucunda din özgürlüğünü garanti eden ancak din ile devlet arasında sağlam bir duvar oluşturan cumhuriyetçi ideallere dayanmaktadır. Hükümet, tüm Fransız vatandaşlarının eşitliğine uzun süredir devam eden taahhüdüne uygun olarak, kamusal yaşamda farklı dinlere veya siyasi gruplara özel bir önem vermeyi reddetmektedir. Örneğin, Fransız kamusal yaşamında azınlıklar için bir kota sistemi bulunmamakta ve herhangi bir pozitif ayrımcılık da yapılmamaktadır. Çünkü bu görüşe göre, hak eşitliği teorik olarak fırsat eşitliğini getirecektir. Fransa'nın güçlü kamu eğitim sistemi geleneksel olarak, fırsat eşitliğinin ve göçmenlerin Fransa'ya asimilasyonunun kilit garantörlerinden biri olarak kabul görmektedir (Congressional Research Service, 2011: 10).

Fransız Devrimi'nden yirminci yüzyılın sonlarına kadar Fransız tarihi, Fransa'ya göç konusundaki en şiddetli tartışmalara sahne olmuştur. Bu dönem boyunca Fransa, sakinlerinin "vatandaş" unvanına layık olabilmesi için, Fransız diline hâkim olmalarını, Fransız kültürünü içselleştirmelerini ve de siyasi yaşama doğrudan katılmalarını şart koşmuştur. Yurttaşlık fikri, Fransız kültürü ve kamu hayatına katılımın tanımlamanın bir yolu olarak ideolojik ve politik işlevini her zaman korumuştur. Fransız vatandaşlık fikrinin gelişimi sürecinde vatandaşlığın kültürel yönü her zaman baskın olmuştur. Teoride bu vatandaşlık tanımının diğer yüzü, Fransız kültürünü benimsemek isteyen herkesin vatandaş olmaya uygun olduğu ve memnuniyetle karşılanacağıdır (Beller, 2016: 586).

Cezayir Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra Fransızlar, göçmenleri farklı bir ışık altında görme eğiliminde olmuştur. Fransız hükümeti, göçmenlerin kendi ülkelerinden ziyade Fransa'ya sadık olduklarından emin olmak istemiştir. Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolunun ise kültürel asimilasyondan geçtiği kabul görmüştür. Diğer taraftan milliyetçi hareketlere katıldığından şüphelenilen göçmenlere karşı halk büyük bir tepki gösterirken, polis ise ağır müdahalelerde bulunmuştur. Ancak verilen tepki Kuzey Afrika kökenli tüm kişilere yönelik olmuş ve göçmenler ayırım gözetmeksizin hedef alınmıştır (Silverstein, 2008: 11). 1970'lerdeki ekonomik kriz sırasında ise, Fransız vatandaşları ekonomik durgunluğun suçunu Cezayir asıllı göçmenlere yüklemiştir. Hükümet, göçmenlerin büyük çoğunluğunu asimile edemezse, "gönüllü olarak" evlerine gönderme planları hazırlamıştır. Ancak Fransa-Cezayir Savaşı'nın sonunda, Fransa'da doğan veya hayatlarının çoğunu Fransa'da geçiren pek çok kişinin olmasından dolayı, 1962'den yani savaşın bitişinden sonra doğan herhangi bir çocuğun çifte vatandaşlığa sahip olmasına karar verilmiştir (Eisenhut, 2012: 16).

Fransız asimilasyonu, kültürel birlik ve laiklikle güçlü bir bağlantısı olan cumhuriyetçi bir hükümet biçiminin kabul edilmesini talep etmektedir. Ancak, bu talepleri bir ayrımcılık biçimi olarak yorumlayan Müslümanlar için, asimilasyona ve getirdiği değerlere karşı olumsuz bir tavır söz konusudur (Thachuk ve Bowman, 2008: 14). Örneğin Müslümanların asimilasyonuna yönelik

olarak, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, yabancı kökenlilerin hukuka saygı duyması, Fransızca öğrenmesi ve Fransız kültürel normlarını benimsemesi gerektiğinin altını çizmiştir. Fakat Müslümanların entegrasyonuna yönelik bu retorik, Müslümanlar ve göçmen hakları savunucuları tarafından haksız yere Müslümanları hedef aldığı ve İslam'ın Fransız toplumundaki rolüne dair olumsuz bir imaj çizdiği için eleştirilmiştir (Congressional Research Service, 2011: 12).

3.2.3. Laiklik ve İslam

Laiklik, Fransa'da zaman zaman Müslümanları hedef alan ayrımcı bir uygulama olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda Müslümanların kıyafetleri, kadınlara yönelik davranışları, alkol tüketimleri gibi dini uygulamalarını, izleme ve kontrol etme bahanesi olduğu gerekçesiyle kınanmaktadır (Kepel, 2017: 141). Laiklik fikri ve kilise ile devletin ayrılması ilk olarak Üçüncü Cumhuriyet döneminde gündeme gelmiştir. Fikrin ortaya çıkmasındaki asıl amaç, Katolik Kilisesi'nin devlet meselelerindeki ağır etkisini ortadan kaldırmaktır. Kilise tarihsel olarak sadece Fransa'da değil, Avrupa'nın pek çok yerinde siyasette oldukça aktif bir rol üstlenmiştir. Laiklik kavramı ise dini yasaklamak için değil, insanların kendi kararlarını verebilmeleri adına herhangi bir kesimin gereksiz nüfuzundan kurtarmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Laiklik, hiçbir şekilde militan bir ateizm türü olarak düşünülmemiş, dinin "tamamen özel bir mesele olarak kalmasını, herhangi bir şekilde kamusal tartışmaya veya kamu hayatına girmemesini" zorunlu kılan bir düzenleme olarak kabul edilmiştir (Beller, 2016: 589).

İslam'ın ise çeşitli nedenlerle Laiklikle bağdaşmayacağına ilişkin görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin temel noktası, İslami dogmanın temel olarak laikliğe olduğu kadar sekülerleşmeye de bir engel olduğudur. Bu görüşlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir: İlk olarak, İslam'da din ve devlet arasında bir ayrım yoktur. İkinci olarak, şeriat insan haklarıyla, özellikle de kadın haklarıyla ve Tanrı'nın yasasının bir uygulaması olduğu için de demokrasiyle bağdaşmaz. Üçüncü olarak, inananlar yani müminler sadece müminler topluluğu olan ümmet ile özdeşleşebilir. Bu nedenle vatandaşların oluşturduğu siyasi toplum ile bir alakası yoktur. Sadece ümmete dâhil olan Müslümanlar ve dâhil olmayanlar gayrimüslimler iki ayrı topluluk olarak kabul edilir. Bu dayanak noktalarından yola çıkan görüşe göre laiklik ve İslam arasındaki ilişkide iki seçenek bulunmaktadır: İslam'a teolojik bir reform gereklidir ya da İslam reforme edilebilir olmadığından dolayı Müslümanlar modern toplumlarda yaşamaya uygun değildirlere (Roy, 2007b: 42-43).

Fransa'da İslam ile laiklik arasındaki ilk anlaşmazlık 1989'da 12 yaşındaki üç Müslüman kızın başörtülü olarak devlet okuluna gitmesiyle başlamıştır. Bu konu giderek kızışarak Fransız toplumunun her düzeyinde tartışmalara yol açmıştır. Konuyla ilgili her haber, makale ya da yorum göç başlığı altında yer almış ve İslami bir sıfat taşıyan başörtüsü ve peçe ile ilişkilendirilmiştir. Kısacası başörtüsü, göç ve entegrasyona bağlantılı olarak servis edilmiştir. Bunun üzerine laiklik, toplumsal barışın koruyucusu olarak gösterilmiş ve okullarda yurttaşların ulusal ilkelere uygun bir

şekilde yetiştirilmesindeki rolünün önemi vurgulanmıştır. Medyanın aşırı ilgisi ulusal ve İslami kurumlar arasındaki mevcut gerilimi kamuoyuna yansıtarak olayların daha da ilerlemesine sebep olmuştur. Bununla birlikte, toplumun geneli ve Cumhuriyet hukuku ile göçmenler ve "Kur'an kanunu" arasında bir çatışmanın varlığı bu şekilde ortaya çıkmıştır (Kastoryano, 2003: 284).

Laiklik ve İslam'ın karşı karşıya gelmesi, Batı Avrupa'daki Müslüman toplulukların konumunu ve içinde yaşadıkları toplumlarla ilişkileri bağlamında bir katalizör haline gelmiştir. Başörtüsü olayı, Fransız laikliğinin aslında hala Roma Katolik Kilisesi'nin değer yargılarından ve uygulamalarından etkilendiğini açıkça ortaya koyduğundan dolayı çok kültürlü Avrupa idealine ciddi bir darbe indirmiştir. Ayrıca, görünüşte hoşgörü ve eşitlik ilkelerine dayanan Fransız toplumu, Müslüman topluluklar söz konusu olduğunda bu ilkelerden taviz vermeye istekli bir tavır takınmıştır. Fransa'daki toplum idealinin İslam'a hoşgörü göstermediğini net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Dahası bu olay, asimilasyona izin veren ancak entegrasyonu reddeden Fransız merkezli bir toplum düzeni kavramının varlığını da gözler önüne sermiştir (Wharton, 2008: 52).

Okullarda dini sembollerin takılması yasağı ve kadınların kamusal alanda peçe takmasını yasaklayan kanun Fransa'da tekrardan tartışmalara neden olmuştur. Mart 2004'te, uzun bir tartışmanın ardından Fransa, ortaöğretim düzeyinde devlet okullarında "göze çarpan" dini sembollerini yasaklayan bir yasa çıkartmıştır. Bu yasa ile birlikte, başörtüsü, açıkça görülebilen büyük haçlar ve kipa gibi dini sembollerin okullarda takılması yasaklanmıştır. Hükümet, Fransız toplumunda giderek artan dini militanlık karşısında bu tasarının "sınırlar koymak" için gerekli olduğunu savunmuştur. Fransa'daki bazı ılımlı Müslüman gruplar da dâhil olmak üzere yasanın savunucuları, okul sistemindeki ve toplumdaki gerilimi azaltmanın bir aracı olarak yasayı desteklerken, yasağın eleştirmenleri, bunun esasen Fransız toplumundaki Müslümanları yabancılaştırabilecek olumsuz bir adım olduğunu iddia etmiştir. Aynı şekilde 2011'de yürürlüğe giren yasakla birlikte burka ve peçe gibi yüzü kapatan giysilerin toplum içinde giyilmesi yasaklanmıştır. Her ne kadar bu şekilde giyinen sayısı oldukça az olsa da, yasak yine de çeşitli tepkilere neden olmuştur (Congressional Research Service, 2011: 13).

Son yıllarda, Fransa'da yükselen radikalizme karşı laiklik vurgusu giderek artış göstermektedir. Eylül 2012'de Milli Eğitim Bakanı Vincent Peillon, "laik ahlak" konusunda bir eğitim programı açıklamıştır. Peillon'a göre Laik ahlak: "doğruyu anlamak, iyiyi kötüden ayırmak, görevler, haklar, erdemler ve her şeyden önce değerlerdir." Bu yeni programla birlikte Fransız okullarında öğrencilere insanlık ve akla dayanan evrensel ahlak kavramlarını aşılacak bir eğitim hedeflenmektedir (Fleury, 2012). Her ne kadar doğrudan bahsedilmese de laiklik vurgusu ve eğitim sürecinde öğrencileri İslami kurallardan ve değerlerden ziyade Fransız ideallerine yöneltme çabası Peillon'un açıklamasında belirgin bir şekilde görülmektedir (Fleury, 2012):

Fransa'da cumhuriyet, akıl ve adalete dayanmaktadır ve bu nedenle akıl yürütme, eleştirme ve şüphe etme yeteneği çocuklara okulda öğretilmelidir. Fransa'nın gelişimi maddi yönlerden olacağı gibi aynı zamanda entelektüel ve ahlaki de olmalıdır. Laik ahlakın amacı her öğrencinin özgürleşmesini sağlamaktır, çünkü laikliğin çıkış noktası, vicdan özgürlüğüne mutlak saygıdır. Seçme özgürlüğüne izin vermek için, öğrenciyi ailesel, etnik, sosyal veya entelektüel her türlü determinizmden ayırabilmeliyiz.

3.2.4. Sosyal ve Ekonomik Sorunlar

Fransa'da yaşayan Müslümanların büyük bir çoğunluğunun topluma asimile olmadığı düşünülmektedir. “Yerli” Fransızlar ile Kuzey Afrika ve Müslüman kökenli olanlar arasındaki önemli sosyo-ekonomik eşitsizlikler, cumhuriyetçi eşitlik idealine dayanan geleneksel Fransız asimilasyon modelinin etkinliğinin sorgulamasına yol açmaktadır. Bu eşitsizlikler genellikle istihdam oranları, konutlara erişim ve eğitim seviyelerindeki keskin farklılıklarda kendini göstermektedir. Fransa'daki göçmen grupları arasındaki işsizlik oranının, genel nüfusun işsizlik oranının iki katı iken, Kuzey Afrika kökenli olanlar arasında daha da yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Fransız siyasetinde, medyasında, yargıda, iş dünyasında veya kamu hizmetinin en üst kademelerinde çok az sayıda Müslüman bulunmaktadır. Fransa'daki Müslümanların önemli bir kısmı ve özellikle de Müslüman gençler, şehir merkezlerinin dışında bulunan toplu konut projelerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Banliyöler olarak bilinen bu alanlar yoksulluk ve yüksek işsizlik oranıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca bu bölgelerde ortaokulu bitiremeyen Müslümanların yüzdesi, Müslüman olmayanlara kıyasla oldukça yüksektir (Congressional Research Service, 2011: 11).

Fransa'da işgücü piyasasında dinin etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, Müslümanlara karşı bir ayrımcılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, başvuru esnasında bir Müslümanın, bir Hristiyan'a göre geri aranmama olasılığı 2.5 kat daha fazladır. Ayrıca aynı araştırma, Fransa'daki ikinci nesil Müslüman hanelerin aynı düzeydeki Hristiyan hanelere kıyasla daha düşük gelire sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Adida vd., 2010: 22384). Cumhuriyetçi entegrasyon modelinin fırsat eşitliği, meritokrasi, haklar ve vatandaşlık açısından vaat ettikleri ile ebeveynlerinden ve göçmen kökenlerinden dolayı damgalanan ve yine aynı nedenlerden dolayı ayrımcılık yaşayan göçmen kökenli gençlerin hayal kırıklığı ve kırgınlığının başlıca nedenlerinden birisi de bu ekonomik eşitsizliklerdir (Leiken, 2012: 38).

Ekim 2005'in sonlarında, Paris, Lyons, Toulouse ve Lille gibi büyük şehirlerin banliyölerinde ayaklanmalar patlak vermiştir. İsyanlar genellikle Kuzey Afrikalıların yaşadığı, işsizlik düzeylerinin yüksek ve eğitim düzeylerinin düşük olduğu işçi sınıfı banliyölerinde ortaya çıkmıştır. Ayaklanmalar sırasında yaşanan şiddetin faillerinin çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktaydı. Ancak, ayaklanmalara yol açan huzursuzluk dini veya siyasi isteklerden kaynaklanmamıştır. İsyancılar Filistin, Irak veya devlet okullarında başörtüsü yasağı hakkında kamuoyuna açıklama yapmadığı gibi, herhangi bir merkezi örgütten de emir almamıştır. Ayaklanmaların asıl nedeninin, varoşlardaki sosyal yaşam koşulları ve eşitsizlikten kaynaklanan hoşnutsuzluk olduğu ortaya çıkmıştır. Kısacası, Kuzey Afrikalıların ve diğer Müslümanların Fransa'da tekrar tekrar deneyimledikleri, etnik ve

ekonomik faktörlere dayalı ayrımcılık ve dışlama bu olayların tetikleyicisi olmuştur (Franz, 2007: 101-102).

Banliyölerde çıkan ayaklanmalarda, çok az sayıda ilk nesil göçmen ve nadiren de yeni gelen göçmenler bulunmaktaydı. İsyancılar Fransızca bilmeyen göçmenler değil, tam tersine genellikle Fransızca ve nadiren Arapça konuşan kişilerdi. Bu ikinci veya üçüncü nesil göçmenler, Fransa'da doğduklarından dolayı yetişkin olduklarında Fransız vatandaşlığını seçme hakkı olan ve neredeyse her zaman Fransız vatandaşlığını seçen bireylerdi. Ancak bu Müslüman göçmenler ne ebeveynlerinin ülkelerinde ne de Fransa'da kendilerini evlerinde hissedemeyen bir grubu temsil etmektedir. Yine de bu kişiler birbirlerine olan komşuluk bağı çok daha güçlü olduğundan ve buna bağlı olarak her ne kadar yabancılaşmış olsalar da, paradoksal bir şekilde Fransa'ya olan bağlılıklarını sürdürmektedirler. Bu nedenle de kendilerini haklar ve imkânlar konusunda, Cezayir veya Afrika'daki akrabaları veya tanıdıklarıyla değil beyaz Fransızlarla karşılaştırmaktadırlar. Bu nedenle, protestocular İslam'ın yeşil bayrağı altında değil tam aksine "üç renkli bayrağın" altında birleşmeyi talep etmekteydiler (Leiken, 2012: 41-42).

Fransa, cumhuriyetçi eşitlik değerleri ve kırk yıldır devlet destekli olarak göçmen aileleri şehir merkezinden uzakta belirli semtlerde toplama, yani gettolaştırma pratiği arasında bir çelişki yaratarak kendi başına getirdiği bir ikileme karşı karşıya kalmıştır. Fransız toplumu tarafından hayal kırıklığına uğrayan ve Fransız siyasetinden mahrum bırakıldığını hisseden ikinci ve üçüncü nesil Cezayirli, Faslılar ve Türkler, isyan, yağma ve diğer yasadışı eylemlerle hayal kırıklıklarını dile getirmektedir. Fransa'nın bireysel eşitlik nosyonu, mevcut "etnik önyargı ve ayrımcılığın kusurlu bağnazlığını" hesaba katmamaktadır. Göçmen aileler, farklı gelenekleri kabul etmeyen Fransızların, toplu ve düşmanca baskısı altında yaşamak zorunda kalmaktadır. Dahası Fransız toplumu bu duruşunu, diğer şeylerin yanı sıra, İslam'da kadının varsayılan aşağı statüsünü ve göçmen gruplar arasındaki çete faaliyetleri ile uyuşturucu kaçakçılığının yüksek seviyelerde olmasını kanıt göstererek haklı çıkarmaya çalışmaktadır (Franz, 2007: 104).

3.2.5. Terör Olayları

Homegrown terörizm Avrupa'da giderek artan bir sorun teşkil ederken, özellikle de 2014 yılından itibaren saldırı yöntemleri, kullanılan silahlar ve seçilen hedefler konusunda çeşitlilik göstermektedir. Bu saldırıların birçoğu IŞİD'den ilham alan ve eylemlerini de yine IŞİD adına gerçekleştirdiklerini iddia eden bireyler tarafından yapılmıştır. Ayrıca, IŞİD adına savaşmak amacıyla Suriye'ye giden yabancı savaşçıların Avrupa'ya geri dönüşlerinin oluşturabileceği tehdit, güvenlik kurumlarını endişelendirmektedir. Özellikle de Fransa, Avrupa ülkeleri arasında en çok yabancı savaşçı sayısına sahip olması bakımından başı çekmektedir. Bununla beraber, Kasım 2015'teki Paris saldırıların ve suç ortaklarının profillerine bakıldığında, yabancı savaşçıların geri dönüşü ile birleşen homegrown tehditle ilgili şüpheler doğrulanmaktadır. Fransa'da doğup büyüyen

çoğu Faslı ve Cezayirli olan bu kişilerin birçoğu Ortadoğu'ya yabancı savaşçılar olarak gitmekte ve döndüklerinde ise potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır (do Céu Pinto Arena, 2017: 15, 18).

William McCants ve Christopher Meserole yaptıkları araştırmada, radikalleşme ile Fransız siyasi kültürü arasında doğrudan bir bağ bulunduğunu ortaya koymuştur. Fransızların laikliğe yaklaşımı, diğer ülkelere kıyaslandığında daha saldırgandır. Ayrıca, Fransa, Avrupa'da devlet okullarında tam örtünmeyi yasaklayan iki ülkeden birisidir. Özellikle gençler arasındaki işsizlik ve kentleşme oranı da radikalleşme konusundaki önemli faktörlerdendir. Araştırma küresel olarak, bir ülkedeki gençlerin yüzde 10 ila 30'u işsiz olduğunda, genç işsizliğindeki artış ile Sünni militanlığındaki artış arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya çıkartmıştır. Aynı şekilde kentleşme yüzde 60 ile 80 arasında olduğunda da radikalleşmede artış görülmektedir. Büyük şehirlerde yaşayanlar, radikal davaları benimseyen insanlarla bağlantı kurmak için daha fazla fırsata sahiptir. Bu şehirler özellikle de laiklik konusunda katı Fransız yaklaşımını benimseyen Frankofon ülkelerde olduğunda, Sünni radikalizmin daha da çekici hale geldiği gözlenmektedir (McCants ve Meserole, 2016).

Ocak 2015'te Paris'te Fransız hiciv dergisi Charlie Hebdo'nun ofisini hedef alan saldırı ve takip eden günlerde meydana gelen olaylar, Paris doğumlu iki kardeş Said ve Chérif Kouachi'yi tarafından gerçekleştirilmiştir. Yemen'deki el-Kaide ile bağlantısı olan saldırganların, gerçekleştirdikleri saldırılarda toplam 12 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu süreçte kardeşler için yapılan aramada bir polis memuru da öldürülmüştür. Aynı ama bağlantılı bir olayda ise, Kouachi kardeşlerin çocukluk arkadaşı olan 32 yaşındaki Mali kökenli Fransız Amedy Coulibaly, Vincennes'de bir Yahudi süpermarketine baskın düzenleyerek IŞİD'e bağlılık yemini ettikten sonra dört rehineyi öldürmüştür. Fransa'nın başkenti Paris'te Kasım 2015'te IŞİD tarafından düzenlenen ve 130 kişinin ölümüne neden olan bir dizi koordineli terör saldırısıyla bağlantılı olarak adı geçen sekiz kişinin tamamı, Avrupa pasaportu taşıyan ve bu sayede, Avrupa içerisinde rahat bir şekilde hareket edebilen kişilerdir (do Céu Pinto Arena, 2017: 15). Ocak'ta gerçekleşen saldırıyı gerçekleştiren faillerin El-Kaide ile bağlantısı olsa da doğrudan emir üzerine hareket etmemeleri neticesinde homegrown sınıflandırılmasına dahil edilmesi düşünülebilir. Her iki saldırgan da doğup büyüdüğü ülkeye çeşitli nedenlerle radikalleşerek saldırı düzenlemiştir. Diğer taraftan her ne kadar Kasım'da gerçekleşen saldırı doğrudan IŞİD tarafından gerçekleştirilmiş olsa da saldırıyı gerçekleştiren kişilerin Avrupa vatandaşı olması saldırıya homegrown bir görüntü katmaktadır.

Bu tarihten itibaren Fransa çok sayıda homegrown terör saldırısına maruz kalmıştır. Bunlardan en önemlilerinden birisi ise, 14 Temmuz 2016'da Tunus asıllı bir Fransız vatandaşının Nice'de Bastille Günü'nü kutlayan kalabalığın üzerine kamyonetini sürerek en az 84 kişinin ölümüne ve yüzlerce kişinin yaralanmasına neden olduğu saldırıdır. Gerçekleşen saldırıyı IŞİD üstlenmiş olsa da, Tunus'ta doğmuş ancak Nice'de yaşayıp çalışan saldırgan, herhangi bir terör ağına bağlı olmadığı gibi Fransa'nın iç ve dış istihbarat yetkilileri tarafından da tanınmadığı gibi Tunus güvenlik güçleri

de saldırganın, radikal veya İslamcı görüşlü örgütlerle herhangi bir ilişkisini bulamamıştır. (Beaumont ve Fischer, 2016; Attack on Nice: Who was Mohamed Lahouaiej-Bouhlel? (2016) <https://www.bbc.com/news/world-europe-36801763>). Bu bilgiler göz önüne bulunduğu anda saldırganın tamamen kendi kendine radikalleşerek bir noktada saldırıdan hemen önce IŞİD ile iletişime geçtiği düşünülebilir. Buradan yola çıkarak saldırının doğrudan homegrown bir terör eylemi olduğu sonucuna varılabilir.

Bir başka saldırı ise, 1 Ocak 2016'da 29 yaşındaki Tunus asıllı bir Fransız vatandaşı tarafından, Fransa'nın güneyindeki Valence kentinde bir camiyi koruyan askerlere yapılan saldırıdır. Saldırgan askerleri hedef aldığı ve onları öldürmek istediğini söylemiş, bilgisayarında ise cihatçı propaganda görüntüleri bulunmuştur. 26 Haziran 2015'te ise Lyon yakınlarındaki Saint-Quentin-Fallavier'de, Kuzey Afrika kökenli Fransız bir Müslüman olan Yassin Salhi, işverenin kafasını keserek, kamyonetini bir gaz fabrikasında gaz tüplerinin içine sürmüş ve yaşanan patlama iki kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Saldırının IŞİD bağlantısı olabileceği düşünülmüş ancak bir kanıt bulunamamıştır. 13 Haziran 2016'da Fas asıllı Fransız vatandaşı Larossi Abballa, Magnanville şehrinde iki Fransız polis memurunu evlerinde öldürmüş ve Facebook'ta yayınlanan bir videoda IŞİD'e bağlılık yemini etmiştir (do Céu Pinto Arena, 2017: 19-20). Fransız vatandaşı olan bu kişiler yine Fransa da radikalleşerek eylemler gerçekleştirmiştir. Saldırıları öncesinde radikal İslami propagandalardan etkilendikleri açık olsa da, bu durum ancak radikalleşme sürecinin son safhasını oluşturmaktadır. Kısacası saldırganların homegrown terörist profiline uyduğu görülmektedir.

23 Mart 2018'de, Fas asıllı bir Fransız, Fransa'nın güneyinde bir pazarda rehin almanın da dâhil olduğu bir dizi saldırıda bir polis memurunu ve üç kişiyi öldürmüştür. Saldırganın, Fransız polisi tarafından aşırılık yanlılarının takip edildiği terör izleme listesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca saldırı IŞİD tarafından da üstlenilmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında, Fransız terörist izleme listesindeki Çeçen kökenli bir Fransız vatandaşı, Paris'te bir kişiyi öldürmüş ve dört kişiyi yaralamıştır. Saldırı yine IŞİD tarafından üstlenilmiştir. 11 Aralık'ta ise, Cezayir asıllı bir Fransız vatandaşı Strasbourg'da, Avrupa Parlamentosu yakınlarındaki bir Noel pazarına silah ve bıçakla saldırı düzenlemiştir. Gerçekleşen terör saldırısında beş kişi ölmüş ve 11 kişi de yaralanmıştır. Saldırganın terörist izleme listesinde olduğu ve muhtemelen hapisanede radikalleştiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca saldırıdan sonra IŞİD, saldırganın kendi askeri olduğunu iddia etmiştir (Congressional Research Service, 2021b). Saldırıları gerçekleştirenlerin Fransız vatandaşı olup yine Fransa'da eylemde bulunmaları, bu kişilerin her ne kadar terör örgütleriyle belirli bir derecede bağlantıya sahip olsalar da homegrown terörist kategorisinde değerlendirilmesine olanak sağlayabilmektedir.

3 Ekim 2019 yılında Paris'te, polis terörle mücadele ve istihbarat biriminde çalışan ve sonradan İslam dinine geçen bir Fransız, altı meslektaşını bıçaklayarak, üç polis memuru dâhil dört kişiyi öldürmüştür. İş arkadaşlarının daha önce saldırganın aşırılıkçı görüşleriyle ilgili endişelerini yetkili makamlara ilettiği ortaya çıkmıştır (Congressional Research Service, 2021b). 2020 Ekim ayında ise,

Fransız bir tarih öğretmeni, İslam peygamberinin karikatürlerini gösterdiği gerekçesiyle, Çeçen kökenli 18 yaşındaki bir genç tarafından başı keserek öldürmüştür. Çocukken Fransa'ya mülteci statüsüyle gelmiş ve uzun bir süredir Fransa'da ikamet eden saldırgan, terörle mücadele polisi tarafından tanınmamakta ve kendi kendine radikalleştiği düşünülmektedir (France teacher attack: Suspect 'asked pupils to point Samuel Paty out' (2020), <https://www.bbc.com/news/world-europe-54581827>). Bir Fransız'ın din değiştirerek kendi ülkesine saldırıda bulunması doğrudan kendi kendine, çeşitli etmenlerden etkilenecek şekilde radikalleşen bir homegrown terörist olgusuna örnek olabilmektedir. Diğer taraftan ise her ne kadar Fransız vatandaşı olmasa da çocukluğu ve gençliğinin büyük bir bölümünü Fransa'da geçiren bir kişinin İslam dinine hakaret edildiği gerekçesiyle düzenlediği saldırı bütün homegrown etmenleri içermektedir.

3.3. Almanya'da Homegrown Radikalleşmeyi Etkileyen Faktörler

Almanya'da yaşayan yaklaşık 5 milyon Müslüman, 83 milyonluk genel nüfusun yaklaşık yüzde altısını oluşturmaktadır (Pew Research Center, 2017: 4). Almanya'daki Müslümanların neredeyse üçte ikisi Türk kökenli olmakla birlikte, yaklaşık yüzde on dördü güneydoğu Avrupa ülkelerinden Arnavutluk, Bosna ve Bulgaristan'dan, yaklaşık yüzde sekizi Orta Doğu'dan ve yüzde yedisi başta Fas olmak üzere Kuzey Afrika'dan gelmektedir. Aynı zamanda Müslümanlar, Roma Katolikleri ve Lütercilerden sonra Almanya'daki en büyük üçüncü dini grubu oluşturmaktadır. Dahası, doğum oranı Müslümanlar arasında, diğer dine mensup kişilere göre üç kat daha fazladır. Dolayısıyla, Almanya'daki Müslüman nüfusun yaklaşık üçte biri 18 yaşın altındadır (Congressional Research Service, 2011: 15). Bu nedenle, dışarıdan herhangi bir göç gelmese dahi, Almanya'daki Müslüman oranı her geçen yıl artmaktadır.

Fransa'nın aksine Almanya'ya Müslüman göçü, sahip olduğu kolonilerden değil, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelen 'misafir işçi' göçünden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Almanya'nın başından beri bir asimilasyon politikası yoktur, çünkü Alman göç tarihi misafir işçilere ve onların geçici kalış sürelerine dayanmaktaydı. Dolayısıyla uzun bir süre boyunca Almanya'da herhangi bir entegrasyon politikası da uygulanmıyordu. Göçmenlerin kalıcılığının kabulüne yönelik bir düşünce ancak 1990'lı yıllarda ortaya çıkmış, fakat 2000'lere kadar bu konuda kayda değer bir adım atılmamıştır. 2000'den sonra Alman göç politikası bağlamında yapılan yeni düzenlemelerin ardından, hükümet dikkatini ülkedeki mevcut göçmenlerin entegrasyonuna çevirmiştir. Ancak şimdiye kadar takip edilen entegrasyon politikaları bir fark yaratmak için yeterli görünmemektedir. Almanya'nın göç tarihi göz önüne alındığında, entegrasyon politikalarının neden etkisiz olduğu daha iyi anlaşılabilir.

3.3.1. Almanya ve Göç

Batı Almanya'nın 1950'li yıllarda ekonomik olarak canlanması sonucunda, inşaat ve endüstri gibi belirli sektörlerde işçi açığı oluşmuştur. Bu açık ilk olarak, Doğu Avrupa ülkeleri ve Sovyetler Birliği sınırları içerisinde yaşayan etnik Almanların, Batı Almanya'ya dönüşüne izin verilmesi (Bundesvertriebenengesetz, 1953: madde 4) sonucu ülkeye gelen nüfus ile kapatılmaya çalışılmıştır. Alman ekonomisinin hızla büyümesi neticesinde yeniden işçi arayışına gidilmiş ve ilk olarak İtalya ile "misafir işçi" anlaşması yapılmıştır. Bu tarz işçi anlaşmaları, 1960'lı yıllarda İspanya, Yunanistan, Portekiz ve Yugoslavya gibi Avrupa ülkeleri ile de yapılmıştır. Ancak, işçi ihtiyacının sadece Avrupa'dan karşılanamaması neticesinde, 1961'de Türkiye, 1963'te Fas ve 1965'de Tunus gibi ülkelerle de karşılıklı anlaşmalar imzalanmıştır (Ülker, 2016: 77). Bu anlaşmalar sonucunda Almanya'ya ilk büyük çaplı Müslüman göçü başlamıştır.

Alman hükümeti 'misafir işçi' anlaşmaları yaparken, işçilerin belirli bir süre çalıştıktan sonra, ülkelerine geri döneceğini planlamaktaydı. Bu nedenle, gelen göçmenlerin Almanya'daki statüsü bakımından herhangi bir yasa veya yönetmelik bulunmamaktaydı. 1965 yılında çıkartılan Yabancılar Yasası misafir işçilerden doğrudan bahsetmediği gibi, aile birleşimi veya yabancıların sosyal ve politik haklarına da değinmemektedir. Yasa ile sadece, Almanya'ya gelen bütün yabancıların, ne amaçla geldiğine bakılmaksızın oturum iznine başvurması gerektiği ve bu kişilerin herhangi bir tehdit oluşturmamaları durumunda oturum iznini alabilecekleri hususu kanuna bağlanmıştır (Ausländergesetz, 1965: madde 4). Kısacası, göçmenlerin Almanya'da uzun süre kalmasını beklemeyen hükümet, işçiler ve aileleri için herhangi bir yasa çıkartma gereği duymamış ve gerekli olduğu durumlarda, hukuki ve bürokratik süreçler yerel yönetimler ve mahkemeler tarafından yürütülmüştür (Gesley, 2017: 4).

Göçmenlerin ve misafir işçilerin beklenen süre içerisinde Almanya'dan ayrılmaması neticesinde 1973'te Willy Brandt yönetimi tarafından, Avrupa dışı ülkelere gelen yabancı göçünü durdurma kararı alınmıştır. Özellikle aynı yıl gerçekleşen petrol krizi bu kararın gerekçelerinden birisi olarak öne sürülmüş ve bu sayede Alman hükümeti göçleri durdurmayı planladığı gibi hâlihazırda ülkede bulunan göçmenleri de kendi ülkelerine geri göndermeyi hedeflemiştir. Daha da ileri gidilerek, 1977'de ortak Federal-Eyaletler komisyonu tarafından "Almanya bir göçmen ülkesi değildir" açıklaması yapılmıştır (Ülker, 2016: 84-85). Alman hükümeti, göçün yasaklanmasından sonra, bu politikanın yararlı olmaktan ve pratikte işe yaramaktan çok uzak olduğunun farkına varmıştır. Çünkü bu yasak sonrası Avrupa dışı ülkelere gelen göçmenlerin sayısı artmaya devam etmiştir. Özellikle Almanya'ya göç etmenin en etkili yolu olarak aile birleşimi, misafir işçiler tarafından oldukça sık bir şekilde kullanılmıştır (Borkert ve Bosswick, 2007: 4).

Göç yasağının tam olarak işe yaramaması neticesinde Almanya'da bulunan göçmenleri kendi ülkelerine geri göndermek amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle, misafir işçilerin geri

dönüşünü teşvik etmek amacıyla 1983’de çıkartılan yasa ile geri dönmek isteyenlere 10.500 Alman Markı teklif edilmiştir. Belirli bir süre içerisinde ülkeyi terk ettikleri takdirde göçmenler, teklif edilen bu parayı alabilecek, ancak belirlenen süreyi aşarlarsa her ay teklif edilen paradan kesinti olacak ve en sonunda herhangi bir para yardımı alamayacaklardı (Rückkehrhilfegesetz, 1983). Bu teşviklerle birlikte bazı göçmenler ülkelerine geri dönse de, büyük bir çoğunluk Almanya’da kalmaya devam etmiştir. Bunun neticesinde 1990’lı yıllarda, göçmenleri geri gönderme planlarından vazgeçilmiş ve Alman göç politikası farklı bir açı kazanmıştır.

3.3.2. Entegrasyon Politikaları

Almanya’da göçe karşı politikalar ve göçmenleri kendi ülkelerine geri gönderme çabaları 1990’lı yıllarda değişmeye başlamıştır. Yüzyılın son on yılı, Almanya’nın göç politikasına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Berlin Duvarı’nın yıkılması, Demir Perde’nin ortadan kalkması ve Almanya’nın birleşmesinden sonra göçmenlere yönelik görüşler değişmeye başlamıştır. İlk olarak, Helmut Kohl hükümeti tarafından Almanya’daki vatandaşlık kanununda bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik, misafir işçileri Alman vatandaşı olarak kabul etmenin ilk adımı olarak sayılmaktadır. Ama özellikle esas değişim, Sosyal Demokrat Parti ve Yeşil Parti koalisyonu altında başlamıştır. Yeni hükümet, göçmenlere yönelik olarak, doğuştan vatandaşlık modeli olan ‘ius soli’ tarzı bir vatandaşlık türünü gündeme getirmiştir. Aynı zamanda Almanya’nın sınırlarını yeni göçmenlere açmak için de girişimler başlatılmıştır (Schönwälder, 2010: 153).

1990’da Alman hükümeti yeni bir Yabancılar Yasası çıkartmıştır. Bu yeni yasa, 1965’teki Yabancılar Yasası’nın devamı niteliğinde olarak, eş ve aile birleşimi ile ilgili yeni kurallar içermekteydi. Ayrıca ikinci nesil göçmenler için yasal haklar ve vatandaşlığa kabul konusunda yeni kurallar da bu yasa ile birlikte belli olmuştur. Almanya’da doğan yabancıların çocukları, eğer anneleri bu tür bir oturma iznine sahipse, otomatik olarak geçici oturma izni alma hakkı kazanmıştır. Yine bu kanun sayesinde, çocuk reşit olduktan sonra geçici oturma iznini, daimi ikamet hakkına dönüştürmenin yolu açılmıştır (Ausländergesetz, 1990). Bu yasa ile birlikte ilk defa, ikinci kuşak göçmenlere Alman yasalarıyla hak tanınmıştır.

2000 yılında, bilişim teknolojisi sektöründeki kalifiye işçi eksikliği, Alman göç politikasının reformu konusunda yeniden bir tartışma başlatmıştır. Bu olaydan sonra hükümet, göçü araştırmak amacıyla “Bağımsız Göç Komisyonu” oluşturmuştur. Komisyonun bulgularından en önemlileri, Almanya’nın bir göç ülkesi haline geldiği ve piyasadaki işgücü ihtiyacını karşılamak için yüksek nitelikli göçmenlere ihtiyacı duyduğudur (Bericht der Unabhängigen Kommission “Zuwanderung“, 2001: 11,13). Komisyonun bu raporundan sonra, Alman hükümeti 2005 yılında yeni bir göç yasası ile birlikte yeni bir Vatandaşlık Yasası ve İkamet Yasası çıkartmıştır. İlk kez, göçmenler ve özellikle de vasıflı işçiler için uzun vadeli veya kalıcı ikametgah hakkı tanınmış ve entegrasyon konusu bu yasa ile gündeme gelmiştir (Zuwanderungsgesetz, 2004).

Yeni İkamet Yasası, ikametgâh hakkını sadeleştirerek, geçici ikamet izni ve kalıcı ikamet izni olmak üzere ikiye indirmiştir. Ayrıca göçmenlere Alman dili ve kültürünü öğretmeleri için entegrasyon sınıfları oluşturulması da bu yeni kanunun bir parçasıdır (Residence Act, 2008). Bu değişikliklerle birlikte Alman vatandaşlık kanunu da değişmiştir. Normalde Alman vatandaşlığı ancak bir Alman ebeveyne sahip olmakla kazanılmaktaydı. Ancak, bir ebeveynin sekiz yıl boyunca Almanya'da yasal olarak oturma iznine sahip olması ve daimi oturma izni verilmiş olması şartıyla, Vatandaşlık Yasası'nda yapılan yeni değişiklikler, çocuğun da vatandaşlık hakkına sahip olmasını sağlamıştır (Staatsangehörigkeitsgesetz, 1913).

Yeni göç yasasına göre, daimi ikamet talebinde bulunan göçmenler entegrasyon kurslarına katılma hakkına sahip olmuştur. Özellikle belirli koşullar altında, sosyal yardım ödemesi alarak, uzun süreli ikamet edenler veya yetkililer tarafından özel olarak sınıflandırılan göçmenler gibi bazı yabancıların entegrasyon kurslarına katılımı zorunlu tutulmuştur. Bu kişiler uyum kurslarına katılmayı kabul etmezlerse sosyal yardımlarının kesilmesi veya azaltılması gibi yaptırımlar uygulanması kararlaştırılmıştır. Bir göçmen entegrasyon kursuna katılmayı reddederse, bu karar o kişinin oturma izni tekrardan uzatılırken dikkate alınarak olumsuz bir etki yapacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca bu kurslar yerel yönetimlerden ziyade federal hükümet tarafından finanse edilip, düzenlenmektedir (Bokert ve Bosswick, 2007: 9).

Politika değişikliğinin bir sonucu olarak, 2000'lerin ortalarından itibaren kalıcı göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonunu iyileştirmek için büyük bir çaba sarf edilmesi gerektiği konusunda siyasi bir fikir birliği ortaya çıkmıştır. Hükümet entegrasyonu, gelecek için kilit bir siyasi tema ilan ederek, bu sürecin önemini vurgulamıştır. Ayrıca göçmenlerin entegrasyonundan sorumlu yeni bir komisyon oluşturulmuştur. Dönemin Alman İçişleri Bakanı Schauble bu durumu: "Göç artık bizim sorunumuz değil. Bizim sorunumuz entegrasyon" şeklinde vurgulamıştır. Bu beyanla birlikte, Almanya'nın artık göçü kontrol etmekten ziyade dikkatini göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonuna çevirdiği netlik kazanmıştır. Kısacası, Alman göç politikası göçün kendisinden, entegrasyon sürecine doğru kaymıştır (Schönwalder, 2010: 154). Ayrıca bu süreçte, çok kültürlülük politikası Alman siyasilere, her ne kadar resmi olmasa da göçmenlere yönelik entegrasyon sürecinde rehberlik etmiştir (Kortweg ve Triadafilopoul, 2014: 8).

Öte yandan, çok kültürlülük ve politika değişiklikleri hakkında bazı tartışmalar bulunmaktadır. Bu muhalif görüşlere göre, ülkedeki entegrasyon ideolojisi ya da çok kültürlülük, mevcut durumu net bir şekilde görmeyi ve temel sorunlar üzerine konuşmayı engellemektedir. Bu eleştirilere göre entegrasyon, sosyal sorunlar ile göçmenler ve etnik azınlıklar arasında bağlantı kurmayı reddetmektedir. Bu durumun, devletin çok kültürlülüğün yarattığı bölünmeyi görmezden gelmesiyle ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Almanya'da da çok kültürlü yaklaşıma katılmayanlara göre, Almanya'daki göçmenler Alman kültürünü kabul etmemekte ve bu durum politikacılar tarafından göz ardı edilmektedir (Vertovec ve Wessendorf, 2010: 9). Kısacası, çok kültürlülük nedeniyle etnik

ayrımcılığın derinleştiği ve toplumda gelecekte baş gösterecek bir hoşnutsuzluk yarattığına yönelik bir endişe bulunmaktadır.

Çok sayıda Alman yetkili, insanların kendi sosyal çevrelerinde kendi kurallarına göre yaşadığını ve bunun sonucu olarak farklı gruplar arasındaki etkileşimin veya gruplar arası sosyal hareketin oldukça az olduğunu düşünmektedir (Kortweg ve Triadafilopoul, 2014: 9). Pek çok yerden gelen eleştirilere en sonunda Alman Şansölyesi Angela Merkel de katılarak, Almanya’da çok kültürlü bir toplum kurmaya yönelik çabaların “tamamen başarısız” olduğunu ilan etmiştir. Merkel aynı zamanda, göçmenlerin Almanca öğrenmesine yönelik talebin, özellikle de ekonomik sisteme dâhil olabilmeleri için gerekli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca göçmenlerin, Almanya’nın demokratik değerleriyle bağdaşmayan davranışlarının da kabul edilemeyeceğini açıklamıştır (Merkel erkl rt "Multikulti" für gescheitert (2010), <https://www.dw.com/de/merkel-erk1%C3%A4rt-multikulti-f%C3%BCr-gescheitert/a-6118143>).

Çok kültürlülük genellikle, tek bir toplum içerisinde, ister dini ister etnik olsun, farklı kültürel kimliklerin teşvik edilmesi olarak tanımlanır. Bu durum, göçmenlerin toplumun geri kalanından uzakta yaşadığı ve daha yüksek düzeyde işsizlik, okul terk oranları gibi sıkıntılardan muzdarip olduğu, paralel toplumların oluşmasına neden olabilmektedir. Ancak, Almanya’da paralel toplumlar, kültürel farklılıkların aktif olarak desteklenmesi nedeniyle değil, uzun yıllar boyunca tutarlı bir güç ve entegrasyon politikasının olmaması nedeniyle ortaya çıkmıştır (Angelos, 2011)  zellikle de, Almanya’da çok kültürlülük politikasının gerçek anlamda uygulanmadığı d  n l rse, politikanın başarısız olduğundan söz etmek mümkün değildir (Kymlicka, 2012: 15). Çok kültürlülük politikasına atfedilen başarısızlık aslında siyasi bir amaca hizmet etmektedir. Bu sayede politikanın denendiği ancak etkili olmadığı iddia edilerek, özellikle de muhafazak r siyasi liderler tarafından alternatif politikaların ortaya atılması mümkün olacaktır (Sch nwalder, 2010: 162).

3.3.3. Sosyal ve Ekonomik Sorunlar

Eğitim ve i  fırsatları konusunda Almanlar ve göçmenler arasında hala birçok fark bulunmaktadır. Almanya’daki ikinci nesil göçmenler bile, Almanlarla aynı düzeyde eğitim ve öğretime olanaklarına ulaşamamaktadır. Bu durumun asıl nedeni çoğunlukla göçmenlerin, Alman toplumuna tam olarak entegre olamamasıdır. Ayrıca ikinci kuşak göçmenlerin dil becerileri çok yüksek olmadığı için ev sahibi toplumla bağlantıları da oldukça sınırlıdır. Bu nedenle göçmenlerin çoğu kendi etnik kökenlerinden insanların yanında çalışmakta ve ekonomik olarak onlara bağlı kalmaktadır. Aynı zamanda bu durum onları kendi toplumları içinde kalmaya mecbur bıraktığından dolaylı ev sahibi toplumdaki uzaklaştırmaktadır. İkinci ve üçüncü kuşak göçmenler için, d  k dil becerileri ve d  k eğitim seviyeleri ile i  bulma ve para kazanma  ansı genellikle kendi küçük toplumlarındaki kişisel bağlantılara bağlıdır. Bu nedenle ev sahibi toplumla b t nle meleri yani entegre olabilmeleri oldukça zorla maktadır (Hartman, 2016: 371-372).

Almanya’da, Müslümanlar, özellikle de Müslüman gençler arasında işsizlik ve yoksulluk toplumun diğer kesimlerine göre oldukça yüksekken, eğitim seviyesi ise toplumun geri kalanına göre oldukça düşüktür. Uzmanlara göre Almanya’nın en büyük entegrasyon zorluğu eğitim, iş eğitimi ve istihdam konusunda eşitliği sağlamaktır. Eğitim konusunda yaşanan eşitsizliğin büyük ölçüde evlerinde Almanca konuşulmayan çocukların karşılaştığı dil zorluklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca, Türk öğrencilerin öğrenim güçlüğü çektiği gerekçesiyle “özel eğitim” vakası olarak sınıflandırılma olasılıkları Almanların iki katı iken, okulu diplomasız bırakma oranları Almanlara kıyasla iki katından daha fazladır (International Crisis Group, 2007: 22). Dil ve eğitim konusundaki eşitsizlikler doğrudan göçmenler arasındaki işsizliğe yansımaktadır. Bu nedenle Almanya’daki Türkler arasındaki işsizlik oranı ülkenin genel işsizlik ortalamasının iki katıdır (Rankin ve Cowen, 2012: 23).

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) yaptığı araştırmada, Almanya’da ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumu ile çocuklarının eğitim başarısı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu saptamıştır. Buradan anlaşılabilceği gibi Alman okul sistemi, göçmen çocuklarının dezavantajlı sosyal durumunu telafi etmeyi başaramamıştır. Bu durum özellikle de, göçmen öğrencilerin aileleri ile Almanca dışında bir dil konuşmasından dolayı çözülememektedir. Almanya, PISA tarafından hazırlanan rapora göre, evlerinde Almanca konuşmayan öğrencilerle başa çıkmakta oldukça zorlanmaktadır (Söhn ve Özcan, 2006: 116-117). Dil ile ilgili zorluklar ve düşük sosyoekonomik statü Türk çocuklarının ortalamasının altında eğitim performansına sahip olmasına ve en iyi okullara gitme imkânlarının kısıtlı olmasında önemli rol oynamaktadır (International Crisis Group, 2007: 23).

Alman şehirleri, 1960'lardan 1980'lere kadar kentsel gettolar yaratmaktan kaçınmak için çaba göstererek kentsel planlama teknikleri uygulamıştır. Örneğin, sadece Türk kökenlilerin yaşadığı bir bölgeden ziyade, farklı etnik grupların beraber yaşadığı bir yaşam alanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Yine aynı şekilde, göçmen mahalleleri genellikle şehir merkezlerinde yer almakla birlikte, gençlik ofisleri, mahalle konseyleri, sivil toplum kuruluşları, göçmen konseyleri ile okul sonrası hizmetlerinden oluşan bir ağa ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle de gençlerin şehir merkezinden izole bir şekilde yaşadığı Fransa’daki banliyöler ile kıyaslandığında, Almanya’da gençlerin kentsel yaşama katılma fırsatı bulunmaktadır. Batı Almanya’nın savaş sonrası merkezi olmayan toparlanmasının bir avantajı olarak göçmen nüfus, büyüyen bir orta sınıf ile birlikte sadece belirli büyük şehirlere değil, birçok orta ölçekli şehir ve kasabaya da yerleşmiştir (International Crisis Group, 2007: 19). Böylece göçmenlerin belirli bölgelerde toplanması nispeten önlenmiştir

3.3.4. İslam ve Devlet İlişkisi

Alman yasalarına göre kilise ve devlet ayrı olsa da, hükümet ile resmi kamu kuruluşu sıfatına sahip baskın dini gruplar arasında güçlü bir ilişki mevcuttur. Roma Katolik Kilisesi, birkaç Protestan

mezhebi ve Yahudi inancı, hükümet tarafından resmi olarak tanınmakta ve vergi sisteminin bir parçası olarak kiliselerin ve sinagogların inşası ve faaliyetlerinin sübvansede edildiği ‘kilise vergisi’ adı altında kamu fonlarından yararlanabilmektedir. Henüz İslami örgütler böyle bir resmi kamu statüsü kazanmadığından dolayı, toplanan vergilerden oluşan kamu fonlarına erişim sağlayamamaktadır (Rankin ve Cowen, 2012: 25). Alman hukuku bir dinin resmi olarak tanınması için bütün bir dini topluluğun temsil edilmesi, merkezi örgütsel bir yapı ve süreklilik gibi “dini toplumu” oluşturan belirli özellikleri şart koşmaktadır. Katolik Kilisesi'nin aksine, Sünni İslam'da böyle bir örgütsel yapı oluşturmayı mümkün kılan merkezi bir otorite bulunmamaktadır. Dahası, Alman makamları, İslami örgütlerin otuz yıllık tarihini kalıcılık şartını yerine getirmek için yetersiz görmektedir (Yükleyen, 2012: 158).

Diğer taraftan, bazı kamuya mal olmuş kişiler, cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ve dini otoritelere bağlılığı teşvik ettiği için İslam'ın, Alman anayasasıyla uzlaştıramayacağını ileri sürmektedir (Yükleyen, 2012: 158). Her ne kadar Merkel'in “İslam Almanya'nın bir parçasıdır” (Angela Merkel stresses migrants, Islam in first Bundestag address of new government, (2018), <https://www.dw.com/en/angela-merkel-stresses-migrants-islam-in-first-bundestag-address-of-new-government/a-43065114>) açıklaması Almanya'da İslam'ın tanınması yönünde bir adım olsa da, kendisinden kısa süre sonra Alman İçişleri Bakanı Horst Seehofer'in “İslam Almanya'ya ait değildir” beyanı, hükümet içerisinde bile görüş farklılıklarının olduğunu ortaya koymuştur (German Interior Minister Horst Seehofer: 'Islam doesn't belong to Germany' (2018), <https://www.dw.com/en/german-interior-minister-horst-seehofer-islam-doesnt-belong-to-germany/a-42999726>).

Müslümanlar için dini eğitime erişim ise artık tartışmalı bir konu olmaktan çıkmıştır. Muhafazakâr kesimler dahi, devlet okullarında İslami eğitime muhalefet etmeyi bırakmıştır. 2006'daki Almanya ziyaretinde Papa XVI. Benedict, Kuzey Ren-Vestfalya valisi ile yaptığı görüşmede “Müslüman çocukların dini eğitim alma şansının olması çok önemli” diyerek bu konudaki görüşünü dile getirmiştir (International Crisis Group, 2007: 19-20). Alman devlet okullarında İslami eğitim eyaletler düzeyinde önemli bir konu haline gelmiştir. Devlet okulları yavaş yavaş İslam eğitimi müfredatlarına dâhil etmekte, ancak politikalar eyaletler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Okullarda başörtüsü takılması ise bazı eyaletlerde sorun haline gelmiştir. Okullarda başörtüsü takılmasına karşı federal bir yasa bulunmamakla birlikte, çoğu eyalet, öğretmenlerin devlet okullarında başörtüsü takmasını yasaklayan yasalar çıkartmıştır (Congressional Research Service, 2011: 18).

3.3.5. Terör Olayları

Almanlar, Irak işgaline katılmadığı için radikal İslamcı gruplar tarafından hedef alınmayacaklarına inanmaktaydı. Bu nedenle 2006 yılında terör eylemi gerçekleştirmeyi planlayan eylemcilerin yakalanması Almanya'da şaşkınlığa neden olmuştur. Saldırganlar iki ayrı noktada

trenlere yönelik bombalı saldırılar planlamıştır. Dortmund ve Koblenz tren istasyonlarına yerleştirilmiş valizlerdeki ev yapımı patlayıcılarla planlanan saldırılar, her iki cihazın da patlamaması sonucunda can kaybı olmadan önlenebilmiştir. Her ikisi de Lübnanlı olan iki kişi terör eylemi planladıkları gerekçesiyle tutuklanmıştır. İlk başta bombacıların, Danimarka'da basılan İslam peygamberinin bomba gibi bir türban taktığı karikatürler nedeniyle kendi kendilerini radikalleştirdikleri düşünülmekteydi (Thachuk ve Bowman, 2008: 24). Ancak daha sonra saldırganların bilgisayar sabit diskleri, cep telefonu verileri, DNA izleri ve sorgulama kayıtları Alman makamları tarafından analiz edildikten sonra farklı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Saldırıların El-Kaide ile bağlantıları olan bir kişi tarafından, bombacıları kendilerini kanıtlamaları amacıyla verildiği tespit edilmiştir (Ulrich, 2007). Saldırı teşebbüsleri, her ne kadar Almanya'yı sarsmış olsa da saldırganların Alman vatandaşı olmaması veya Almanya'da uzun bir süredir ikamet etmedikleri göz önüne alındığında homegrown sınıflandırılmasına dâhil edilememektedir.

Almanya'da homegrown radikalleşmenin etkisi ilk olarak 4 Eylül 2007'de polisin, Oberschlehdorn, Westphalia'da üç terör şüphelisinin ele geçirilmesi ile baş göstermiştir. Almanya'daki ABD çıkarlarına ve vatandaşlarına karşı bombalı saldırı planladığı iddiasıyla üç Alman vatandaşı tutuklanmıştır. Terör hücreleri, din değiştirerek İslam'a geçen iki Alman ve bir Türk göçmenden oluşmaktaydı. İslami Cihat Birliği (IJU) adlı Pakistan merkezli bir Özbek cihatçı grupla temas halinde olan bu kişilerin, onlardan eğitim, destek ve talimat aldığı ortaya çıkmıştır (Nesser, 2008c). Yakalanmamaları halinde oldukça büyük ölçekli bir saldırı planlayan bu teröristler, 21 ile 28 yaşlarında, üniversiteye devam eden ve tamamen normal öğrenciler olduğu düşünülen kişilerdi (Debate on Terror in Germany Highlights Political Divisions (2007), <https://www.dw.com/en/debate-on-terror-in-germany-highlights-political-divisions/a-2773969>). Pek çok açıdan homegrown terör kategorisine dâhil edilebilecek bu saldırı teşebbüsü sadece saldırganların İslami Cihat Birliği ile olan ilişkileri nedeniyle bir sorun oluşturmaktadır. Ancak bu kişiler hâlihazırda Almanya'da kendi kendilerine radikalleşerek, sonrasında terör örgütüyle iletişime geçmesi durumunda homegrown teröristler olarak adlandırılabilir.

Almanya'nın homegrown terörizm ile imtihanı burada bitmemiş ve yıllar içerisinde çeşitli saldırılar gerçekleşmiştir. Almanya'da doğup büyüyen ve aslen Kosovalı 21 yaşındaki saldırganın gerçekleştirdiği eylem, Alman makamlarını en çok endişelendiren terör saldırılarından birisi olmuştur. Mart 2011'de Frankfurt havaalanında meydana gelen bu olayda, iki ABD hava kuvvetleri personeli vurularak öldürülmüş ve iki kişi de yaralanmıştır (Pidd, 2011). Ayrıca bu saldırı Almanya'da can kaybı ile sonuçlanan ilk İslamcı radikal saldırı olarak kayda geçmiştir. Yapılan araştırmada saldırganın internet üzerinden radikal gruplar ile iletişim içerisinde olduğu belirlenmiştir. Saldırganın verdiği ifadede tek başına hareket ettiğini ve saldırıdan bir gün önce YouTube'da Müslüman kadınlara yapılan saldırıları gösteren bir video izlediğini ve bu videonun etkisinde kalarak harekete geçmeye karar verdiği belirtilmiştir (Bartsch vd., 2011). Gerçekleştirilen bu saldırı uzun süredir Almanya'da ikamet eden bir saldırgan tarafından gerçekleştirildiği ve

radikalleşme sürecinde internetin etkisinin açık oluşu nedeniyle homegrown terör eylemi olarak sınıflandırılabilir.

Almanya'nın artık, Almanya'da doğan İslamcı teröristlerin hedefi olduğunu fark eden hükümet, fikir ayrılıklarını bir kenara bırakarak İslamcı radikallerle mücadele için planlar geliştirmeye başlamıştır (Leiken, 2012: 219). Saldırıları karşısında endişelenen Alman Hükümeti, radikal İslami düşüncelere sahip organizasyonların yasaklanması ve ülkedeki İslami aşırılıkçı terör hücrelerinin bulunup ortadan kaldırılması gibi hâlihazırda radikalleşmiş kişilere yönelik önlemler almaya başlamıştır (Congressional Research Service, 2011: 20). Aynı şekilde Alman toplumunda da, "içerideki düşman" üzerine endişe giderek artmaya başlamış ve buna paralel olarak da Müslümanlara karşı zaten var olan önyargılar daha da şiddetlenmiştir. Giderek yükselen radikalleşme dalgasının Almanya'yı etkileyeceği düşüncesi özellikle, genç, eğitimsiz ve toplumdan yabancılaşmış Müslümanlara karşı korku ve paranoyanın yükselmesine neden olmuştur (Boukhars, 2007).

Almanya'ya henüz yeni gelmiş göçmenler de çeşitli terör saldırılarına karışmıştır. 2016 yılında Bavyera'da gerçekleşen saldırıda, 17 yaşında bir Afgan mülteci, balta ve bıçakla trendeki yolculara saldırı yapmış ve beş kişiyi yaralamıştır. "Kafirlerden intikam almak" amacıyla saldırı gerçekleştiren failin, muhtemelen IŞİD ile bağlantısı olan birisiyle mesajlaşmaları ele geçirilmiştir. Bu saldırıdan on gün sonra yine Bavyera'da, 27 yaşında Suriyeli bir mülteci tarafından patlatılan bombada 15 kişi yaralanmış ve saldırganın kendisi de ölmüştür. Bombanın ev yapımı olmasından dolayı planlanandan önce patlaması sonucunda can kaybı yaşanmamıştır. Saldırganın aynı şekilde IŞİD ile bağlantısı olan birisiyle iletişim içerisinde olduğu ve telefonunda da radikal İslami içerikler bulunduğu tespit edilmiştir (Ulrich, 2016; The four attacks in one week that have shocked Germany (2016), <https://www.euronews.com/2016/07/25/the-four-attacks-in-one-week-that-have-shocked-germany>). Almanya'ya mülteci statüsü ile gelmiş bu saldırganlar Almanya'da buldukları sürenin kısa oluşu nedeniyle homegrown terörist sınıflandırılmasına dâhil edilememektedir.

Almanya'da gerçekleşen en kanlı terör olaylarından birisi ise, Tunuslu bir mülteci tarafından Berlin'de yük kamyonu aracılığıyla düzenlenen saldırıdır. 2016 yılında gerçekleşen saldırı sonucunda 12 kişi hayatını kaybetmiş 49 kişi de yaralanmıştır. Saldırganın 2015 yılında Almanya'ya geldiği ve sığınma başvurusunda bulunduğu ancak yaptığı başvurunun kabul edilmediği ortaya çıkmıştır. Almanya'ya gelmeden önce ise İtalya'da çeşitli suçlardan hapis yatan saldırganın belli bir noktada IŞİD ile bağlantılı kişiler ile iletişime geçtiği saptanmıştır. Aynı şekilde saldırıyı IŞİD üstlenerek saldırganın kendi askerlerinden birisi olduğunu iddia etmiştir (Berlin lorry attack: What we know (2016), <https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428>). Bu saldırılar ise faillerinin Almanya'da kısa bir süredir bulunmaları neticesinde homegrown bir özellik taşımamaktadır.

3.4. Fransa ve Almanya'nın Homegrown Radikalleşme Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi

Fransa ve Almanya'nın göç ile ilişkisi tarihsel olarak birbirinden farklılık göstermektedir. Fransa'ya gelen göçmenlerin birçoğu eski Fransız kolonilerinden veya halen daha o dönemde koloni olmaya devam eden bölgelerden gelmekteydi. Bundan ötürü Fransızların, gelen göçmenlerle ilişkisi ve onlara bakış açısı tarihsel süreçteki imparatorluk ve koloniler arasındaki ilişkiye benzemektedir. Bununla bağlantılı olarak, gelen göçmenlerin Fransız üst kimliğini, yasalarını ve ideallerini benimsemeyi otomatik olarak kabul ettiği düşünülmektedir. Diğer taraftan Almanya'ya olan göç ise belirli ülkelerle iki taraflı olarak yapılan misafir işçi anlaşmalarından kaynaklanmaktadır. Bu anlaşmalar yapılırken göçmenlerin sadece kısa süreli olarak Almanya'da kalacağı, kalkınmaya yardım edecekleri ve daha fazla ihtiyaç duyulmama durumunda da ülkelerine geri dönecekleri planlanmaktaydı. Bu sebeple, Almanya'da uzun bir süredir ikamet etmelerine rağmen göçmenlere herhangi bir hak tanınmadığı gibi, Almanya'nın bir göç ülkesi olduğu da reddedilmekteydi. Göçmenlere herhangi bir statü tanımayan ancak onları Fransız üst kimliğinin altında kabul eden Fransa'nın aksine, Almanya'da göçmenler ve göçmenlere yönelik sorunlar tamamen görmezden gelinerek, neredeyse yarım asır sonra varlıkları kabul edilmiştir.

Her iki ülkenin birbirinden farklı olduğu bir diğer konu ise entegrasyon alanındadır. Fransa göçmenleri kendi cumhuriyetçi ilkeleri ve bununla bağlantılı olarak Fransız kültürü altında birleştirmeyi hedeflemektedir. Bu açıdan Fransız entegrasyon politikası aslında bir asimilasyon türü olarak görülebilir. Göçmenlerin topluma, toplumun kurallarına ve kültürel öğelerine tartışmasız olarak uyum sağlaması Fransız asimilasyon politikasının asıl amacıdır. Almanya'da ise göçmenlerin varlığı uzun bir süre boyunca reddedildiği için topluma entegre olmaları mümkün olmadığı gibi, toplumun geneli ile göçmenler arasındaki ilişki de zayıftır. Bir bakıma kendi haline bırakılan göçmenler kendi aralarında kurdukları paralel topluluklar ile yaşamlarını sürdürmektedir. Alman entegrasyon politikasının gelişimi ve göçmenlere yönelik entegrasyon kursları her ne kadar yeni gelen göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştırırsa da, çok uzun süredir Almanya'da yaşayan göçmenler Alman kültüründen ve bazen de kurallarından uzakta, kendi toplulukları içerisinde yaşamaya devam etmektedir. Her iki ülke arasındaki en önemli fark, Almanya'da, Fransa'nın aksine göçmenlere yönelik sürekli bir siyasi ve kültürel baskı bulunmadığından dolayı, kurallara uydukları sürece bu paralel toplumlara yönelik herhangi müdahale de olmamasıdır.

Sosyal ve ekonomik sorunlar hem Fransa'daki hem de Almanya'daki göçmenler için ortak bir problem teşkil etmektedir. Bir başka deyişle, her iki ülkede de göçmenler ekonomik, sosyal ve siyasi ayrımcılıkla karşılaşmakta ve iş ile eğitim olanakları konusunda toplumun genelinden daha geride kalmaktadır. Fransa'da göçmenler her türlü kültürel, fikirselle ve dilselle açıdan topluma uyum sağlasalar ve asimile olsalar dahi, göçmen kökenlerinden dolayı toplumda Fransızlarla eşit statüye

sahip olamamaktadırlar. Aynı şekilde Almanya’da da, Almancayı ana dili olarak benimseyen ve toplumun gerektirdiği bütün kurallara uyan göçmen kökenli kişiler yine de Almanlarla aynı şartlar altında değerlendirilmemektedir. Bu nedenle göçmenlerin genelinin tecrübe ettiği sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, üstesinden gelirse dahi, günlük hayatta ayrımcılığın önüne geçilememektedir. Bu bakımdan her iki ülke de benzerlik göstermekle birlikte, aralarındaki tek açık fark Fransa’da göçmenler banliyölerde toplumun genelinden daha uzakta yaşarken, Almanya’da genellikle şehirlerin merkezinde ancak yine de kendi toplulukları içerisinde yaşamalarıdır.

Devletlerin İslam’a olan yaklaşımları radikalleşme konusunda en önemli faktörlerden birisidir. Bu bağlamda Fransa’daki laiklik ve Almanya’daki seküler düzen arasında keskin farklar göze çarpmaktadır. Laiklik düşüncesi ile birlikte Fransa’da, İslam’da dahil olmak üzere bütün dinler kamu yaşamının dışında kalmaktadır. Aynı şekilde, laiklik Fransız kültürünün bir parçası olarak görüldüğünden dolayı göçmenlerin asimilasyon sürecinde laik bir düşünce tarzını benimsemesi de beklenmektedir. Ancak İslam’ı kendi kültürlerinin bir parçası olarak gören ve dindarlık seviyesi yüksek olan göçmenler için Fransa’nın sert laiklik yaklaşımı, İslam karşıtı bir tutum olarak algılanmaktadır. Diğer taraftan Almanya’da ise İslam, her ne kadar Katoliklik ve Protestanlık gibi resmi bir din olarak tanınmasa dahi, belirli haklardan faydalanabilmektedir. İslami eğitimin mümkün olması ve siyasilere İslam’a yönelik nadir de olsa olumlu yaklaşımı neticesinde Almanya’da, devlet tarafından İslam karşıtı bir tutumun izlenmediği görülmektedir. Bu nedenle Almanya’da göçmenler - Fransa’dakilerin aksine - İslam’ın hedef alınmadığını düşünmekte ve böylece radikal görüşlere daha az yönelme eğilimindedirler.

Fransa ve Almanya’da gerçekleşen terör eylemleri karşılaştırıldığında arada belirgin farklar göze çarpmaktadır. Fransa’daki terör olayları her ne kadar IŞİD etkisinin varlığından söz edilebilse de homegrown terörizm olarak sınıflandırılabilir. Bu saldırılar Fransız vatandaşları veya Fransa’da uzun süredir ikamet eden kişiler tarafından Fransa’da gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan ise Almanya’da bazı terör eylemleri homegrown terörizm olarak kabul edilebilse de, saldırıların çoğunda yeni gelen göçmenlerin daha etkin bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle Almanya’da gerçekleşen saldırıların büyük bir kısmı homegrown terörizm sınıflandırılmasına dâhil edilememektedir. Kısacası terör saldırıları göz önüne alındığında her iki ülkenin homegrown terörizm potansiyeli birbirinden farklılık göstermektedir.

Sonuç olarak Fransa ve Almanya’nın göçmenlere yönelik tutum ve politikaları farklılık göstermektedir. Göçmenlerin karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunlar dışında her iki ülkede de göçün tarihsel süreci, entegrasyon yöntemleri ve İslam’a yönelik bakış birbirinden farklıdır. Aynı şekilde homegrown terörizme bağlı olarak radikalleşmenin de her iki ülkede farklılık göstermesi, mevcut politik farklılıkların radikalleşmeye olan etkisiyle açıklanabilir. Bir başka deyişle, Fransa’nın göç ile ilişkisine bağlı olarak asimilasyon politikası ve laikliğin kamu yaşamında İslam’a yer bırakmayan tutumu radikalleşmenin ve dolayısıyla da homegrown terörizmin etkisini arttırmaktadır.

Almanya’da ise uzun bir süre boyunca göçmenlere yönelik herhangi bir entegrasyon politikası olmadığından dolayı göçmenlerin Alman kültürünü veya ideallerini benimsemesine yönelik bir baskı da bulunmamaktadır. İlâveten, devletin spesifik olarak İslam karşıtı bir politikası veya söylemi de mevcut değildir. Bu nedenle sosyal ve ekonomik sorunlar dışında devletten kendilerine yönelik herhangi bir kültürel veya dinsel baskı görmeyen göçmenlerin Almanya’da Fransa’dakilere nazaran, homegrown terör olayları incelendiğinde radikal İslami fikirlere daha az ilgi gösterdiği gözlemlenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2005 yılındaki Londra saldırılarından itibaren gündemde olan homegrown terörizm tanımı diğer terör türlerinden pek çok yönü ile ayrılmaktadır. Öncelikle terör, tanım olarak siyasi bir amaca hizmet etmek için kullanılan bir araçtır ve tarihteki terör olayları incelendiğinde de, her ne kadar farklı motivasyonlara sahip olsalar da saldırıların siyasi bir kazanç veya sistemi bir değişikliğe zorlama gibi nedenlerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin, Fransız İhtilali sırasında terör, sistemin bir parçası olarak kullanılırken hemen sonrasındaki anarşist dönemde sisteme karşı bir araç olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde yirminci yüzyılda ETA, IRA, EOKA ve Irgun gibi terör örgütlerinin bağımsızlıklarını kazanmak amacıyla terörü siyasi bir araç olarak kullandıkları görülmektedir. Diğer taraftan sol ideoloji ile hareket eden Kızıl Tugaylar, Kızıl Ordu Fraksiyonu ve Japon Kızıl Ordusu gibi örgütler ise terörü, mevcut sisteme karşı ideolojik sebeplerden ötürü kullanmıştır. Yüzyıllar sonra din tekrardan terör için bir motivasyon kaynağı olduğunda -El-Kaide ve sonrasında IŞİD tarafından- küresel cihat adı altında gerçekleşen terör eylemleri Batı ülkelerine karşı bir savaş biçimi olarak kullanılmıştır.

Homegrown terörizm ise, bireylerin kendi yaşadıkları yerlere düzenledikleri ve siyasal olmaktan ziyade duygusal ve değersel motivasyonlar içeren bir terörizm biçimi olarak göze çarpmaktadır. Bu ifadenin kanıtı olarak, yapılan saldırıların nedeni genellikle, Danimarka'da ve Paris'te yayınlanan İslam peygamberinin karikatürleri ve Hollanda'da İslam'ı olumsuz yansıttığı öne sürülen filmler gibi, İslam'a hakaret edildiği düşüncesidir. Başka bir deyişle terör saldırıları siyasi amaçlardan değil daha çok duygusal nedenlerden dolayı gerçekleştirilmiştir. Kısacası homegrown terör saldırıları çeşitli nedenlerle radikalleşmiş ve kendi ülkelerine saldırmayı düşünen kişilerin çoğunlukla siyasi bir amaç gütmeksizin gerçekleştirdiği saldırılar olarak görülebilir. Bu nedenle de homegrown terörizme giden yol, yani radikalleşme süreci, bu kişilerin ne şartlar altında ve nasıl radikalleştiklerini açıklamak için önemli olup, bu nedenle de homegrown terörizm kavramı, radikalleşen kişilerin profili, radikalleşme nedenleri ve radikalleşme süreçleri bağlamında tez içerisinde açıklanmıştır.

Homegrown terörizmin tanımı mevcut durumu tanımlamakta bazen sınırlı kalmaktadır. Radikalleşme süreci homegrown terörizme uygun olarak ilerleyen ancak sonrasında uluslararası bir terör örgütü ile bağlantı kuran saldırganlar, homegrown terör tanımının dışında kalmaktadır. Bununla birlikte pek çok durumda da saldırganların terör örgütleriyle olan bağlantılarının ne derece olduğu açığa çıkmamaktadır. Özellikle, IŞİD ile bağlantılı olduğu iddia edilen pek çok saldırının aslında bireylerin, kendi kendilerine IŞİD'e bağlılıklarını ilan etmeleri veya sadece IŞİD propagandasının

etkisi altında hareket etmeleriyle gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle homegrown kavramının yeniden gözden geçirilmesi, mevcut homegrown tehdidini daha iyi kavranabilecek bir hale getirilmesi gerekmektedir. Örneğin, homegrown radikalleşme süreci daha çok ön plana çıkartılarak bireylerin radikalleştikten sonra herhangi bir uluslararası terör örgütüyle bağlantısına bakılmaksızın bir sınıflandırma yapılabilir. Aynı şekilde saldırılara odaklanmaktan ziyade, saldırganlara odaklanarak, yani saldırıların değil, failerin homegrown olarak kategorize edilip edilemeyeceği tartışılabilir.

Avrupa’da yaşayan Müslümanlar veya sonradan İslam’ı seçen kişilerin radikalleşerek, terör örgütlerine sempati duyması ve sonrasında radikal İslam nedeniyle terör eylemleri gerçekleştirmesi sonucu, homegrown terörizmin ilk bakışta dini bir motivasyonu bulunduğu düşünülebilir. Ancak, Avrupa’da homegrown terörizmin ve radikalleşmenin itici gücü teolojik değil daha çok sosyal ve politik sorunlardır. Elbette, uluslararası terör örgütleri ve radikal İslamcı gruplar, Avrupalı Müslümanların içerisinde bulunduğu sosyal ve politik durumu kendi çıkarları ve görüşleri için kullanmaktadır. Yine de bireyleri radikalleşme sürecine iten etmenler dini olmadığı için, homegrown terörizmin asıl sorunu İslam’ın kendisi değil, bireylerin içerisinde yaşadıkları sosyal ve ekonomik sorunlar olarak düşünülebilir.

Bahsedilen sebepten ötürü bu tezde, ilk olarak, Avrupa’da yaşayan bireyleri radikalleşerek homegrown terör eylemleri gerçekleştirmeye sevk eden faktörler nelerdir sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır. İkinci olarak ise, radikalleşme ile devletlerin göçmenlere yönelik tutumları ve entegrasyon politikaları arasındaki ne gibi bir ilişki bulunduğu, Avrupa’da en fazla Müslüman nüfusuna sahip iki ülke olan Fransa ve Almanya üzerinden incelenmiştir. Bu iki ülkenin, tarihi süreçte göçmenler ile ilişkileri farklılık gösterdiği gibi, entegrasyon politikaları ve göçmenlere yönelik tavırları da birbirlerinden farklıdır. Ancak her iki ülkede de ortak olan ise, göçmenlerin karşılaştığı sosyo-ekonomik sorunlar ve ayrımcılıktır.

Bu ülkelerde yaşayan Müslümanların radikalleşmeye yatkınlıkları ise farklılık göstermektedir. Fransa’da radikalleşme sonucu homegrown terörizm daha yaygınken Almanya’da daha çok yeni gelen göçmenlerin radikalleşmesi sonucunda gerçekleşen terör saldırıları görülmektedir. İki farklı ülkede benzer sorunlar yaşamalarına ve yaşadıkları ülkelere yabancılaşmalarına rağmen Müslüman gençlerin Fransa’da, Almanya’ya kıyasla, radikal görüşlere daha çok yönelmeleri siyasal sistemin bir sonucu olarak görülebilir. Özellikle de laiklik ve İslam arasındaki çatışma ve hiçbir şekilde İslam’ın siyasi alanda kendisine yer bulamaması sonucu, İslami kimliğe sahip kişilerin toplumdan dışlanmış hissetmesi radikalleşmeye yol açan etmenlerden birisidir. Diğer taraftan Almanya’nın seküler yapısı dinleri tamamen reddetmediği için, İslam her ne kadar resmi bir din olarak tanınmasa dahi kendisine toplumda daha rahat bir biçimde yer bulabilmektedir.

Fransa’da radikalleşmeyi tetikleyen bir diğer etmen ise, göçmenlerin çoğunlukla banliyölerde toplumun genelinden uzak bir şekilde yaşamaya itilmeleridir. Banliyölerde yaşayanlar topluma sosyal olarak yabancılaşmanın yanında ekonomik ve politik sisteme dâhil olmada da güçlük çekmektedirler. Almanya’da ise ayırım bu denli keskin değildir. Göçmenler her ne kadar yine belirli mahallelerde çoğunlukta olsalar da, genellikle şehir merkezlerinden uzakta değillerdir. Dolayısıyla göçmenlerin ekonomik ve sosyal imkânlarla erişimi ve toplumun geri kalanıyla etkileşimi görece daha kolaydır. Bütün bunlarla birlikte, Fransız asimilasyon politikası, Fransa’nın İslam’a olan bakış açısı ve göçmenlerin sosyal, ekonomik ve politik olarak dışlanması kendi aralarında oluşturdukları paralel toplumun varlığını zorunlu kılmaktadır. Almanya’da gerçek anlamda çok kültürlülük siyasetinin bulunmamasının yanında, göçmenlere yönelik politikaların da çok geç ortaya çıkması ve yine toplumdaki göçmenlere yönelik dışlayıcı tavır, göçmenlerin kendi topluluklarına çekilmesine ve paralel toplumlar oluşturma sebep olmuştur.

Bu bilgiler ışığında homegrown terörizmin ve radikalleşme dini nedenlerden ziyade sosyal, ekonomik ve en önemlisi de siyasi dışlanmanın yarattığı kaynaklandığı düşünülebilir. Bu nedenle, homegrown terörizm ile mücadele, sorunların kökenine inilerek, sosyo-ekonomik ve politik sorunlara odaklanarak çözümlenebilir. Öncelikli olarak, göçmenlerin kültürel ve dini kimliklerin aktif olarak Avrupa toplumları tarafından kabul görmesi ve bu sayede de bu kişilerin topluma yabancılaşması önlenmelidir. Yani bir bakıma terörle mücadele, aslında değerler üzerinden yapılan bir mücadeledir ve ilk adımı göçmenlerin değerlerine ve haklarına saygı göstererek atılmalıdır. Aksi halde, kendilerine, örneğin Fransız Anayasası tarafından, söz verilen eşitliği ve adaleti bulamayan bireyler, radikal İslami düşüncelere daha açık hale gelmektedir.

Bu bağlamda bir diğer husus ise, 11 Eylül saldırıları sonrası başlayan ve Avrupa’da özellikle de homegrown terör olayları ile giderek şiddetlenen, Müslüman karşıtı tutumların yabancılaşmaya etkisidir. Bir bakıma mevcut göçmen sorunu sürekli olarak güvenlik sorunları çerçevesinde ele alınmakta ve çözümler de yine bu bakış açısına göre aranmaktadır. Hâlbuki yukarıda bahsedildiği üzere Avrupa’da homegrown terör, her ne kadar uluslararası propagandanın ve bazı terör örgütlerinin etkisi önemli olsa da, Avrupa’nın iç dinamiklerinden de etkilenebilmektedir. Bu nedenle Avrupalı devletlerin Müslüman toplumlarıyla olan ilişkileri güvenlik ekseninden çıkartılarak, demokratik ve siyasi bir sorun olduğu kabul edilirse sorunun çözümü için daha etkili adımlar atılabilir.

Dahası, göçmenleri topluma entegre etmeye çalışmaktan ziyade öncelikle sisteme entegre edilmesi düşünülmelidir. Yani göçmenlerin ekonomik sisteme dâhil olup iş olanaklarının artırılması, hukuk sistemi ve devlet ile arasında güven ilişkisinin kurulabilmesi ve özellikle de politik sisteme dâhil olarak göçmenlerin kendilerini temsil edebilmesi ve haklarını savunabilmesi sosyal ve ekonomik şartların iyileştirilmesinde önemli adımlar olacaktır. Sisteme entegrasyon ile aslında kastedilen sadece göçmenlerin mevcut toplum düzenine entegrasyonu değil, devletin de göçmenlere entegre olmak amacıyla yeni bir sistem oluşturulması veya eskisinin bu amaçla geliştirilmesidir.

Sisteme entegrasyon gerçekleştikten sonra toplumsal entegrasyon da mümkün olabilir. Kısacası göçmenlerin sisteme dâhil edilmesi, zaman içerisinde toplumsal ideallerin ve kuralların kabul edilmesine ve hatta bu değerlerin birer savunucusu haline gelmesine olanak sağlayabilir. Oliver Roy bu konuyu “Demokrasiyi yaratmadan önce herkesin demokrat olmasını beklemek zorunda olsaydık, Fransa hala bir monarşi olurdu” şeklinde ifade etmiştir. Yani, siyasi, sosyal ve ekonomik süreçlere ve sistemlere katılım entegrasyonu hızlandırarak, zamanla göçmenlerin de Avrupalı değerleri benimsemesini, toplumdaki ayrımcılığın azalmasını, topluma yabancılaşmanın ortadan kalkmasını ve doğrudan da radikal fikirlerin etkisini kaybetmesini sağlayabilir.

Bu tarz gerekli adımların atılmaması ve homegrown terörizmin sadece güvenlik ekseninde ele alınması durumunda gelecekte terör saldırılarının azalması pek mümkün görünmemektedir. Aynı şeyleri tekrar yapıp farklı bir sonuç beklemek gerçekçi olmayacağı gibi ileride sorunların daha da derinleşmesine sebep olabilir. Bu nedenle artık Avrupa'nın bir parçası olarak hayatlarına devam eden ikinci veya üçüncü kuşak Müslümanların karşılaştığı çeşitli sorunların üstesinden gelinmesi, bu kişilerin toplumlarına yabancılaşarak radikalleşmesine ve en sonunda ise küresel propagandaların etkisi altında terör eylemleri gerçekleştirmesine neden olan etkileri ortadan kaldıracağı için doğrudan güvenlik sorununu da etkileyecektir. Kısacası terörizm ile politik, sosyal ve ekonomik sorunların yani ülkenin iç dinamikleri arasındaki ilişkinin daha iyi kavranması, dışarıdan gelecek terör tehditlerini ortadan kaldırmasa da ülke içerisinde oluşabilecek homegrown terör tehdidini engellemede önemli bir adım olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, Daron ve James, Robinson (2017), **Ulusların Düşüşü**, (Çev. Faruk Rasim Velioglu), 24. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul.
- Adida, Claire L. vd. (2010), “Identifying Barriers to Muslim Integration in France”, **PNAS**, 107(52), 22384–22390.
- Angelos, James (2011), “What Integration Means for Germany's Guest Workers the Debate Over Multiculturalism Alienates the Immigrants Germany Needs Most”, **Foreign Affairs**, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2011-10-28/what-integration-means-germanys-guest-workers> (20.08.2021).
- Atran, Scott (2010), **Pathways to and from Violent Extremism: The Case for Science-based Field Research**, Statement Before the Senate Armed Services Subcommittee on Emerging Threats & Capabilities.
- Ausländergesetz (1965), **Bundesgesetzblatt** (28.05.1965).
_____ (1990), **Bundesgesetzblatt** (14.07.1990).
- Avnery, Uri (2001), **All Kinds of Terrorists**, <https://www.mediamonitors.net/all-kinds-of-terrorists/> (20.08.2021).
- Bartsch, Matthias vd. (2011), “The Radical Islamist Roots of the Frankfurt Attack”, **Der Spiegel**, <https://www.spiegel.de/international/germany/facebook-jihad-the-radical-islamist-roots-of-the-frankfurt-attack-a-748910.html> (21.08.2021).
- BBC (2005), “Van Gogh Killer Jailed For Life”, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4716909.stm> (20.08.2021).
- ____ (2006) “Extracts from MI5 chief's speech”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6135000.stm (20.08.2021).
- ____ (2016), “Attack on Nice: Who was Mohamed Lahouaiej-Bouhlel?”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36801763> (21.08.2021).
- ____ (2020), “France Teacher Attack: Suspect 'Asked Pupils To Point Samuel Paty Out’”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-54581827> (21.08.2021).
- ____ (2016), “Berlin lorry attack: What we know”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-38377428> (21.08.2021).

- Beaumont, Peter ve Fischer, Sofia (2016), “Mohamed Lahouaiej-Bouhlel: who was the Bastille Day truck attacker?”, **The Guardian**, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/15/bastille-day-truck-driver-was-known-to-police-reports-say> (21.08.2021).
- Beckford, James A. vd. (2005), **Muslims in Prison Challenge and Change in Britain and France**, Palgrave Macmillan.
- Beller, Elisa T. (2016), “The Headscarf Affair: The Conseil d'Etat on the Role of Religion and Culture in French Society”, Joshua Castellino (Ed.), **Global Minority Rights**, içinde (121-133), Routledge, Oxon.
- Bericht der Unabhängigen Kommission Zuwanderung (2001), **Zuwanderung gestalten Integration fördern**.
- Bessner, Daniel ve Stauch, Michael (2010), “Karl Heinzen and the Intellectual Origins of Modern Terror”, **Terrorism and Political Violence**, 22(2), 143-176.
- Beutel, Alejandro (2007), **Radicalization and Homegrown Terrorism in Western Muslim Communities: Lessons Learned for America**, Minaret of Freedom Institute.
- Bipartisan Policy Center (2017), **Defeating Terrorists, Not Terrorism: Assessing U.S. Counterterrorism Policy from 9/11 to ISIS**, Washington, D.C.
- Bjelopera, Jerome P. (2013), **The Domestic Terrorist Threat: Background and Issues for Congress**, Congressional Research Service.
- Bjørgero, Tore (2013), **Strategies for Preventing Terrorism**, Palgrave Macmillan.
- Bokhari, Laila vd. (2006), **Paths to Global Jihad: Radicalisation and Recruitment to Terror Networks**, Norwegian Defence Research Establishment, Kjeller.
- Borkert, Maren ve Bosswick, Wolfgang (2007), **Migration Policy-Making In Germany – Between National Reluctance and Local Pragmatism?**, IMISCOE Working Paper.
- Borum, Randy (2003), “Understanding The Terrorist Mind-Set”, **FBI Law Enforcement Bulletin**, 72(7), 7-10.
- Boukhars, Anouar (2007), “The Threat of Islamist Terrorism to Germany”, **Terrorism Monitor**, 5(7), <https://jamestown.org/program/the-threat-of-islamist-terrorism-to-germany/> (20.08.2021).
- Brooks, Risa A. (2011), “Muslim “Homegrown” Terrorism in the United States: How Serious Is the Threat?”, **International Security**, 36(2), 7–47.
- Bundesvertriebenengesetz (1953), **Bundesgesetzblatt**, (22.05.1953).

- Cesari, Jocelyne (2008), "Muslim Identities in Europe: The Snare of Exceptionalism", Aziz Al-Azmeh, ve Effie Fokas (Ed.), **Islam in Europe Diversity, Identity and Influence**, içinde (49-67), Cambridge University Press, Cambridge.
- Chaliand, Gérard ve Blin, Arnaud (Ed.) (2007), **The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda**, University of California Press, Los Angeles.
- Chamberlain, Alex. F. (1899), "On the Words for "Fear" in Certain Languages. A Study in Linguistic Psychology", **The American Journal of Psychology**, 10(2), 302-305.
- Congressional Research Service (2011), **Muslims in Europe: Promoting Integration and Countering Extremism**.
- Congressional Research Service (2021a), **Lebanese Hezbollah**.
- _____ (2021b), **Terrorism in Europe**.
- Constitution of France (1958), (4.10.1958).
- Cooper H.H.A. (2001), "Terrorism: The Problem of Definition Revisited", **American Behavioral Scientist**, 44(6), 881-893.
- Council of Europe/ERICarts (2017), **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe**, 18th edition.
- Crony, Manni ve Harrow, Martin (2011), "A Homegrown Terrorism in the West", **Terrorism and Political Violence**, 23(4), 521-536.
- Dalgaard-Nielsen, Anja (2010), "Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know", **Studies in Conflict & Terrorism**, 33(9), 797-814.
- Demir, Hilmi (2015), **Yabancı Savaşçılar ve Homegrown Teröristler**, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Department of Homeland Security (2019), **Strategic Framework for Countering Terrorism and Targeted Violence**.
- DHS-FBI Joint Intelligence Bulletin (2011), **Use of Small Arms: Examining Lone Shooters and Small-Unit Tactics**.
- Dictionnaire de L'Académie française (1798), 5ème édition.
- Do Céu Pinto Arena, Maria (2017), **Islamic Terrorism in the West and International Migrations: The "Far" or "Near" Enemy Within? What is the Evidence**, EUI Working Paper RSCAS.
- DW (2007), "Debate on Terror in Germany Highlights Political Divisions", <https://www.dw.com/en/debate-on-terror-in-germany-highlights-political-divisions/a-2773969> (20.08.2021).

- ___ (2010), “Merkel erklärt "Multikulti" für gescheitert”, <https://www.dw.com/de/merkel-erkl%C3%A4rt-multikulti-f%C3%BCr-gescheitert/a-6118143> (20.08.2021).
- ___ (2018), “Angela Merkel Stresses Migrants, Islam in First Bundestag Address of New Government”, <https://www.dw.com/en/angela-merkel-stresses-migrants-islam-in-first-bundestag-address-of-new-government/a-43065114> (20.08.2021).
- ___ (2018), “German Interior Minister Horst Seehofer: 'Islam Doesn't Belong to Germany'”, <https://www.dw.com/en/german-interior-minister-horst-seehofer-islam-doesnt-belong-to-germany/a-42999726> (20.08.2021).
- Eisenhut, Brittany P. (2012), "Immigration in France: How French Perception Affects Muslim Integration", Butler University.
- Erdoğan, Şemsettin ve Deligöz, Ergün (2015), “İrak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği”, **Savunma Bilimleri Dergisi**, 14(1), 5-37.
- Euronews (2016), “The Four Attacks in One Week That Have Shocked Germany”, <https://www.euronews.com/2016/07/25/the-four-attacks-in-one-week-that-have-shocked-germany> (21.08.2021).
- European Commission (2018), **High-Level Commission Expert Group on Radicalisation**, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Europol (2009), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- _____ (2010), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- _____ (2012), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- _____ (2016), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- _____ (2017), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- _____ (2020), EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT).
- Falk, Richard (2007), “War and Peace in an Age of Terror and state Terrorism”, **Uluslararası İlişkiler**, 4(14), 1-15.
- FBI (t.y), “Terrorism”, <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>.
- Fine, Jonathan (2010), “Political and Philological Origins of the Term ‘Terrorism’ from the Ancient Near East to Our Times”, **Middle Eastern Studies**, 46(2), 271-288.
- Fleury, Adeline (2012), “Peillon : "Je veux qu'on enseigne la morale laïque"”, **Le Journal du Dimanche**, <https://www.lejdd.fr/Societe/Education/Vincent-Peillon-veut-enseigner-la-morale-a-l-ecole-550018-3210299> (21.08.2021).
- Francois, Philippe (2008), “Waging Counterinsurgency in Algeria: A French Point of View”, **Military Review**, 88(5).

- Franz, Barbara (2007), "Europe's Muslim Youth: An Inquiry into the Politics of Discrimination, Relative Deprivation, and Identity Formation", **Mediterranean Quarterly**, 18(1), 89-112.
- Französisches Etymologisches Wörterbuch (t.y), "Terror", <https://lecteur-few.atilf.fr/index.php/site/index> (20.08.2021).
- Freedman, Lawrence (2015), **Strateji**, (Çev. Taciser Belge ve Belkıs Çorakçı Dişbudak), 2. Baskı, Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Freeman, Gary P. (2004), "Immigrant Incorporation in Western Democracies", **International Migration Review**, 38(3), 945-969.
- French, David (2015), **Fighting EOKA: The British Counter-Insurgency Campaign on Cyprus, 1955–1959**, Oxford University Press, Oxford.
- Gartenstein-Ross, Daveed ve Grossman, Laura (2009), **Homegrown Terrorists in The U.S. And The U.K.: An Empirical Examination of the Radicalization Process**, FDD PRESS, Washington, D.C.
- General Intelligence and Security Service (2007), **The Radical Dawa in Transition the Rise of Islamic Neoradicalism in the Netherlands**.
- Genkin, Michael ve Gutfraind, Alexander (2011), **How Do Terrorist Cells Self-Assemble: Insights from an Agent-Based Model of Radicalization**.
- Gesley, Jenny (2017), **Germany: The Development of Migration and Citizenship Law in Postwar Germany**, The Law Library of Congress, Global Legal Research Center.
- Gibbs, Jack P. (1989), "Conceptualization of Terrorism", **American Sociological Review**, 54(3), 329-340.
- GLOBSEC (2019), **European Jihad: Future of the Past? From Criminals to Terrorists and Back?**.
- Guiraudon, Virginie (2008), "Moroccan Immigration in France: Do Migration Policies Matter?", **Journal of Immigrant & Refugee Studies**, 6(3), 366-381.
- Gurr, Ted Robert (2016), **Why Men Rebel**, 40th Edition, Routledge, Oxon.
- Hartmann, Jörg (2016), "Do Second-Generation Turkish Migrants in Germany Assimilate into the Middle Class?", **Ethnicities**, 16(3) 368–392.
- Heath, Anthony F. vd. (2008), "The Second Generation in Western Europe: Education, Unemployment, and Occupational Attainment", **The Annual Review of Sociology**, 34, 211–235.
- Heymann, Philip B. (1998), **Terrorism and America: A Commonsense Strategy for a Democratic Society**, MIT Press, Massachusetts.

- Hinkkainen, Kaisa (2012), "Homegrown Terrorism: The Known Unknown", **Peace Economics, Peace Science and Public Policy**, 19(2), 157–182.
- Hoffman, Bruce (1999), "Terrorism Trends and Prospects", **Countering the New Terrorism**, içinde Chapter Two, RAND Corporation.
- _____ (2006), **Inside Terrorism**, Columbia University Press, New York.
- Hook, Steven W. ve Spanier, John (2016), **Amerikan Dış Politikası**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- House of Commons (2006), **Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005**, The Stationery Office, Londra
- House of Commons Home Affairs Committee (2012), **Roots of Violent Radicalisation**, The Stationery Office, Londra.
- International Crisis Group (2007), **Islam and Identity in Germany**.
- Jabotinsky, Vladimir (1923), "The Iron Wall", **Rassvet**.
- Jenkins, Brian Michael (1980), **The Study of Terrorism; Definitional Problems**, The Rand Corporation, California.
- Jensen, Michael Taarnby (2006), **Jihad in Denmark: An Overview and Analysis of Jihadi Activity in Denmark 1990-2006**, Danish Institute for International Studies, Kopenhag.
- Johnson, Toni (2011), "Europe: Integrating Islam", **Council on Foreign Relations**, <https://www.cfr.org/backgrounder/europe-integrating-islam> (21.08.2021).
- Josephus, Flavius (1956), **The Jewish War: Books I-III**, Harvard University Press, Massachusetts.
- KASTORYANO, RIVA (2007), "France, Germany and Islam: Negotiating Identities", **Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora**, 22(2), 280-297.
- Kepel, Gilles (2017), **Terror in France: The Rise of Jihad in the West**, Princeton University Press, Princeton.
- Khosrokhavar, Farhad (2005), **Suicide Bombers Allah's New Martyrs**, Pluto Press, Londra.
- King, Michael ve Taylor, Donald M. (2011), "The Radicalization of Homegrown Jihadists: A Review of Theoretical Models and Social Psychological Evidence", **Terrorism and Political Violence**, 23(4), 602-622.
- Kirby, Aidan (2007), "The London Bombers as "Self-Starters": A Case Study in Indigenous Radicalization and the Emergence of Autonomous Cliques", **Studies in Conflict & Terrorism**, 30(5), 415-428.
- Kissinger, Henry (2016), **Dünya Düzeni**, (Çev. Sinem Sultan Gül), Boyner Yayınları, İstanbul.

- Kohlberg, E. (1976), "The Development of the Imāmī Shīrī Doctrine of jihād", **Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft**, 126(1), 64-86.
- Koopmans, Ruud (2010), "Trade-Offs between Equality and Difference: Immigrant Integration, Multiculturalism and the Welfare State in Cross-National Perspective", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 36(1), 1-26.
- Korteweg, Anna C. ve Triadafilopoulos, Triadafilos (2014), "Is multiculturalism dead? Groups, governments and the 'real work of integration'", **Ethnic and Racial Studies**, 38(5), 663-680.
- Kramer, Martin (1998), "The Moral Logic of Hizballah", Walter Reich (Ed.), **Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind**, içinde (131-153), Woodrow Wilson Center Press, Washington, DC.
- Kushner, Harvey (2003), **Encyclopedia of Terrorism**, Sage Publications, California.
- _____ (2012), "Basque Fatherland and Liberty", Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- Kymlicka, Will (2012), **Multiculturalism: Success, Failure and the Future**, Migration Policy Institute, Washington, DC.
- Lambert, Laura (2012), "Black Panther Party", Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- Laqueur, Walter (1999) **The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction**, Oxford University Press, New York.
- _____ (2002), **A History of Terrorism**, 3rd Edition, Transaction Publishers, New Jersey.
- Laub, Zachary ve Masters, Jonathan (2014), **Islamic State in Iraq and Greater Syria**, Council on Foreign Relations.
- Leiken, Robert S. (2012), **Europe's Angry Muslims**, Oxford University Press, New York.
- Lewis, Bernard (2003), **The Assassins: A Radical Sect in Islam**, Basic Books, New York.
- Lewis, Jessica D. (2014), **The Islamic State: A Counter-Strategy for a Counter-State**, Institute for the Study of War, Washington, DC.
- Lister, Charles (2014), **Profiling the Islamic State**, Brookings Doha Centre, Doha.
- Martin, Gus (2017), **Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar**, (Çev. İhsan Çapcıoğlu ve Bahadır Metin), Adres Yayınları, Ankara.
- Maskaliünaité, Asta (2015), "Exploring the Theories of Radicalization", **International Studies: Interdisciplinary Political and Cultural Journal**, 17(1), 9-26.

- McCants, William ve Meserole, Christopher (2016), “The French Connection: Explaining Sunni Militancy Around the World”, **Foreign Affairs**, <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-03-24/french-connection> (21.08.2021).
- Mesnard y Mendez, Pierre (2002), “Access to an Identification of "Terrorism": Words and Actions”, **Remarx**, 14(2), 109-122.
- Miller, Judith (1998), “Even a Jihad Has Its Rules”, **New York Times**, <https://www.nytimes.com/1998/08/29/arts/even-a-jihad-has-its-rules.html> (20.08.2021).
- Moghaddam, Fathali M. (2005), “The Staircase to Terrorism”, **American Psychologist**, 60(2), 161–169.
- _____ (2006), **From The Terrorists’ Point of View: What They Experience and Why They Come to Destroy**, Praeger Security International, Connecticut.
- Moskalenko, Sophia ve McCauley, Clark (2009), “Measuring Political Mobilization: The Distinction Between Activism and Radicalism”, **Terrorism and Political Violence**, 21, 239-260.
- Mullins, Sam (2007), “Home-grown Terrorism- Issues and Implications”, **Perspectives on Terrorism**, 1(3), 6-16.
- Nelson, Rick ve Bodurian, Ben (2010), **A Growing Terrorist Threat? Assessing “Homegrown” Extremism in the United States**, Center for Strategic and International Studies.
- Nesser, Petter (2008a), “How did Europe’s Global Jihadis Obtain Training for their Militant Causes?”, **Terrorism and Political Violence**, 20, 234–256.
- _____ (2008b), “Chronology of Jihadism in Western Europe 1994–2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”, **Studies in Conflict & Terrorism**, 31, 924–946.
- _____ (2008c), “Lessons Learned from the September 2007 German Terrorist Plot”, **CTC Sentinel**, 1(4).
- Neumann, Peter R. (2006), “Europe's Jihadist Dilemma”, **Survival: Global Politics and Strategy**, 48(2), 71-84.
- _____ (2008), **Perspectives on Radicalisation and Political Violence**, The International Centre for the Study of Radicalisation, Londra.
- Neumann, Peter R. ve Rogers, Brooke (2007), **Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe**, International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, Londra.
- O’Brien, Peter (2016), **The Muslim Question in Europe**, Temple University Press, Pennsylvania.
- O’Duffy, Brendan (2008), “Radical Atmosphere: Explaining Jihadist Radicalization in the UK”, **PS: Political Science & Politics**, 41(1), 37-42.

- Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff (2020), **DOD Dictionary of Military and Associated Terms**, Washington, DC.
- Oxford English Dictionary (t.y), “Terror”, <https://www.oed.com/view/Entry/199606?rskey=DHR7OB&result=1#eid> (20.08.2021).
- Page, Jacqueline (2014), **The “Home Game” Countering Violent Extremism within NATO**, NATO Defence College, Rome.
- Paris, Jonathan S. (2008), “Explaining the Causes of Radical Islam in Europe”, Hillel Frisch ve Efraim Inbar (Ed.), **Radical Islam and International Security Challenges and Responses**, içinde (121-133), Routledge, Oxon.
- Paul, Christopher vd. (2013), “Algerian Independence, 1954–1962”, **Paths to Victory: Detailed Insurgency Case Studies**, içinde (75-93), RAND Corporation.
- PBS (2002), “President Bush’s Speech in Monterrey, Mexico”, https://www.pbs.org/newshour/politics/white_house-jan-june02-bush_03-22 (20.08.2021).
- Peach, Ceri (2007), “Muslim Population of Europe: A Brief Overview of Demographic Trends and Socioeconomic Integration, with Particular Reference to Britain”, **Muslim Integration: Challenging Conventional wisdom in Europe and the United States**, içinde (7-32), The Center for Strategic and International Studies, Washington, D.C.
- Pearson, Erica (2012), “Hamas”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism, 2nd Edition**, SAGE Publications, California.
- _____ (2012), “Hezbollah”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism, 2nd Edition**, SAGE Publications, California.
- _____ (2012), “Irgun Zvai Leumi”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism, 2nd Edition**, SAGE Publications, California.
- Pew Research Center (2017), **Europe’s Growing Muslim Population**.
- Pidd, Helen (2011), “Frankfurt Airport Shooting: Two Killed in Attack on US Military Bus”, **The Guardian**, <https://www.theguardian.com/world/2011/mar/02/frankfurt-airport-shooting> (21.08.2021).
- Precht, Tomas (2007), **Home Grown Terrorism and Islamist Radicalisation in Europe: From Conversion to Terrorism**, Danish Ministry of Justice.
- Rankin, George T. ve Cowen, Kenneth M. (2021), **Muslims in Europe Integration and Counter-Extremism Efforts**, Nova Science Publishers, New York.
- Rapoport, David C. (1984), “Fear and Trembling Terrorism in Three Religious Traditions”, **The American Political Science Review**, 78(3), 658-677.

- Residence Act (2008), **Federal Law Gazette** (30.10.2017).
- Ronczkowski, Michael R. (2018), **Terrorism and Organized Hate Crime: Intelligence Gathering, Analysis and Investigations**, 4th Edition, CRC Press, Boca Raton.
- Roy, Oliver (2007b), **Secularism Confronts Islam**, Columbia University Press, New York.
- _____ (2007a), "Islamic Terrorist Radicalisation in Europe", Samir Amghar vd. (Ed.), **European Islam Challenges for Public Policy and Society**, içinde (49-67), Centre for European Policy Studies, Brussels.
- Rückkehrhilfegesetz (1983), **Bundesgesetzblatt** (30.11.1983).
- Sageman, Marc (2004), **Understanding Terror Networks**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- _____ (2008a), **Leaderless Jihad**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- _____ (2008b), "A Strategy for Fighting International Islamist Terrorists", **The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science**, 618(1), 223-231.
- Schanzer, Jonathan (2012), "al Qaeda", Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- Schmid, Alex P. (2004a), "Frameworks for Conceptualising Terrorism", **Terrorism and Political Violence**, 16(2), 197-221.
- _____ (2004b), "Terrorism - The Definitional Problem", **Case Western Reserve Journal of International Law**, 36(2), 375-419.
- _____ (2016), "Research on Radicalisation: Topics and Themes", **Perspectives On Terrorism**, 10(3), 26-32.
- _____ (Ed.) (2011), **The Routledge Handbook of Terrorism Research**, Routledge, Oxon.
- Schönwälder, Karen (2010), "Germany: Integration Policy and Pluralism in a Self-Conscious Country of Immigration", Steven Vertovec ve Susanne Wessendorf (Ed.), **The Multiculturalism Backlash European Discourses, Policies and Practices**, içinde (152-169), Routledge, Oxon.
- Sedgwick, Mark (2010), "The Concept of Radicalization as a Source of Confusion", **Terrorism and Political Violence**, 22(4), 479-494.
- Silber, Mitchell D. ve Bhatt Arvin (2007), **Radicalization in the West: The Homegrown Threat**, New York City Police Department.

- Smith, Craig S. (2004), “Islam in Jail: Europe's Neglect Breeds Angry Radicals”, **New York Times**, <https://www.nytimes.com/2004/12/08/world/europe/islam-in-jail-europes-neglect-breeds-angry-radicals.html> (20.08.2021).
- Solomon, Norman (1998), “Orwellian Logic 101 - A Few Simple Lessons”, <https://fair.org/media-beat-column/orwellian-logic-101-8212-a-few-simple-lessons/> (20.08.2021).
- Söhn, Janina ve Özcan, Veysel (2006), “The Educational Attainment of Turkish Migrants in Germany”, **Turkish Studies**, 7(1), 101–124.
- Sprague-Jones, Jessica (2011), “Extreme Right-Wing Vote and Support for Multiculturalism in Europe”, **Ethnic and Racial Studies**, 34(4), 535-555.
- Staatsangehörigkeitsgesetz (1913), **Bundesgesetzblatt** (11.10.2016).
- Sullivan, Colleen (2012), “Baader–Meinhof Gang”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- _____ (2012), “Irish Republican Army”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism, 2nd Edition**, SAGE Publications, California.
- _____ (2012), “Japanese Red Army”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- _____ (2012), “Red Brigades”, Gus Martin (Ed.), **The SAGE Encyclopedia of Terrorism**, 2nd Edition, SAGE Publications, California.
- Taylor, Robert (2002), **The History of Terrorism**, Lucent Books.
- U.S.C. 18 (2009), Part I, Chapter 113B, Section 2331.
- Ulrich, Andreas (2007), “Failed Bomb Plot Seen As Al-Qaida Initiation Test”, **Der Spiegel**, <https://www.spiegel.de/international/germany/terrorism-in-germany-failed-bomb-plot-seen-as-al-qaida-initiation-test-a-476238.html> (21.08.2021).
- _____ (2016), “Germany Attackers Had Contact with Suspected IS Members”, **Der Spiegel**, <https://www.spiegel.de/international/germany/attackers-in-germany-had-contact-with-suspected-is-members-a-1106271.html> (21.08.2021).
- United Nations Security Council (2014), **The Islamic State in Iraq and the Levant and the Al Nusrah Front for the People of the Levant**.
- United States Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs (2008), **Violent Islamist Extremism, the Internet, and the Homegrown Terrorist Threat**.
- Ülker, Barış (2016), “Re-Imagining Migrants”, **Enterprising Migrants in Berlin**, içinde (75-101), Transcript, Bielefeld.

- Veldhuis, Tinka ve Staun, Jørgen (2009), **Islamist Radicalisation: A Root Cause Model**, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Hague.
- Vertovec, Steven ve Wessendorf, Susanne (2010), "Introduction: Assessing the Backlash Against Multiculturalism in Europe", Steven Vertovec ve Susanne Wessendorf (Ed.), **The Multiculturalism Backlash European Discourses, Policies and Practices**, içinde (1-31), Routledge, Oxon.
- Vidino, Lorenzo (2007), "The Hofstad Group: The New Face of Terrorist Networks in Europe", **Studies in Conflict & Terrorism**, 30(7), 579-592.
- _____ (2011), **Radicalization, Linkage, and Diversity Current Trends in Terrorism in Europe**, RAND Corporation.
- Wagner, Kim A. (2007), **Thuggee Banditry and the British in Early Nineteenth-Century India**, Palgrave Macmillan.
- Westoff, Charles F. ve Frejka Tomas (2007), "Religiousness and Fertility among European Muslims", **Population and Development Review**, 33(4), 785-809.
- Wharton, Barrie (2008), "Towers of cultural confusion? Contemporary crises of identity in Europe and European Islam", **Global Change, Peace & Security**, 20(1), 41-58.
- White, Jonathan R. (2017), **Terrorism and Homeland Security**, 9th Edition, Cengage Learning, Boston.
- Whittaker, David J. (Ed.) (2003), **The Terrorism Reader**, 2nd Edition, Routledge, London.
- Wiktorowicz, Quintan (2004), **Joining the Cause: Al-Muhajiroun and Radical Islam**, Rhodes College.
- Wilner, Alex S. ve Dubouloz Claire-Jehanne (2010), "Homegrown Terrorism and Transformative Learning: An Interdisciplinary Approach to Understanding Radicalization", **Global Change, Peace & Security**, 22(1), 33-51.
- Wright-Neville, David ve Smith Debra (2009), "Political Rage: Terrorism and the Politics of Emotion", **Global Change, Peace & Security**, 22(1), 85-98.
- Yükleyen, Ahmet (2012), **Localizing Islam in Europe Turkish Islamic Communities in Germany and the Netherlands**, Syracuse University Press, New York.
- Zekulin, Michael (2016), "Endgames: Improving Our Understanding of Homegrown Terrorism", **Studies in Conflict & Terrorism**, 39(1), 46-66.
- Zuwanderungsgesetz (2004), **Bundesgesetzblatt** (30.07.2004).

ÖZGEÇMİŞ

Feyzullah Uğur ERDEM,2008 yılında Bedri Rahmi Eyüboğlu İlköğretim Okulu'nu; 2012 yılında Trabzon Lisesi'ni; 2017 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2017 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladı.

ERDEM, bekâr olup, Fransızca, Almanca ve İngilizce bilmektedir.

